

Ἔτος Β΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ 1874.

Φυλ. Ε΄.

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ Ο ΣΥΡΙΟΣ. (1)

I

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ.

Μέχρι τοῦ ἔλτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἡ φιλοσοφία καὶ ἐν γένει ἡ ἐπιστήμη μυστηριώδεις τι κάλυμμα περιβεβλημένη ἔμενεν ἐν προφορικοῖς λόγοις καὶ διδασκαλίαις ἀναφαίρετον κτῆμα τῶν θεολογούντων ἱερέων καὶ

(1) Ὁ ἐν Σύρῳ εὐπαιδευτος νέος Κύριος Τιμολέων Δ. Ἀμπελάς, γνωστός ἤδη καὶ ἐξ ἄλλων ἀξιολόγων πονημάτων τῷ Ἐλ. Φιλολογικῷ Κόσμῳ, συνέγραψεν ἐσχάτως καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Σύρου. Ταύτης ἀποσπάσας τὴν ἐπομένην βιογραφίαν τοῦ Συρίου φιλοσόφου Φερεκύδου, ἐπεμψεν ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν. Ἴσως μέχρις οὗ δημοσιευθῆ ἢ ἐν τῷ παρόντι τεύχει πραγματῶσα αὐτῇ, καὶ τὸ ὅλον τοῦ συγγράμματος εἶναι ἤδη ἐκδεδομένον τοῦ Ὁμήρου ἢ ὁμογενεῖς, ἢ δημοσίευσιν αὐτῆς, ὡς δεῖγμα ἄλλως τε καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου ὅλου ἐν εἶναι καθόλου περιττῆ. Σ. Ο.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε΄.)

ποιητῶν. ἡ ἀνθρωπότης διψήσασα σοφίας, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔμενεν ἀμύητος τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως καὶ ἠρκεῖτο βαυκαλιζομένη ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ἰδίως τῶν Ὀρφικῶν καὶ ταπεινοῦσα τὸ ὄμμα πρὸ τῆς μυστηριώδους σοφίας τῶν ἱερέων καὶ ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων. Ἐν ἐποχῇ τοιαύτῃ ἐγεννήτο ἐν τινὶ θράχῳ τῆς σφαίρας ὁ Οἰδίπους ἐκεῖνος ὅστις ἔμελλε νὰ λύσῃ τὸ αἰνίγμα τῆς ἐπιστήμης, καὶ ν' ἀνασῶρῃ πρῶτος τὸν πέπλον, ὅστις ἐθαμβοῦ τὰ ὄνματα τῆς σφριγώσης ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ἐκτάσει τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον μερῶν τῆς γῆς κτύπησε τὴν δόξαν ταύτην πρώτη ν' ἀποκτήσῃ ἡ νῆσος τῶν Κυκλάδων ἢ καὶ Ὀμηρον ἀγαθὴ Σύρος! διότι εἰς ταύτην πρῶτον ἐγράφη ἡ ἐπιστήμη ἐν πεζῷ λόγῳ, ὁ δὲ Φερεκύδης μονιμοποιήσας διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου τὰ δόγματα τῆς σοφίας τοῦ πρώτου ἤρχισε μεταδίδων οὕτω τὰς γνώσεις τοῦ χρηματίσας δὲ διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου, θεωρεῖται δικαίως ὁ πατὴρ καὶ διδάσκαλος σειράς διασήμεων σοφῶν, πνεῦμα μεγαλοῦργον καὶ καρπερόρον τοῦ αἰῶνος του.

21.

Δὲν ὑπάρχει τις ἀντίρρησης ὅτι ὁ Φερεκῦδης ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ καὶ πατέρα ἔσχε τὸν Βάβυον. Ἡ φήμη τοῦ περιδόξου υἱοῦ ἐπεσκίασε τὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ μὲν ἱστορία αἰγᾶ περὶ τοῦ πατρὸς, οἱ δὲ λεξικογράφοι ἀρκοῦνται νὰ διακρίνωσι τὸν Βάβυον τοῦτον ἀπό τινος ἄλλου Βάβυος ἀύλητου Ἀθηναίου διὰ τοῦ πολυσημάντου· πατήρ τοῦ Φερεκῦδους, νομίζοντες ὅτι τοῦτο ἔλλειψει ἄλλης πληροφορίας περὶ τοῦ Βάβυος, εἶνε ἀρκοῦσα ἱστορία καὶ φήμη δι' αὐτόν, διότι μετὰ τοῦ υἱοῦ μνημονεύεται καὶ θὰ μνημονεύηται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς.

Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκῦδους ὑπολογίζεται συμπύκτων μετὰ τῆς 45 καὶ 58 Ὀλυμπιάδος (600—545 Π. Χ). κατὰ τὴν ἐρθοτέραν δὲ γνώμην εἶνε τὸ 600 Π. Χ. Κατὰ τὸν Σουῖδαν ὁ Φερεκῦδης ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλιάττου τοῦ Λυδοῦ, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κύρου, κατὰ δὲ Διογένην τὸν Λαέρτιον κατὰ τὴν 59 Ὀλυμπιάδα. Ὁ Müller βλέπει τι ἀσυμβίβαστον ἐν ταῖς χρονολογίαις ταύταις καὶ ἀποκρούει τὸν Κλίντωνν ἀσυμβιβάζοντα αὐτάς. Ἡ τοῦ Διογένοους μαρτυρία φαίνεται μάλλον πιστευτὴ, ὑποστηρίζεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος λέγοντος τὸν Φερεκῦδην σύγχρονον τῷ Σερβίῳ Τυλλίῳ.

Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ἔχοντες τὸ αὐτὸ ὄνομα, οἷον Φερεκῦδης ὁ Ἀθηναῖος, πρεσβύτερος τοῦ Συρίου, περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι συνήγαγε τὰ Ὀρφεῶς ἔπη. Ἄλλ' ὁ Πορφύριος οὐδένα δέχεται πρεσβύτερον τοῦ Συρίου, ἀλλ' «ἐκεῖνον μόνον ἡγεῖται ἀρχηγὸν συγγραφεῖς». Ἄλλος δὲ ἦν Φερεκῦδης ὁ Λέριος.

Ὁ Φερεκῦδης πνεῦμα εὐρὺ καὶ μεταδοτικόν, προνομιοῦχος ὑπαρξίς ἀναφανείσα ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ ταύτῃ τῶν Κυκλάδων, ἐν ἣ οὔτε σχολαί, οὔτε διάσημοι ἐβίωσαν ἄνδρες, σχετιζόμενος ἐν Σύρῳ μετὰ τῶν ἔτι περιπλεόντων ἐμπορίας ἢ πειρατείας χάριν Φοινίκων, κατῴρωσε ν' ἀνέυρη ἀπόκρυφα τινὰ βιβλία τῶν Φοινίκων, οἵτινες ὡς εἶπομεν μετέδωκαν οὐ μόνον τοῖς Συρίοις ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλὰς αὐτῶν γνώσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεαρᾶς τοῦ ἡλικίας ἤκμαζεν ὁ

Θαλῆς· ἡ δόξα τοῦ Μιλησίου σοφοῦ περιβοήθουσα εἰς τὰ ὠτά του ἐξήγειρε τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτῷ ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον ὑπὸ τὴν βαθείαν τῆς φράσεως ἔννοιαν. Καὶ ἤρξατο ἄνευ διδασκάλου κατὰ τὰς ὁμοφώνους μαρτυρίας μανθάνων καὶ καταρτιζόμενος οὕτως ὥστε νὰ ἦναι εἰς θέσιν ν' ἀντιληφθῇ τῆς χαλδαϊκῆς σοφίας, μυσούμενος καὶ εἰς τὰ μυστήρια τῶν πανισχυρῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. « Διδασχθέντα τε ὑπ' αὐτοῦ, λέγει ὁ Σουῖδας, Πυθαγόραν λόγος, αὐτὸν δὲ οὐκ ἐσχεκίναί κηθηγητὴν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκήσαι κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία ». Ἀλλὰ ποῦ ἀπέκτησε τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα ταῦτα βιβλία; Ὁ ἤδη μνημονευθεὶς ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ Bochart λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῶν ἀποκρύφων τούτων βιβλίων, ὅτι οἱ Φοινίκες διερχόμενοι τῆς Σύρου κ' ἐν αὐτὸν ἐλόκληρον ἐν αὐτῇ μένοντες δὲν ἤτο ἀπορον ἂν κατέστησαν εὐκολον τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐν Σύρῳ εἰς τὸν Φερεκῦδην. Καὶ ὁ Ἠσύχιος συμφωνεῖ λέγων ὅτι ὁ Φερεκῦδης ἤτο αὐτοδίδακτος, μόνος εὐρὼν τὰ ἀπόκρυφα βιβλία τῶν Φοινίκων, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἐκφράζει καὶ ὁ Εὐστάθιος. « Δὲν εἶνε λοιπὸν ἄξιον ἀπορίας, λέγει ὁ Dela Rocca ὅτι ὁ Φερεκῦδης, ἄνθρωπος δεξιότατος περὶ τὸ μανθάνειν, συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν ξένων καὶ ἐμπόρων ἤκουσε περὶ βιβλίων μεστῶν γνώσεων ὑψηλῶν καὶ βαθυτάτων καὶ ἀνεφλέχθη ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ νὰ τ' ἀποκτήσῃ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ὅποια ἦσαν τὰ βιβλία ταῦτα, ἅτινα περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Φερεκῦδους.

Ὁ διάσημος ἐπίσκοπος τῆς Avranches Huei μᾶς ἐξήγαγεν ἤδη πάσης δυσχερείας. « Ὁ Φερεκῦδης, λέγει, ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων, πρὸ πάντων δὲ τῶν Φοινίκων ἐκ τῶν βιβλίων τούτων ἐξήγαγε, λέγουσι μεγάλας γνώσεις θεῶν πραγμάτων, μὴ σχῶν ποτε ἄλλους διδασκάλους. Ἐνοῶ δὲ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων τῶν Φοινίκων, τὰ τοῦ Μωϋσέως, & ὁ Juvenal ὀνομάζει Arrianum- » Σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον τὰ

τοῦ Μωϋσέως, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυστηριώδη βιβλία, οἷον τὰ δόγματα τοῦ Σαχχονιάχθου, ἐνδεχόμενον νὰ περιῆλθον εἰς χεῖρας του. Μάλιστα, ἐπειδὴ ἐνωρίτατα ἐμυήθη τῆς φοινικικῆς σοφίας, εἰς δὲν ἐθράδυνε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Φερεκῦδης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Συρίαν. Οὗτος εἶνε ὁ Γρότιος, ὅστις ὁμοῦ δὲν φέρει οὐδεμίαν μαρτυρίαν, οὐδὲ ἀνασκευάζει τὰς περὶ τοῦ Συρίου Φερεκῦδους συμφωνίας καὶ πλείστας μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ἔτερός τις, Ἄνδρων ὁ Ἐφέσιος, μὴ δυνάμενος ἴσως νὰ πιστεύσῃ τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων τοῦ Συρίου Φερεκῦδους ἀπεφάνθη « δύο γεγονέναι Φερεκῦδας Συρίους, τὸν μὲν ἀστρολόγον, τὸν δὲ θεολόγον, υἱὸν Βάβυος, ὃν καὶ Πυθαγόραν σχολάσαι » ἀλλ' ἐφρόντισε ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Ἐρατοσθένης νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι εἰς ὑπῆρξεν ἐκ Σύρου Φερεκῦδης μόνον, ὅστις κατῴρωσε ν' ἀναδειχθῇ τοιοῦτος οἷος παρεστάθην ἐν τε ταῖς ἐργοῖς του καὶ ταῖς ἀποτελεσματικαῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ.

Δὲν ἐξηκριβώθη τὸ ἔτος τῆς εἰς Αἴγυπτον διαμονῆς τοῦ Φερεκῦδους· εἰκάζεται ὁμοῦ ὅτι μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκδρομὴν του ἐδίδαξε τὸν Πυθαγόραν, διότι οὗτος προτιθέμενος ν' ἀπέλθῃ εἰς Αἴγυπτον καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Νεῖλον ἐπὶ δύο ἔτη ἠκράσατο τῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἐνδόξου διδασκάλου του, ἤδη γνωρίζοντος λεπτομερῶς οὐ μόνον τὰ τῆς αἰγυπτιακῆς φιλοσοφίας ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη ἐν οἷς παρέμεινε μυσούμενος εἰς αὐτὴν.

Ὁ Φερεκῦδης ἐν Σάμῳ ἤρξατο διδάσκων τοὺς νέους ἐπιστήμας. Τότε ἠκράσθη αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρας.

Ἡ φήμη τοῦ Φερεκῦδους ἔφθασεν ταχύπτερος εἰς τὰς ἀπωτάτας γωνίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ διψῶντες σοφίαις ἐπεζητούν τὴν συνάντησίν του καὶ αὐτὴ ἡ σχολὴ τῶν τότε ἀκμαζόντων ἐπὶ τὰς σοφῶν τῆς Ἰωνίας συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ἐμφάνει τοῦ Συρίου σοφοῦ καὶ ἰδοῦ αὐτὸς ὁ Θαλῆς ὑποχωρεῖ καὶ γράφει πρὸς τὸν Φερεκῦδην ἐπιστολὴν, πρὸς τὸν ἐπανελθόντα μετὰ τὴν περιουσίαν του

Φερεκῦδην, προσκαλὼν αὐτὸν εἰς Ἰωνίαν, ἐνθα ἐναγωνίως περιμένουσιν αὐτὸν οἱ τῆς σχολῆς αὐτοῦ! Ὁ βελήνου· Ἀθηναῖος Σόλων συννεοεῖται μετὰ τοῦ Θάλητος ὅπως ἀφήσωσι καὶ τοὺς Αἰγυπτίους σοφοὺς καὶ πάντα ἄλλον καὶ ἔλθωσιν εἰς τὴν Σύρον ἐνθα διέτριβεν συγγράφων πρῶτος εἰς πεζὸν λόγον τὰ δόγματά του ὁ διάσημος νησιώτης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Θαλοῦ διασωθεῖσα ἐν τοῖς βιβλίοις Διογένοους τοῦ Λαερτίου ἐπιμαρτυρεῖ τ' ἀνωτέρω.

Ἰδοῦ αὕτη.

« Θαλῆς πρὸς Φερεκῦδην »

« Πυθαγόμαί σε πρῶτον Ἰώνων μέλλειν λόγους ἀμφὶ τῶν θεῶν χρημάτων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκφαίρειν. Καὶ τάχα μὲν ἡ γνώμη του δικαίη εἰς τὸ ζῆνόν καταθέσθαι γραφὴν μάλλον ἢ ὅποιουσὼν ἐπιτρέπειν, χρῆμα εἰς οὐδὲν ὄφελος. Εἰ δὲ τι ἥδιον ἐθέλη γείνεσθαι λεσχνηωτῆς περὶ ὅτιων γράφεις, καὶ ἦν κελύεις, παρὰ σε ἀγίξομαι εἰς Σύρον. Ἡ γὰρ ἂν οὐ φρενήρεις εἴημεν ἐγὼ τε καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, πλώσαρτες μὲν εἰς Κρήτην κατὰ τὴν κεῖθι ἱστορίαν, πλώσαρτες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ὀμιλήσαρτες τοῖς ἐκεῖνοι ὄσοι ἱερεῖες τε καὶ ἀστρονόμοι, παρὰ σε δὲ μὴ πλώσαιμεν. Ἡξεὶ γὰρ καὶ ὁ Σόλων ἦν ἐπιτρέπης. Σε μὲν τοι χωροφυλίαν, ὀλιγαφοιτέεις εἰς Ἰωνίαν, οὐδέ σε πόθη ἴσχει ἀνδρῶν ξείνων. Ἀλλὰ ὡς ἔλλομαι, ἐνὶ μόνῳ χρήματι πρόσκειαι τῇ γραφῇ. Ἡμεῖς δὲ οἱ μηδὲν γράφοιτες περικυρόμεν τὴν τε Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν ».

Οὐδεμίαν μαρτυρίαν ὑπάρχει περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τοῦ Μιλησίου σοφοῦ, οὔτε ἂν ὁ Θαλῆς ἦλθεν εἰς Σύρον ὅπως ἀκροασθῇ τοῦ διδασκάλου τούτου, οὔτε ὁ Σόλων ἂν συνητήθη μετὰ τοῦ διασημοῦ φιλοσόφου τῆς Σύρου. Εἰκάζεται ὁμοῦ ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι αὐτοῦ μετεβιβάσθησαν εἰς τὰς τότε ἀκμαζούσας σχολὰς τῶν φιλοσόφων, ἐπενεγκούσαι με-

ταρρυθμίσεις νέας και πρωτοφανείς και άνοϊξασαι νέαν δδόν εις τήν φιλοσοφίαν και έν γένει τας επιστήμας αίεινες σκοποῦσι τήν γνώσιν του παντός.

Ο Φερεκύδης έκτός τής έν Σάμω διαμονής και διδασκαλίας δέν αναφέρεται ως ίδρυτής ώρισμένης τινος σχολής φαίνεται δε ότι μετά τήν εις Αίγυπτον και Ιωνίαν περιήγησίν του καταρτιθείς τελειότερον επανήλθεν εις Σύρον, έν η̄ εβίωσε μέχρι του θανάτου του συγγράφων' τουτο εξηγείται εκ τε τής επιστολής του Θάλητος και εκ του περιωνύμου τότε έν Σύρω ήλιοτροπίου, ο̄ αυτός άνήγειρε πρὸς δε και εκ τής αρχαιοτάτης παραδόσεως περι σπηλαιου του Φερεκύδους έν Σύρω.

Πριν ειπω περι των συγγραφων του, σκόπιμον κρίνω να προσθέσω γενικώτερα τινα περι του χαρακτηρισμου τής φιλοσοφίας του Φερεκύδους ένταῦθα.

Ο Φερεκύδης καιτοι μνηθείς εις τας αποκρύφους επιστήμας των Χαλδαιων και Φοινικων, δέν ειχε μεταφέρει εις τήν ελληνικην φιλοσοφίαν και φιλολογίαν γνώσεις μόνον φοινικικας, άλλ' αυτός εμπόρρωσε σύστημα ιδιον, λαβών παρ' αυτών γνώσεις απλως πρὸς τελειότεραν μόρφωσιν των θεωριων και δικαίως αυτός τε και ο̄ επ' ίσης περιωνυμος μαθητής του Πυθαγόρας θεωροῦνται θεμελιωται ιδιου συστήματος φιλοσοφίας και ιδίας σχολής. Είχε μάλιστα ανάγκη ὅπως γνωρίσωμεν καλλίτερον τον ήμέτερον σοφόν Φερεκύδην, να μη λησμονήσωμεν τον μαθητήν του Πυθαγόραν' διότι ουτος παραλαβών παρ' εκεινου τήν φιλοσοφίαν και έν γένει τας επιστημονικας γνώσεις, δι' ᾱς άμφοτεροι εκλείθησαν, προήγαγεν αυτάς εις φωτεινότερον όρίζοντα και μάλιστα όλίγον κατ' όλίγον επεσείασεν τον διδάσκαλόν του, ουχι ως τελειότερον και ευρύτερον πνεῦμα άλλ' ως μεταδοτικώτερον καθ' όσον η̄ εις Ιταλίαν διατριβή του Πυθαγόρου κατέστησεν αυτον γνωστότερον και τας διδασκαλίας του αποτελεσματικώτερας.

Αλλ' άμφότεροι ο̄ τε διδάσκαλος και

ο̄ μαθητής πρέπει να θεωρῶνται οῑ πρωτοι γνωσται τής Αίγυπτιακής σοφίας, και οῑ κύριοι θεμελιωται τής περιφήμου Πυθαγορείου φιλοσοφίας, ουχι ξενικής και χαλδαϊκής, άλλα γνησίας ελληνικής και πρωτοτύπου.

Αλλ' ιδωμεν όπειτα τα έργα του Συριου σοφου. Έν γένει ήσυχολήθη περι τήν μεταφυσικην και ιδίως τήν θεογονίαν. Έν πολλοις καινοτομιων, άλλα αυτός αποκάλυπτων φαίνεται πρωτότυπος και βαθύς έν ταις θεωρίας του.

Ο Θεόπομπος « τουτον πρωτον, λέγει, περι φύσεως και θεων γράψαι, πολλά δε και θαυμάσια λέγεται περι αυτου. » Τὸ περι του παντός σύστημα τής φιλοσοφίας του ερεϊδεται επί του Διός, του χρόνου και τής γῆς, ᾱτινα ήσαν τ' αρχικά στοιχεια του παντός.

« Σώζεται δε, λέγει Διογένης ο̄ Λαέρτιος, του Συριου τό τε βιβλίον ο̄ συνέγραψε, οὔ η̄ αρχή « Ζεὺς μὲν και χρόνος εις αει και χθών η̄ν. Χθονία δε όνομα εγένετο Γῆ, επειδή αυτη Ζεὺς γέρας διδοι » Σώζεται δε και ήλιοτρόπιον έν Σύρω τῆ νήσω. » Ο̄ δε Σουίδας εκτίθητι τον εξῆς κατάλογον των συγγραφων του « Ε̄ π τ ά μ ο υ ρ ο ς ή ται θε ο κ ρ α σ ί α ή θε ο λ ο γ ί α » ε̄στι δε θεολογία έν βιβλίους δέκα, Ε̄χουσα θεων γενεσιν και διαδόγους » Ο̄ Κικέρων μετά πολλων επαίνων αναφέρει τήν περι άθανασίας τής ψυχῆς φιλοσοφικην θεωρίαν του Φερεκύδους.

Ο Φερεκύδης έν τῆ θεογονία και κοσμογονία αυτου περιγράφει πῶς ο̄ Ζεὺς μετεμορφώθη εις έρωτα θέλων να δημιουργήση τον κόσμον καλόν και εράσιμον εκ τής ῡλης, η̄ν επλασεν ο̄ Χρόνος και η̄ Χθονία « Ζεὺς ποιει φάρος μέγα τε και καλόν και έν αυτῷ ποικίλλει Γῆν και Ὠγήνον και τα Ὠγήνου δώματα. » Τας υπονοίας τας υποκειμενας υπό τας εικόνας ταύτας, λέγει ο̄ Κάρ. Μύλλερρος, οὔδ' επιχειρῶ καν να εξηγήσω παρασημειῶ δε τα εξῆς ότι ο̄ Φερεκύδης και κατά τας ιδέας και κατά τήν ερμηνείαν ὁμοιάζει τους όρφικους θεο-

λόγους, διό και πρέπει να καταταχῆ έν εκεινοις μάλλον η̄ έν τοις Ιωσι φυσιολόγοις ». Κατά τον αυτον συγγραφέα τὸ γνήσιον των λειψάνων του Φερεκύδους, των δημοσιευθέντων η̄δη πιστοῦται εκ των αρχαιοτάτων Ιωνικων τύπων, ους μνημονεύουσιν οῑ γραμματικοί Ἀπολλώνιος και Ἡρωδιανός.

Κατά τε τας ὁμοφώνους μαρτυρίας αρχαιων και νεωτέρων και κατά τα περιωθέντα λειψάνα των συγγραφων του Φερεκύδους, ουτος περιεκτικώτατος ὦν νοῦς ήσυχολήθη και συνέγραψεν επιτυχῶς και πρωτότυπως πλειστα αφορῶντα τήν αστρονομίαν, μυθολογίαν, αστρολογίαν, βοτανικην, ιστορίαν, αριθμητικην, αρχιτεκτονικην, ζωολογίαν, γεωγραφίαν, στατιστικην, τήν επιστήμην του ήμερολογίου, ᾱς γνώσεις μετά ταῦτα ο̄ Πυθαγόρας ε̄υσστηματοποίησεν.

Ο̄ Ἀριστοτέλης κατατάσσει τον Φερεκύδην εις τους μυθολόγους, ο̄ δε Πλούταρχος εις τους θεολόγους. Κατά τινας ᾱι περι μετεμορφώσεως θεωρία του, η̄ κατ' άλλους περι άθανασίας τής ψυχῆς ε̄σώζοντο έν βιβλίους μέχρι των Ἀλεξανδρινων λεγομένων χρόνων. Πρὸ χρόνων δε τινων εγένοντο συλλογαί των διασωθέντων λειψάνων των συγγραφων του Φερεκύδους και μονογραφίαι περι αυτου και τής φιλοσοφίας του ε̄γράφησαν.

Τελειότεραν συλλογήν εξέδοτο ο̄ *Fredericus Sturz (Pherecydes Fragmenta)*, μονογραφίας δε ο̄ *J. Conrad* και ο̄ *Zimmerman* και άλλοι.

Η̄ έκτασις και ποικιλία των γνώσεων του Φερεκύδους κατέστησεν αυτον οὔ μόνον επιζήτητον ταις τότε αἰλαις άλλα και οῑ λόγοι του Πυθίας χρησμοί πολλάκις ε̄λογίζοντο. Διογένης ο̄ Λαέρτιος λέγει: « ανιόντα τε (τον Φερεκύδην) εις Ὀλυμπον εις Μεσσήνην τῷ ξένῳ Περιλάῳ συμβουλεύσαι μετοικίσαι μετά των οικειων και του μη πεισθῆναι, Μεσσήνην δε ε̄αλωκέναι και Λακεδαιμονίους ειπειν μήτε χρυσόν τιμῶν, μήτε άργυρον, ως φησι Θεόπομπος έν τοις θυμιασίοις, προστάξει δε αυτῷ ὄναρ τουτο τον

Ἡρακλέα, έν και τής αυτης νυκτός κελῦσαι Φερεκύδην πείθεσθαι ».

Πριν ποιήσω λόγον περι του διαστήμου ήλιοτροπίου του επιπροσθέτω ότι η̄ πυθαγορικη σχολή αυτον κυρίως ανεγνώριζεν ίδρυτήν αυτης, καιτοι ο̄ Πυθαγόρας απερόφησε τήν τιμήν ταύτην και η̄ σχολή αυτη διεκρίνετο τής ε̄τέρας και άκμαζούσης τότε σχολής του Ἀναξιμανδρου. « Φιλοσοφίας δύο γεγονασι διαδοχαί, η̄τε από Ἀναξιμανδρου και η̄ από Πυθαγόρου' του μὲν Θαλου διακηκότος, Πυθαγόρου δε Φερεκύδης καθηγήσατο ». Ᾱι σχολαί αυται διεκρίνοντο δια τας διαφόρους θεωρίας των και η̄ μὲν του Ἀναξιμανδρου ε̄τελειοποιήσεν όσα ε̄υρεν έν τῆ Ιωνικῆ σχολῆ, η̄ δε του Πυθαγόρου εκαινοτόμησεν έντελῶς έν τῆ επιστήμη, ένεκα των αποκάλυψεων του Φερεκύδους.

Ᾱι περι ήλιοτροπίου του Φερεκύδους έν Σύρω ειδήσεις ευτυχῶς εισι σφρότεραι και εις τὸ περι τουτου μέρος εισέρχομαι η̄δη.

II

Τὸ έν Σύρω ήλιοτρόπιον και σπήλαιον του Φερεκύδους.

Πρωτον ήλιοτρόπιον έν Ἑλλάδι μνημονεύεται τὸ έν Σύρω υπό του Φερεκύδους κατασκευασθῆν, άλλα τουτο δέν είναι ίσως τὸ πρωτον και έν τῆ ιστορία του ήλιοτροπίου, διότι η̄ Ἀγία Γραφή μνημονεύει ήλιοτροπίου τινος έν Ἱερουσαλήμ, καλουμένου του Ἀχάζ' κατά τήν άγιογραφικην δε παράδοσιν ο̄ Θεός, ε̄υνοῶν τον Ἐζεκίαν, διέταξε ποτε ίνα η̄ σια τῆς βελόνης του ήλιοτροπίου τουτου του Ἀχάζ όπισθοδρομήση κατά δέκα βαθμίδας. Ο̄ Ἀχάζ ήτο κατά δύο αιῶνας προγενέστερος του Φερεκύδους' χωρίς να θίξω τήν άγιογραφικην πληροφάνειαν ειπάζω ότι τὸ ήλιοτρόπιον του Ἀχάζ, ε̄φ' οῡ ε̄θαυματουργήσεν ο̄ Θεός, δέν ήτο τοῡ ε̄ιδους του ήλιοτροπίου του Φερεκύδους. Διότι ένδεχόμενον μὲν να η̄ναι ᾱληθές ότι τὸ έν Σύρω ήλιοτρόπιον του Φερεκύδους ε̄θασίζετο

ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἀνακαλύψεων καὶ γνώσεων τῶν Φοινίκων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο ἡλιοτροπίων. Ἄλλως τε δὲν λησμονῶ ὅτι τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς φοινικικῆς καταγωγῆς τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου ἐξήνεγκον ὀρμηθέντες ἐκ τῆς ἀνασκευασθείσης ἐρμηνείας τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Σύρου λέξεων τοῦ Ὀμήρου ὅθι τροπαίη εἰσι. Τινὲς ἐρμηνεύονται νομίσαντες ὅτι διὰ τῶν λέξεων τούτων ἐνόησε ὁ Ὀμηρὸς ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ ἄντρον δεικνύον τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, ἐπίστευσαν ὅτι ὑπῆρχε τοιοῦτον ἐν Σύρῳ καὶ πρὸ τοῦ Φερεκύδου, κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν Φοινίκων· τινὲς μάλιστα μὴ δυνάμενοι νὰ συμβιβάσωσι τὰ πράγματα ἐσκεπθήσαν ὅτι τὸ χωρίον τὸ περιγράφον τὴν Σύρον ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα εἶναι πικρεμβεβλημένον ὑπὸ μεταγενεστέρων βραβυθῶν, διότι πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ὀμηρὸς νὰ ὀμιλῇ περὶ ἡλιοτροπίου ἐν Σύρῳ, ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ πρῶτον ἡλιοτρόπιον κατασκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φερεκύδου, κατὰ δύο αἰῶνας περὶ τοῦ μεταγενεστέρου τοῦ Ὀμήρου.

Ἄλλ' ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία τῶν λέξεων Ὀρτυγίης καθ' ὅπερθεν ὅθι τροπαίη εἰσι, σημαίνουσιν ὅτι ἡ Σύρος καίτοι καθ' ὅπερθεν τῆς Ὀρτυγίας (Δήλου) πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη, ἐσαρκύνισεν ἀρκούντως τὸ ζήτημα καὶ τὸ θέμα ἐνταῦθα εἶναι μόνον περὶ τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅπερ ὁ Φερεκύδης κατασκεύασεν ἐν Σύρῳ περὶ τὸν ΣΤ΄. Π. Χ. αἰῶνα.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1747 ἐν τῇ Ἀκθῆνῆς τοῦ Βερολίνου ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδου. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε κατασκευάσει ἐν Λακεδαίμονι γνώμονά τινα, κατόπιν δὲ καὶ ὁ Μέτων ἀνήγειρε εἰδός τι ἡλιοτροπίου ἐν τῇ Πνυκί τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ αὐτῶν ὁ Πλίνιος δι΄ ἄσχευξίται ὅτι φυσικὸν καὶ οὐχὶ τεχνητὸν ἡλιοτρόπιον ὑπῆρχεν ἐν Syenne· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο βεβαίως ἡλιοτρόπιον, ἀλλὰ φρέαρ, ὅπερ ἀνώρουζαν διὰ τὴν δοκιμὴν ταύτην καὶ οὐ τὸ ὕδωρ, ἐν διαυγῆς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βῆθος,

ἐδείκνυε πότε ὁ ἥλιος ἔρριπτε καθέτως τὰς ἀκτῖνάς του.

Κατὰ τὰς σκέψεις τῶν κριτικῶν τὸ ἡλιοτρόπιον τοῦ Φερεκύδου ἐν Σύρῳ ἦτο τεχνητὸν ἄμικ καὶ φυσικὸν, ἦτο ἄντρον ἢ σπήλαιον εἰς κατάλληλον θέσιν κείμενον, ὅπερ κατέστησε διὰ μηχανήματος ὁ Φερεκύδης ἱκανὸν ἵνα δεικνύῃ τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου (cadran solaire), ἦτοι προσήρμοσε γνώμονα, καὶ οὕτω πρῶτος αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν ἡλιοτροπίων, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσαγωγή εἰς γνώσεις ἐκτενεστέρων καὶ ὠφελιμωτάτων.

Ἐπιτυχῶς ἡ περὶ ἡλιοτροπίου τοῦ Φερεκύδου διασωθεῖσα πληροφορία διασώζεται μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς γηραιότεροις Συριοῖς χωρικοῖς, οἵτινες σπήλαιόν τι κείμενον κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου καλοῦσιν ἐπισηλῖα τοῦ Φερεκύδου. Πρὸ τριακονταετίας ἤδη ἐδημοσιεύθη ἡ παράδοσις αὕτη διὰ τῆς ἐξῆς περιγραφῆς: « Πολλοὶ θέλουσιν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἐφιλοσόφει κατοικῶν εἰς ἐν σπήλαιον ὅπου ἔκκαμνε τὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ φθειρίας· τὸ σπήλαιον τοῦτο σώζεται μέχρι τῆς σήμερον, καὶ εὐρίσκεται κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου, ἔχον περὶ τοὺς τέσσαρας πῆγας, ἡ μέτρα τετραγωνικὰ περίμετρον, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου βρῆαι ὕδωρ καθαρῶτατον καὶ ἐλαφρώτατον ».

Ἐνταῦθα παρεμπίπτει ζήτημά τι, ὅποιον τὸ ἐν Σύρῳ σπήλαιον τοῦ Φερεκύδου, ἐάν ἄλλο ἦτο ἐν ᾧ κατώκει καὶ ἀπέθανεν ἐκ φθειρίας, ἢ τέλος ἐάν ἐν ἦτο τὸ χρησιμεύσαν καὶ ὡς ἡλιοτρόπιον καὶ ὡς κατοικία τοῦ φιλοσόφου τούτου.

Τοῦτο ἤδη θέλω ἐξετάσει· διότι ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τοῦ καλουμένου Σπηλῖα τοῦ Φερεκύδου, τὰς αὐτὰς ἀξιώσεις, δεδικοιοποιημένας μάλιστα, ἔχει καὶ ἕτερόν τι σπήλαιον κείμενον μεταξὺ τῶν δῆμων Σύρου καὶ Ἐρμουπόλεως, ἐν τῇ θέσει Ἀληθινή, ἐνθα σήμερον εὐρίσκονται οἱ Σύριοι πηλοπλάστει, καλούμενον Σπηλῖα τῆς Ἀγίας Ἀννης.

Μέχρι τοῦ 1842 δὲν ὑπῆρχε τις ἰδέα περὶ τοῦ δευτέρου τούτου σπηλαίου· ἐνομιζέτο δὲ ὅτι ἐν μόνον ἐν Σύρῳ ἔχει τὰς ἐξιώσεις τοῦ νὰ λέγηται σπήλαιον Φερεκύδου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σκεφθέντες τινες ὅτι δύσκολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον ἦτο νὰ κατοικῇ ὁ Φερεκύδης εἰς τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον ἐν τῷ βορειοανατολικῷ μέρει τῆς νήσου ἐνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκέντρου τῆς θέσεως, ἀνεκάλυψαν καὶ ἄλλο σπήλαιον εὐρὺ, τὸ κείμενον ἐν τῇ Ἀληθινῇ Σπηλαίῳ τῆς Ἀγίας Ἀννης, ἐνθα ἀνεύρον καὶ ἐρείπια μαρμαρίνου κραββάτου καὶ ἄλλα ἐνδεικνύοντα ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἦτο κατοικήσιμον ἄλλοτε.

Πρὸ τινων μηνῶν ἐπεσκέφθην τὸ σπήλαιον τοῦτο τῆς Ἀγίας Ἀννης. Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου εἶν' ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ ῥομαντικωτέρων τῆς νήσου. Πρὸ αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται ἡ ποικιλώτερα τῶν ἐκ τῆς νήσου τοπογραφίῶν, ἦτοι ὁ λιμὴν ἄπας τῆς Ἐρμουπόλεως καταφανῆς μέχρι τῶν μικροτέρων ὀρμῶν, ἡ πόλις κάτωθεν τοῦ σπηλαίου, παραλλήλως ὁ λόφος ἐφ' οὗ ὑψοῦται νῦν ἡ ἄνω Σύρος, μακρόθεν τὸ Αἰγαῖον, ἡ Δῆλος, ἡ Πάρος, Νάξος, Τήνος, Μύκωνος κλπ. ἐκ τοῦ ὅπισθεν αὐτοῦ ὁ ὑψηλὸς Πύργος, πλαγίως ἡ κοιλάς τῆς Πηγῆς καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους ἡ χαράδρα ἡ σχηματιζομένη ἐκ τοῦ βέμματος τοῦ διερχομένου μεταξὺ Νεχροταφείου καὶ Ξηροκάμπου, μακρόθεν τὸ παρὰ τὰ Βυρσοδεψεῖα κατάφυτον Ἔλος καὶ ἐν γένει εἰπεῖν, κείμενον ἐπὶ λόφου παραλλήλου τοῦ τῆς ἄνω Σύρου ἔχει περὶ ἐαυτὸ ποικίλην καὶ τερπνὴν ἀληθῶς θέαν. Τοιαύτην εὐχάριστον ἐντύπωσιν μοι ἐνεποίησεν κατ' ἀρχὰς ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου. Λεπτομερέστεραι δὲ παρατηρήσεις μοι εἰσὶν αἱ ἐξῆς. Τὸ σπήλαιον σήμερον δὲν εἶνε εὐρὺ· διότι δρόμος τις ῥυμοτομήσας μέρος τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου, τὴν μὲν ἐκτασίαν του περιώρισεν, μέρος δὲ τοῦ ὑποληφθέντος σπηλαίου κατέγραψεν οὕτως ὥστε μόλις σήμερον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ποιμνιστάσιον, ἵνα μὴ εἶπω, ὅπερ καὶ παρε-

τήρησα, χοροστάσιον!! Ὀλίγα βήματα πρὸ τῆς εἰσόδου κείται σήμερον παρεκλήσιον τῶν Δυτικῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐπὶ μιᾶς γωνίας τοῦ παρεκλήσιου παρετήρησα ἐκτισμένα ἐρείπια ἀρχαιολογικῶν τινων ἀντικειμένων, κεχρωματισμένα μὲν δι' ἀσβέστου σήμερον, διακρινόμενα οὐχ ἦττον. Ἄνω δὲ τοῦ παρεκλήσιου παρετήρησα κίονα μικροῦ μεγέθους, ἐν εἶδει καπνοδόχου, ἐκτισμένον. Ἡ τε στήλη αὕτη καὶ τὰ ἐκτισμένα τμήματα μαρμάρων προφανῶς ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ παρεκλειμένου σπηλαίου, εἰς θ, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνακαλυψάντων κατὰ τὸ 1842 τὸ παρακείμενον ὑπόγειον καὶ εὐρύτατον σπήλαιον, ὑπῆρχον πολλὰ ἐρείπια, ἐν οἷς μάρμαρα λελαξευμένα, τμήματα ἀγάλματος κλπ. Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου τούτου, εἰς ἀπόστασιν 15—20 βημάτων ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ 1842 ὁπῆ τις ἐν τῷ ἐδάφει, δι' ἧς εἰσῆρχοντο εἰς ὑπόγειον σπήλαιον, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰς δημοσιευθείσας μαρτυρίας, ὑπάρχει βράθρον ἔχον καταπληκτικὴν βαθύτητα. « πέτρας ἀκετάς βραεῖας ριπτομένης μόλις ἀκούεται ὁ ἦχος ἔπειτα ἀπὸ πέντε λεπτὰ. » Πρὸ τινων μηνῶν παραλαβὼν τινὰς φίλους καὶ τινὰς ἐργάτας ἐπεχειρήσα ν' ἀνασκάψω τὴν ὀπὴν τοῦ ὑπογείου σπηλαίου, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, καθ' ἃ μ' ἐβεβαίωσαν χωρικοὶ, ἐκτίσθη ἡ ὀπὴ αὕτη ὑπ' αὐτῶν ἵνα μὴ πίπτωσι τὰ πρόβατά των ἢ καὶ ἄνθρωποι.

Συνδυάζων τὴν τε ἐκθεσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὑπογείου τούτου σπηλαίου καὶ τὰς ἐμὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ τε τοῦ ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἄνω αὐτοῦ ἕτερου σπηλαίου, ὡς καὶ τὰ τμήματα τῶν ἐρειπίων, συμπεραίνω ὅτι τὸ ὑπόγειον σπήλαιον συνεχικονῶναι. Ἄλλοτε μετὰ τοῦ ἄνω αὐτοῦ καὶ 15 βήματα μακρὰν κείμενον σπήλαιον, ὅτι ῥυμοτομηθὲν τὸ μέρος τὸ μεταξὺ τῶν δύο σπηλαίων, χάριν ἴσως καὶ τοῦ παρεκλήσιου, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τῶν δύο σπηλαίων καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ ἄνω σπη-

λαίου και ότι ἀμφότερα ταῦτα, εἰς ἃ εὐρέθησαν τοσαῦτα ἐρείπια ἐχρησίμευσαν ἢ ὡς κατοικία τοῦ Φερεκίδου; ἢ ἦσαν τὸ μέρος εἰς ὃ ἔκειτο τὸ ἠλιοτρόπιον, ἢ ἐν γένει τὸ μέρος εἰς ὃ ἔκαμε τὰς παρατηρήσεις του, καὶ ἐξ οὗ κατὰ τὸν Διογένην τὸν Λαέρτιον ἰδὼν ναῦν οὐριοδρομοῦσαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν προεἶδε τὸ ναυάγιον αὐτῆς.

Ταῦτα ἐξετάζω ἤδη. Ἡ ἐξῆς ἐκθεσις τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἐρείπιων κατὰ τὰ 1842 παρέχει βασίμους ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐνταῦθα υπάρξεως ἀρχαίου τινος οἰκοδομήματος καὶ πιθανὸν τοῦ ἠλιοτροπίου «... Ὁ Δήμαρχος τῆς ἁνω Σύρου ἅμα ἔμαθε τὴν διὰ τοῦ διδασκάλου Κ. Μορκουλίδου ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου, ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἐνεργήσῃ τὴν εἰς τὰ ἐντός αὐτοῦ ἀνασκαφὴν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἰδίου διδασκάλου καὶ τοῦ φιλοκάλου Κ. Κυριακοῦ Ἀλεξίου, ἐξ ἧς ἀνεκαλύφθησαν διάφορα μάρμαρα καὶ πέτρινα πελεκημένα ἱκανοῦ μεγέθους, ἐστρωμένα εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ τὸ ὅποιον ἦτο χαμηλότερον τοῦ ἐξωτερικοῦ περὶ τὰς δύο καὶ τρεῖς βαθμίδας, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τούτου ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου μεταξὺ τῶν πετρῶν τούτων εὐρέθη ἄλλο τμήμα ἀγάλματος καὶ κεσχωμένον πλησίον τῆς εἰσόδου ἐν τετραγωνικὸν μάρμαρον περὶ τὸν ἕνα καὶ ἥμισυ πόδα τὸ μέγεθος, καὶ περὶ τοὺς δύο δακτύλους πλάτος, ἔχον τὴν μίαν γωνίαν τετμημένην περὶ τοὺς ὅ δακτύλους εἰς ὀρθογωνίων σχῆμα, ἐνθα ὡς φαίνεται, ἐφηρμόζετο ἐν ἄλλο μάρμαρον στρογγύλον, τὸ ὅποιον εὐρέθη πλησίον του εἰς εἶδος κυλίνδρου, περὶ τοὺς ὅ δακτύλους διαμέτρου, καὶ περὶ τὸν ἕνα πόδα τὸ μέγεθος, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἦτον ἔτι μεγαλύτερον, διότι φαίνεται ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τεθλασμένον τὸ περιεργότερον τὸ ὅποιον παρετηρήθη ἀντικείμενον ὑπῆρξε τὸ χρίσμα εἰς εἶδος τετραγώνου ἐντελεστάτου, τὸ ὅποιον ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τοῦ ἑδάφους, καὶ τὸ ὅποιον ἐχωρῆζετο ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔδαφος ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν διατίνος μικρῆς βαθύτητος, αὐτῆς τῆς ἐπιφα-

νείας τοῦ τετραγώνου τούτου χαμηλοτέρας τῆς τοῦ λοιποῦ ἑδάφους περὶ τοὺς τρεῖς; περίπου δακτύλους. Τὸ τετραγωνικὸν τοῦτο χρίσμα, τὸ ὅποιον δὲν ὑπερέβαινε τοὺς δύο πόδας, ἦτον τόσον στερεὸν ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶναι μάρμαρον ὡς τοιοῦτον ἐκλαβόντες αὐτὸ οἱ ἀνασκαφεῖς, ἀπέσπασαν τὰς γύρωθεν αὐτοῦ εἰς εἶδος θεμελίου πέτρας, καὶ εὐρέθη ὅτι δὲν ἦτον, εἰ μὴ μίγμα τιτανῶδες ἐρυθρόχροον εἰς εἶδος κεραμικοῦ (κουρασάνι) σκληροτάτου. Φαίνεται ὡς ἐκ τούτου ὅτι τὸ τετραγωνικὸν τοῦτο χρίσμα νὰ ὑπῆρχεν ἢ βάσις κανονῆς μνημείου ἢ κενοταφείου, εἰς τὸ ὅποιον πιθανὸν ἔμπροσθεν τοῦ λειψάνου ἀρχαία ἀφαιρηθέντα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ἢ ἄλλους περιέργους. Ἐντοσούτω ἐκ τῆς πληθῆος καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐκεῖ πετρῶν καὶ τῶν εὐρεθέντων μαρμάρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφῆρθησαν κάμπολλα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὡς εἶδομεν ἰδίως ὀφθαλμοῖς εἰς διάφορα ἄλλα μέρη ὅπου ἔγιναν κτίρια εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, καὶ τὰ ὅποια μετεφέρθησαν, ὡς μᾶς διηγήθησαν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίου, συναγεται εὐκόλως ὅτι τοῦτο ἦτον μὲν φυσικόν, ἀλλὰ στερεωμένον καὶ κτισμένον εἰς σχῆμα θόλου καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ διάφορα ἄλλα κτίρια, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰσέτι περὶ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν θεμελίων.»

Τοιοῦτο τὸ σπήλαιον τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ τοσαῦτα τὰ τεκμήρια περὶ τῆς ἐν αὐτῷ διατριβῆς τοῦ Συρίου φιλοσόφου. Πιθανὸν πᾶσαι αἱ εἰκασίαι τῶν ἀνακαλυφθέντων αὐτὸ νὰ μὴ εἶνε τοσοῦτον βᾶσιμοι, οὐχ ἦτον τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια ὥστε δύναται νὰ στηριχθῇ ἐλλόγως ἢ ἰδέα ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἢ κατώκει ὁ φιλόσοφος ἢ εἶχε τὸ ἠλιοτρόπιόν του.

Ἀπέναντι ὅμως τοσοῦτων ἐνδείξεων περὶ τοῦ σπηλαίου τούτου, ὑπάρχει μία παράδοσις ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου σπηλαίου, ἧτις δύναται νὰ μετριάσῃ τὴν βεβαιότητα περὶ τοῦ ἄλλου σπηλαίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν,

ὁ φιλόσοφος Φερεκίδης κατώκει εἰς τὸ βορειοανατολικὸν σπήλαιον ὑπὲρ καὶ Σπηλιά τοῦ ὀλοσόφου, κατὰ τινὰς, κατ' ἄλλους δὲ Σπηλιά τοῦ Φερεκίδου ἐκαλεῖτο πρὸ πολλῶν αἰώνων.

Σέβομαι εἶπερ τις καὶ ἄλλος τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, διότι αὐταὶ ἐχρησίμευσαν ὡς ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε, διασώσασαι ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν αἰώνων καὶ τῶν καταστροφῶν πολλὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται ν' ἀνατρέψω τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ ἀλλὰ νὰ παραθέσω ἀπέναντι αὐτῆς σωρεῖαν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ ἐνδείξεων βασίμων καὶ λογικῶν.

Τὸ σπήλαιον τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος κεῖται ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ Ἀμυγδαλοῦ, εἰς ὕψος 20 βημάτων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀτραποῦ τῆς διερχομένης κάτωθεν τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπέγει τῆς θαλάσσης ἡμισίαν περίπου ὄραν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ βεῦματος Μ α Ὑ ρ' Ἀ μ π ἔ λ ι α. Ἄνω αὐτοῦ κείται βράχοι ἀπορρώγες καὶ ἐν γένει τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔχει τι τὸ τραχὺ καὶ ἀπότομον. Κάτωθεν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρὰ τις πηγή οὐχὶ ἀφθόνου ὕδατος. Τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου κεῖται μεσημβριοανατολικάς τὸ ὕψος τοῦ σπηλαίου εἶνε τριῶν περίπου μέτρων ἢ δὲ περιφέρειά του μάλλον στρογγύλη ἢ τετραγωνική. Ἐνδόν τοῦ σπηλαίου, πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ὑπάρχει λελαξευμένον εἶδος τι προτομῆς ἐν ἀναγλύφῳ ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ τινὰ ἴχνη, γραμμῶν πιθανὸν ἢ ἄλλων σημείων. Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐσώζετο καλλίτερον, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως σεισμὸς κατέστρεψε τὰ περίξ καὶ μάλιστα ἐθανάτωσε ἀνθρώπων τινὰ παρὰ τὸ σπήλαιον.

Ἡ τοποθεσία τοῦ σπηλαίου τούτου δὲν παρέχει τὴν εὐχάριστον ἐκείνην θέαν, ἢν καὶ τὸ ἕτερον τὸ τῆς Ἁγίας Ἄννης ἀπεναντίας τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶνε βραχῶδες καὶ ἀπότομον προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ βορρᾶ, ἔχον

ἔμπροσθεν μὲν τὴν θάλασσαν, ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ βουνὸν καὶ περίξ βράχους, ἦτοι θὰ ἦτο κατάλληλον μάλλον δι' ἕνα μισόκοσμον καὶ μισάνθρωπον ἐρημίτην, δι' ἕνα ἀσκητὴν, ὡς ἤμειναι τὸν Στυλίτην, παρὰ δι' ἕνα φιλόσοφον κατοικοῦντα μὲν εἰς σπήλαιον πλὴν οὐχὶ ἐκ πνεύματος ἀσκατισμοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς χάριν ἡσυχίας καὶ χάριν τῶν φυσικῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἠλιοτροπίου, ὅπερ εἶχεν ἐν ἄντρῳ ἢ σπηλαίῳ κατὰ τοὺς κριτικούς. Εἰς ἐνδοιασμὸν μὲ θέτει ἀκόμη ἢ αὐτόθι ἀνέγερσις τοῦ ἠλιοτροπίου διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: πρῶτον τὸ σπήλαιον τοῦτο δὲν εἶνε περιθέατον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κλιτύος βουνοῦ ἀποκρύπτοντος τὸν ἥλιον ταχύτερον τῆς δύσεως τοῦ ἐπομένως ἐὰν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα τὸ ἠλιοτρόπιον, θὰ ὑψούτο πολὺ ἄνωθεν τοῦ σπηλαίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς πιθανὸν τοῦ βουνοῦ ἀλλ' ἐρείπια τοιοῦτου κτιρίου δὲν διεσώθησαν ἐκτός καὶ ἄνω τοῦ σπηλαίου δεύτερον εἰς τί ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἠλιοτρόπιον εἰς μέρος ἀπόκεντρον, ἦτοι μακρὰν τῆς πόλεως, ἧτις ὡς εἶδομεν ἐκεῖτο ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς νῦν Ἑρμοῦπόλεως; Πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φερεκίδης ἀνήγειρεν ἐνταῦθα τὸ ἠλιοτρόπιόν του πρὸς ἀτομικὴν του εὐχαρίστησιν καὶ ὠφέλειαν, ἀποκρύψας αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν συμπολιτῶν του; Ἀλλ' ὁ Φερεκίδης δὲν ἐφάνη ἐκ τῶν συγγραφῶν του τοσοῦτον μυστηριώδης καὶ μισάνθρωπος, ἀλλὰ τὰς γνώσεις του ἔσπευσεν αὐτὸς πρῶτος νὰ διαδόσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τῶν συγγραφῶν του. Ἐπομένως τὸ ἠλιοτρόπιόν του ὡς καινοφανές τι καὶ ὠφελιμώτατον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμφιβάλλω ἂν ἀπέμενε ἀγνωστον καὶ ἀπόκρυφον εἰς τοὺς Συρίους θεάματα.

Ἐπὲρ τῆς ἐν τῷ ἄλλῳ σπηλαίῳ, τῷ τῆς Ἁγίας Ἄννης, υπάρξεως τοῦ ἠλιοτροπίου, συνηγοροῦσι τὰ ἐξῆς. Πρῶτον τὸ μέρος εἶνε περιθέατον, διότι ὁ λόφος, ἐφ' οὗ τὸ σπήλαιον, εἶναι μεμονωμένος, τὸ δὲ σπήλαιον κεῖται σχεδὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐπειδὴ δὲ εὐρέθησαν ἐν τε τῷ σπηλαίῳ τούτῳ καὶ τοῖς περίξ τμήματα μαρμαρίνων ἐ-

ρειπίων ένδεικνύοντα τὴν ἐκεῖ ἄλλοτε ὑπερ-
ξιν ἀρχαίου κτιρίου, ένδεχόμενον ένταῦθα
νά ὑπῆρχε ἠλιοτρόπιον προσκεκολλημένον
ἢ μᾶλλον λελαξευμένον ἐπὶ τοῦ σπηλαίου,
ἥτοι τεχνητὸν καὶ φυσικὸν συνάμα. Δεύτερον
τὸ σπήλαιον τῆς Ἀγίας Ἄννης, ἢ μᾶλλον ὁ
λόφος τῆς Ἀθηναίης ὑπέκειτο τῆς ἀρχαίας
πόλεως, ἥτις ἐκαλεῖτο Σύρος' ἐπομένως τὸ
ἠλιοτρόπιον ἦτο καταφανὲς ὑπὸ τῆς πόλεως
ταύτης. Πρὸς τούτοις ἢ ἐκεῖ ὑπαρξίς τοῦ
σήμερον κειμένη ἔχοντος τὴν εἰσοδὸν εὐ-
ρυχώρου ὑπογείου σπηλαίου καὶ τοῦ ἐν αὐ-
τῷ βαρᾶθρου μαρτυρεῖ ὅτι τὸ μέρος ἦτο κα-
τάλληλον πρὸς τὰς φυσικὰς παρατηρήσεις
τοῦ φιλοσόφου. Εἰς τὰς εἰκασίας ταύτας ἂν
προστεθῶσιν αἱ μόνιμοι ένδείξεις ἥτοι τὰ ἐ-
κεῖ ἀνευρεθέντα εἰρηπία, ἔχομεν μίαν λογι-
κὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ μέρος ἦτο καταλλη-
λότερον τοῦ ἐτέρου μέρους, πρὸς ἔγερσιν τοῦ
ἠλιοτροπίου, ἐὰν μὴ καὶ πρὸς οἰκισιν τοῦ
φιλοσόφου.

Πῶς ὅμως θὰ συμβιβάσωμεν ταῦτα μετὰ
τῆς παραδόσεως περὶ τῆς Σπηλιᾶς τοῦ
Φερεκίδου; Ἀληθῶς εὑρέθη ἐν δὺ-
σκολοις θέσιν, ἀφ' ἧς ένδεχόμενον νὰ μὴ ἐ-
ξηρχόμεν ἐὰν ἑτέρα τις παράδοσις, διασωζο-
μένη παρὰ τοῖς γηραιότεροις Συριοῖς δὲν μ'
ἐξήγαγε τοῦ λαβυρίνθου τῶν εἰκασίων, ὡς ὁ
μίτος τῆς Ἀριάδνης. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν,
δημοσιευθεῖσαν μάλιστα, ὁ φιλόσοφος εἶχε
δύο ἐν Σύρῳ σπήλαια, ἐν ᾧ ἐποίησε τὰς δια-
τριβὰς καὶ μελέτας του.

Τὸ ἐν τούτων ἐχρησίμευσεν ὡς χειμερινόν,
τὸ δὲ ὡς θερινόν. Τοῦτο δὲν φαίνεται ἀπί-
στευτον. Φιλόσοφος περιορισθεὶς ἐκουσίως
εἰς τὴν ἐν νήσῳ ταύτῃ ἰσόβιον διαμονήν, θε-
λήσας ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς τύρβης τῆς πό-
λεως, ένδεχόμενον νὰ ἐχρησιμοποίητε δύο
τῶν εὐρυχωροτέρων σπηλαίων τῆς νήσου, εἰς
ἃ κατῴκει, ἢ ένδεχόμενον εἰς τὸ ἐν τούτων
νὰ εἶχε τὸ ἠλιοτρόπιον καὶ νὰ ἐποίει τὰς
παρατηρήσεις του καὶ εἰς τὸ ἄλλο νὰ κατῴ-
κει. Ἄν συνδυάσωμεν τὴν παράδοσιν ταύ-
την μετὰ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς ένδείξεις τῶν
δύο περὶ οὗ ὁ λόγος σπηλαίων, θέλομεν
ἰδεῖ ὅτι τὸ μὲν, τὸ κείμενον εἰς τὸ βορειο-

ανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἕνεκα τοῦ δυσ-
βάτου καὶ ἀποκέντρου αὐτοῦ εἶνε ἀκατάλ-
ληλον οἰκημα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, τὸ δὲ, τὸ
τῆς Ἀγίας Ἄννης ὡς ἔχον τὸ στόμιόν του
ὄπισθεν τοῦ βορρᾶ ἦτο καταλληλότερον
πρὸς τὴν χειμερινὴν διαμονήν. Χωρὶς νὰ ἐκ-
τανω καὶ εἰς ἄλλας εἰκασίας, λ. χ. νὰ μνη-
μονεύσω ἀπὸ τούδε ὅτι ὁ φιλόσοφος παθὼν
ἐκ φθερίας, δυσίατου καὶ ἀηδοῦς νόσου, τῆς
φθειριάσεως, ένδεχόμενον ν' ἀπεσύρθη εἰς
μεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, (καὶ τότε
δύναμαι ν' εἰκάσω ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ βορειο-
ανατολικὸν σπήλαιον κ' έντεῦθεν ἢ κατὰ
παράδοσιν ὀνομασία: Σπηλιὰ τοῦ Φερε-
κίδου ἢ Σπηλιὰ τοῦ φιλοσόφου
κατὰ τινος), χωρὶς, λέγω νὰ προβῶ εἰς νέ-
ας εἰκασίας, ὑποβάλλω ταῦτα εἰς τὴν κρί-
σιν ἐκάστου. Καὶ ἐγὼ μὲν κρίνων καὶ συμ-
βιβάζων τὰς ἀρχαιολογικὰς ταύτας ένδείξεις
καὶ ἀρχαίας παραδόσεις, ὡς ἐκτίθημι αὐ-
τὰς ὡδε, ἐκφράζω τὴν ἐμὴν ἰδέαν, ἥτις δὲν
ἔχει βεβαίως οὔτε ἀσθενταίαν, οὔτε ἄλλο τι
προσόν, εἰμὴ τὴν σκέψιν ὅτι ἐκαστος ἔχει ἰ-
δίαν κρίσιν, καὶ ἀναλόγως αὐτῆς καὶ τῶν
βοηθημάτων ἃ εὑρίσκει σχηματίζει τινα
πεποιθήσιν. Ἄλλοι δὲ ἂς κρίνωσιν ἄλλως.

Ἀφ' οὗ διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου δύ-
ναται καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀρχαίαν πε-
ρὶ σπηλιᾶς τοῦ φιλοσόφου παράδοσιν νὰ
διασωθῆ καὶ ἢ ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων εἰς
ἀμφότερα τὰ σπήλαια ἀρχαιολογικῶν ἀντι-
κειμένων ένδείξεις νὰ ἐδραιωθῆ, εἶνε περιττο-
λογία ἢ περισσοτέρα περὶ τὴν συζήτησιν ταύ-
την διατριβή, διότι ἄλλως τε, προκειμένου
περὶ Φερεκίδου, ἔχει τοσαῦτα τις ἄλλα καὶ
σπουδαιότερα νὰ μελετήσῃ, ὥστε ἢ περὶ τὴν
ταυτότητα τοῦ σπηλαίου λεπτολογία θεω-
ρεῖται σχεδὸν ἐπουσιώδης.

Πρὸς ζημίαν τοῦ τότε εἰς τὸν διάσημον
νησιώτην προσέχοντος φιλομαθοῦς κόσμου,
ὀδυνηρὰ νόσος ἐδέσμευσεν ἐπὶ πολὺ τὴν διά-
νοιαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸν οἰ-
κρότερον καὶ ἀηδέστερον θάνατον. Ἡ Ἑλ-
λὰς συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ὀδυνηρᾷ τελευτῇ τοῦ
ἐνδόξου Συρίου, οἱ ποιηταὶ ἔκρουσαν τὴν λύ-
ραν ἐν ἐπιγράμμασι συνοψίζοντες τὴν δόξαν

καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ οἱ Σύριοι ἐστεροῦντο
τοῦ μεγαλοφυστέρου συμπολίτου των. Θέ-
λομεν ἤδη ἰδεῖ μετὰ πόσης στοργῆς ἐσπευ-
σεν ὁ Πυθαγόρας μακρόθεν ὄπως παρασταθῆ
εἰς τὰς ὑστάτας στιγμὰς του, ὅτι οἱ Ἴωνες
φιλόσοφοι ἠσθάνοντο πρῶτοι τὴν στέρησιν
ἀνδρός, ὅστις ἂν ἐφθάνεν εἰς ὑστάτον γῆρας,
ἤθελε μερισθῆ μέγα μέρος τῆς δόξης, ἥτις
ἀπενεμήθη εἰς τὸν μαθητὴν Πυθαγόραν ὑπὸ
τοῦ κόσμου· ἀλλ' οὗτος δὲν ἐλπισμόνησεν ὅτι
ἢ ὑστεροφημία εἶνε ἢ εὐκρινεσττέρα ἀμοιβὴ
τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐ-
πιστήμῃ.

III

Θάνατος τοῦ Φερεκίδου—Ἐπιστολὴ
αὐτοῦ—Ἐπιγράμματα πρὸς αὐτόν.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συζητοῦνται λε-
πτολόγως καὶ αἱ μικρότεροι λεπτομέρειαι
τοῦ βίου των, πολὺ δὲ περισσύτερον τὰ
σπουδαιότερα τῆς βιογραφίας των, ἥτοι ἢ
γέννησις καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν. Εἶδομεν ὅτι
περὶ τοῦ ἐτους τῆς γεννήσεως τοῦ Φερεκί-
δου ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι θέλομεν ἰ-
δεῖ ὡδε ὅτι καὶ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπ'
ἴσης διάφοροι ὑπάρχουσιν εἰδήσεις.

Τὸ μὲν εἶδος τῆς νόσου τοῦ Φερεκίδου
ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων, τὸ δ' ἔτος τοῦ
θανάτου αὐτοῦ δὲν εἶνε μὲν ἀκριβῶς γνωστὸν,
ἀλλὰ συμπέπει μετὰ τοῦ 545—540
Π. Χ. διότι καὶ πᾶσα ἡ ζωὴ αὐτοῦ χρονο-
λογεῖται μετὰ τῆς 45ης καὶ 58 Ὀλυμπια-
δος (600—545 Π. Χ.).

Κατὰ τὸν Ἑρμιππον, οὗ ἡ μαρτυρία δι-
εσώθη παρὰ τε Διογένει τῷ Λαερτίῳ καὶ
παρὰ τῷ Γάλλῳ Fenelon, ὁ Φερεκίδης ἀπέ-
θανεν ὡς ἐξῆς, ὅπερ θὰ ἴδωμεν ἀνασκευα-
ζόμενον ὑπ' ἄλλων μαρτυριῶν.

Καθ' ἢν ἐποχὴν ἀνεργιζέτο ὁ πόλε-
μος μετὰ τῶν Ἑφείσιον καὶ Μαγνησίων, ὁ
Φερεκίδης, ἐπιστήθιος τῶν Ἑφείσιον φίλος,
συναντήσας καθ' ὁδὸν ἀνθρώπον τινα τὸν
ἠρώτησε περὶ τῆς πατρίδος του. Ἀκού-
σας δὲ ὅτι ἦτο Ἑφείσιος—Λάβε μ' ἐκ τοῦ
ποδός, εἶπεν αὐτῷ, καὶ μεταφέρει με εἰς τὴν

χώραν τῶν Μαγνησίων καὶ σπεῦσε ν' ἀναγ-
γείλῃς τοῖς Ἑφείσιος τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὀ-
πίον ὁ Φερεκίδης ἐπεθύμει νὰ τὸν μετα-
χειρισθῆς. Παράγγειλον δὲ αὐτοῖς νὰ μ'
ένταφιάσωσιν ὅπουτις νικήσωσιν.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔσπευσε τὸν Φερεκίδην
καὶ παρεθύς σπεύσας εἰς Ἑφεσον διηγήθη
τὸ γεγονός. Οἱ Ἑφείσιοι ἐμπλησθέντες ἐλ-
πίδων ἤρχισαν τὴν ἐπιούσαν τὴν μάχην κερ-
δίσαντες πληρεστάτην κατὰ τῶν ἐχθρῶν νί-
κην. Ἐρωτήσαντες δὲ καὶ μαθόντες ὅτι ὁ
Φερεκίδης ἔκειτο νεκρὸς, τὸν ἀνεύρον καὶ ἐν-
ταφίασαν μεγαλοπρεπῶς.

Τὴν εἰδήσιν ταύτην διέσωσαν καὶ τινες
στίχοι παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διασω-
θέντες, οἱ ἐξῆς:

Τὸν κλεινὸν Φερεκίδην
Ὅρ τίκει ποτε Σύρος
Ἐς φθεῖρας λόγος ἔστιν
Ἀλλάξαι τὸ πρὶν εἶδος.
Θεῖραι τ' εὐθὺ κλεινὴν
Μαγνήτων, ἴνα ρίξῃ
Λοίη τοῖς Ἑφείσιος
Γεραίοις πολιήταις.
Ἦν γὰρ χρησμὸς ὄν ἦδει
Μοῦνος τοῦτο κλεινὴν
Καὶ θρήσκει παρ' ἐκείνοις.

Ἀμφιβάλλω πολὺ περὶ τῆς ἀκριβείας καὶ
ἀξιοπιστίας τῆς πληροφορίας ταύτης τοῦ
Ἑρμιππου, περὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μα-
γνητῶν τελευτῆς καὶ ένταφιάσεως τοῦ Συρί-
ου φιλοσόφου. Τὴν δὲ ἀμφιβολίαν μου ἐξά-
γω ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἄλλων πληροφο-
ριῶν, ἃς ἐκτίθημι ὡδε.

Ὁ Ἀριστόζενος, μνημονεύμενος καὶ αὐ-
τὸς ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου λέγει ἀνο-
σήσαντα αὐτὸν (τὸν Φερεκίδην) ὑπὸ Πυθα-
γόρου ταρῆσαι ἐν Δήλῳ·

Ὡς βλέπομεν ἤρχισαμεν μακρυνόμενοι
τῆς χώρας τῶν Μαγνητῶν, ἐν ἧ λέγει ὁ
Ἑρμιππος ὅτι ἀπέθανεν ὁ Φερεκίδης. Θέ-
λομεν δὲ ἰδεῖ ὅτι οὐ μόνον πλησιάζομεν πρὸς
τὴν Σύρον, ἀλλ' ἴσως πεισθώμεν ὅτι ἐν Σύ-
ρῳ ἐτελεύτησεν ὁ διάσημος φιλόσοφος, καὶ
ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου εὐρί-
σκετο ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ ἐν Σύρῳ, ὡς

δύναται νά εξαχθῆ τούτο ἐκ τῆς ἐξῆς περικοπῆς Διογένης τοῦ Λαερτίου καί ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θαλῆν ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιθανάτου Φερεκύδου, ἐν ἡ ζωηρότατα περιγράφει τὰ τῆς νόσου του.

Καί ἡ μὲν περικοπὴ τοῦ Διογένης εἶνε ἡ ἐξῆς: «Οἱ δὲ φθειράσαντα τὸν βίον τελειῖν ἔπειτα ὅτε καὶ Πυθαγόρου παραγενομένου καὶ πυνθανομένου πῶς διακείμετο, διαβαλόντα τῆς θύρας τὸν δάκτυλον εἶπεν, Χρωπὶ δηλα. Καὶ τούτῳθεν παρὰ τοῖς φιλολόγοις, ἡ λέξις ἐπὶ τῶν χειρόνων τάττεται ὅς δ' ἐπὶ τῶν βελτίστων χρώμενοι διαμαρτάνουσιν. Ἐλεγέ τε, ὅτι οὐ θεοὶ τὴν τραπέζαν θυροὺν καλοῦσιν».

Ἡ δὲ τοῦ Αἰλιανοῦ μαρτυρία ἐστὶν ἡ ἐξῆς: «Φερεκύδης Πυθαγόρου διδάσκαλος, ἐμπεσὼν εἰς ἀρρωστίαν, πρῶτον μὲν ἱδρῶν ἰδρώτα θερμῶν, ἰξώδη, ὅμοιον ὡς μύζαις, ὕστερον δὲ θηριώδη, μετὰ δὲ ἐφθειρίσας καὶ διαλυομένων τῶν σαρκῶν εἰς τὰς φθειράς ἐπεγένετο τῆξις καὶ οὕτω τὸν βίον μετέλλαξε.

Ποῦ διέτριβεν ἀσθενῶν ὁ φιλόσοφος, οἱ μὲν ἄνω συγγραφεῖς οὐ μαρτυροῦσι, πληροφοροῦσιν ὅμως ἡμᾶς ὅτι ὁ Πυθαγόρας παρηγέετο παρὰ τῷ ἀσθενεῖ καὶ ἐξῳθεν ἤρώτα πῶς διακείμετο, τεκμαίρεται δὲ ὅτι ἐξῳθεν τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀσθενεῦτος φιλοσόφου πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Θαλῆν, διασωθείσης παρὰ Διογένη Λαερτίῳ (Βιβ. I. Κεφ. XI).

«Φερεκύδης Θαλῆ».

«Ἐδ' θρήσκους, ὅταν τοι τὸ χρεῶν ἦσαι. Νουθεσία με καταλείβῃ, δεδωμένον τὰ παρὰ σέο γράμματα. Φθειρῶν ἔβρον πᾶς καί με εἶχερ ἥπιαλοι. Ἐπέκμησον δ' ὡρτισὶ οικίητοι, ἐπιὸρ με καταθάψασιν, εἰς σὲ τὴν γράψην ἐρέγκαι. Σὺ δ' ἦρ δοκιμώσης σὺν τοῖς ἀλλοῖς σοφοῖς οὕτω μοι φήνον ἦν δὲ οὐ δοκιμώσητε, μὴ φήγη. Ἐσται δὲ οὐκ ἀτρεχίη πραγμάτων, ἐπισχρέσμαι, οὐτ' ἀληθῆς εἰδέται. Ἄσσα δ' ἀνέπι. Ἰλήρη θεολογέω, τὰ ἀλλὰ χρῆ ποσῶν.

Ἄπαντα γὰρ αἰρίσσομαι. Τῇ δὲ τούσῳ πιεζόμενος ἐπὶ μάλλον, οὔτε τῶν τινα ἰητρῶν, οὔτε τοὺς ἑταίρους εἰσέμην. Προεστῆσαι δὲ τῇ θύρῃ καὶ εἰρομένοις ὁκοῦν τε εἶη, διεῖς δάκτυλον ἐκ τῆς κλειθρῆς, ἔδειξ' ἀν' ὡς ἔβρον τοῦ κακοῦ. Καὶ προεῖπ' αὐτοῖς, ἦκειν εἰς τὴν ὕστερασαν ἐπὶ τὰς Φερεκύδεω ταράς.»

Πρὶν ἐξετάσω τὸ περὶ τοῦ τόπου τῆς θανάτου τοῦ φιλοσόφου προσημεῖω τινα περὶ τῆς περιέργου ἀσθενείας, ἧτις κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὸν διάσημον τοῦτον σοφόν.

«... Πᾶς τις ἀκούων περὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης, λέγει ὁ προμνημονευθεὶς Κύρ. Ζωντανός, καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἀπὸ φθειρίας ἢ ἢελε νομίζει ὅτι ὁ ἀνὴρ βέβαια ἦτον εἰς ἄκρον ῥυπαρῆς καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐγέμισεν ἀπὸ φθειράς ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἠσθένησε, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως τὸ πᾶγμα, διότι καὶ χωρὶς νά ἀναφέρωμεν μαρτυρίας ἄλλων, καθεὶς δύναται νά ἐνοήσῃ δύσκολον τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ἄνῃ τοιοῦτος, γνωρίζων καὶ τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ τοσοῦτον ἐμελέτησεν καὶ ἐκλέγων τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸ ὑγιειντάτον ὕδωρ, νά ἀφήσῃ τὸν ἑαυτόν του νά φηρῆ ἀπὸ τῆς ῥυπαρίας, δὲν ἔρχεται παντελῶς εἰς τὸ πιθανόν καὶ πραγματικῶς ἡ φθειρίασις ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἀπέθανεν δὲν ἦτο ἡ ἀρχικῆ, ἡ πρωτότυπος ἀσθένεια ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπροσβλήθη αὕτη ἦτο δευτερεύουσα, εἴτε προσελθοῦσα ἀπὸ ἄλλῃ ἀσθένειας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε συνέπεια ὅπως ὡς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τινὰς φυσικὰς ἢ πάσχοντας ἀπὸ δυσεντερίας οἵτινες ἀποθνήσκουσι μετὰ συμπτώματα τοῦ ὑδρώπικου. Ὁ ὑδρώπικος (!) δὲν εἶνε εἰς αὐτοῦς ἀσθένεια πρωτότυπος, εἶνε δευτερεύουσα, προερχομένη ἀπὸ τῆς πρωτότυπον φέρουσας τὴν ἀτονίαν τῶν ἀγγείων τῆς ἀδῆλου διαπνοῆς. Τοῦτο αὐτὸ συνέθη καὶ εἰς τὸν περὶ οὗ λόγος φιλόσοφον, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπροσβλήθη ἀπὸ ἄλλῃ παρὰ τὴν φθειρίαν ἀσθένειαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Αἰλιανός, τοῦ ὁποίου τὴν μαρτυρίαν φέρομεν εἰς ἀπόδειξιν.»

Ἡ γνώμη αὕτη μοὶ φαίνεται ὀρθή, ὡς

στηριζομένη καὶ εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ. Ἀλλὰ χωρὶς νά πολυπραγμαθῶ ἱατρικῶς, ἀποκορῶ τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες νομίζουσιν ἀνίπαρτον τὴν πολλάκις θανατηφόρον νόσον τῆς φθειρίας, ὑπάγοντες αὐτὴν εἰς τὰς δερματικὰς νόσους. Ἐν τῷ τελειοτάτῳ ἱατρικῷ συγγράμματι τοῦ *Nysten* περιγράφεται ἱατρικῶς ἡ νόσος αὕτη ὡς πρωτότυπος, καὶ ἐνίοτε ἐπιφέρουσα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον· πολλοὶ δὲ καὶ διάσημοι ἄνδρες ἀπέθινον ἐξ αὐτῆς, οἷον ὁ Ἡρώδης, ὁ Φίλιππος II. βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας· ὁ δὲ Πασανίος ἀναφέρει ὀνομαστικῶς ὅτι ἐκ τῆς ἰδίης νόσου ἐξ ἧς ἀπέθανεν ὁ Σύριος Φερεκύδης ἀπέθανεν καὶ ὁ Σύλλας. Εἶνε δὲ ὅπως ἄχρηστες νά ὑπολάβωμεν ὅτι ἐκ ῥυπαριότητος καὶ πτωχίας ἐφθειρίσας καὶ ἀπέθανεν ὁ διάσημος νησιώτης, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρξε εἰς τὴν τάξιν τῶν μισανθρώπων καὶ ἀκονομήτων ἔγνων, δὲν ἦν ὀνόματι τῆς ἐραχητικῆς ζωῆς οὔτε ὡς ὁ Κῶων Διογένης οὔτε ὡς ὁ Συριεὺς Στυλίας. Ἀπ' ἐναντίας εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἦτο ἀνὴρ ἐκ τῶν πολὺ σπαινόντων, ἢ, ὅπως συνειθίζουσι οἱ γράφοντες σήμερον, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του δείκνυται ὅτι καὶ οἰκίατος εἶχε καὶ φίλους πολλούς, οὗς παρακάλεσε μάλιστὰ νά ἐλθῶσιν ἐπὶ τὰς Φερεκύδεω ταράς.

Ὁ Πυθαγόρας μαθὼν ὅτι ὁ διδάσκαλός του ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνῃ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν ἄλλὰ ποῦ; βεβαίως εἰς τὴν Σύρον, διότι οὐδαμῖα μαρτυρία ἐναντία. Ἡ τοῦ Ἀριστοξένου, μνημονευομένου παρὰ τοῦ Αἰλιανοῦ, μαρτυρία περὶ τοῦ Πυθαγόρου ἐνταφιάσαντος αὐτὸν εἰς Ἀθῆναι δὲν ἀναιρεῖ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἀσθενήσας εἰς Σύρον μετηνέχθη εἰς Ἀθῆνας καὶ ἐτάφη ἐν νήσῳ ἱερᾷ μὲν διὰ τὰς θεολογικὰς παραδόσεις τῆς ἐνδοξῆς δὲ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκέντρωσιν τῶν ταξειδιωτῶν, τῶν ἐμπορευομένων καὶ τῶν φιλοθηρῶν. Τῇ γνώμῃ ταύτην ἐκτίθησιν καὶ ὁ Ἡρακλείδης (ἐν τῇ τῶν Σατύρων βίῳ ἐπιτομῇ) παρὰ Διογένη Λαερτίῳ, λέγων ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετὰ τὸν ἐν Ἀθῆναι

ἐνταφιασμὸν τοῦ Φερεκύδου ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἐνθα μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐξ ἀσπτίας. Βεβαιότερα εἰκασία ἀπασῶν μοὶ φαίνεται ἐκείνη καθ' ἣν ὁ Πυθαγόρας μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Φερεκύδου ἔσπευσε εἰς Σύρον καὶ μὴ προσηλάσας αὐτὸν ζῶντα ἀνεγώρησεν, ἀφ' οὗ ἐν Ἀθῆναι ἐνταφιάσεν αὐτὸν καὶ οὕτω ἐξήγησε τὸν σοφὸν διδάσκαλον, ὅτι οἱ τότε ἱερεῖς ὡς ἄθεον καὶ ἀντιστρατευόμενον κατὰ τῆς τότε θρησκείας ὑπελάμβανον.

Οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἐνδοξοῦ φιλοσόφου ἐξεδήλωσαν τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν δι' ἀνδριάντος οὐ μόνον ἢ προτομῆ διεσωθῆ, τοιαύτη μαλίστὰ, οἷα παρεστάθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἰδίας τοῦ *Jacques Gronovius*. Ἡ προτομὴ αὕτη ματηνέχθη ἀλλοθῶ πρό πολλῶν δεκαετηρίδων. Ὁ *Abbe Della Rocca* συγγράφων πρὸ ἐνδὸς περιόλου αἰῶνος εἶδεν αὐτὴν καὶ τὴν ἀνεγνώρισεν, ἐπόμενος εἰς τὰς περὶ ταύτης πληροφορίας προστίθησι δὲ τὰ ἐξῆς:

«Πράγματι ἡ προτομὴ ἧτις πρό τινων ἐτῶν εὐρέθη ἐν Σύρῳ ἐν τοῖς εἰρημαίῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως παριστᾶ φιλόσοφον ὡραιοτάτης φυσιογνωμίας καὶ μεγαλοπροπεθοῦς ὄρους καὶ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ *Gronovius* ἐπιβεβαιῶσιν ἐπὶ τὴν πεποιθητὴν, ἣν ἐσχημάτισα τότε ὅτι ἡ προτομὴ αὕτη παρίστα τὸν Φερεκύδην». Ὁ *Gronovius* ἐνθουσιαστικότερον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ φιλοσόφου λαθῶν ἀφορμὴν ἐκ τῆς προτομῆς ταύτης, ἧτις κατ' αὐτὸν «παριστᾶ τὴν ὠραίαν καὶ ἀξιοσημείωτον φυσιογνωμίαν τοῦ φιλοσόφου τούτου τῆς νήσου Σύρου, τόσον ἐνδοξοῦ δια τὰς πράξεις του καὶ συγγραφῆς καὶ κατέχοντος τὴν πρῶτην θέσιν μετὰ τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς του.

Δυστυχῶς ὅμως ἕτερον τι μόνιμον μνημεῖον σχετικὸν πρὸς τὸν Φερεκύδην δὲν ἀνεκαλύφθη· λέγω δὲ δὲν ἀνεκαλύφθη καὶ ἐσχίθη δὲν ὑπῆρξε, διότι εἰκόζω ὅτι οἱ Σύριοι πολλαχῶς εἶχον ἐκδηλώσει τὸ σέβας πρὸς τὸν διασημότερον συμπολίτην των, ἀφ' οὗ μάλιστὰ ὁ ἄλλοσ καὶ ἡ Βουλὴ Συριῶν ἔτερες χρυσῶ στεφάνῳ ἤττον διασῆ-

μους πολίτας, οἷος ὁ Ὀνήσανδρος, πολλάκις δὲ καὶ γυναῖκας, οἷα ἡ Βερενίκη.

Ὁ θάνατος τοῦ Φερεκύδου παρήγαγε σπουδαίαν αἰσθησιν τῷ τότε κόσμῳ. Ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ποιηθέντων ἐπιγραμμάτων ὀλίγα μὲν διεσώθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρκοῦσιν ὅπως ὑποδηλώσωσι τὴν ἀξίαν ἣν σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἔνδοξον φιλόσοφον τῆς Σύρου. Δικαίως δὲ κατὰ τὸν Δοῦριν ἐποιήθη τὸ παρά Διογένηι τῷ Λαερτίῳ διασωθῆναι εἰς Φερεκύδην ἐπίγραμμα: *Τῆς σοφίας πάσης ἐν ἐμοὶ τέλος. ἦρ δέ τι*

πλεῖον

Προθαγῶρη τῷ μῦ λέγε τοῦθ' ὑπερ πρώτος ἀπάντων
Ἔστιν ἂν Ἑλλάδα γῆρ. Οὐ ψεύδομαι ὧδ' ἀγορεύων.

Ἔτερον ἐπίγραμμα πρὸς αὐτὸν Ἰωνος τοῦ Χίου:

Ὡς ὁ μὲν ἠγορήθη κεκασμένος ἠδὲ καὶ αἰδοῖ
καὶ φθίμενος ψυχῇ τετραπὸν ἔχει βίον.
Εἴπερ Περθαγῶρης ἐτόμως ὁ σοφὸς περὶ πάντων

Ἀνθρώπων γνώμας εἶδε καὶ ἐξέμαθεν.
Καὶ ἕτερον ὑπερ δύναται νὰ ἐπισφραγίσῃ τὰ περὶ Φερεκύδου, ὡς ἀξίωμα ἀξιόλογον:

Ἄρ' οὐδ' τοῦτ' ἄρ' ἀληθές

Ἦν, εἰ τις σοφός, ὄντως

Καὶ ζῶν ἔστιν ὄνησις

Χ' ὧταν μηδὲν ἐπάραχη.

Τοιοῦτος ὁ Σύριος Φερεκύδης, ὅστις συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ τὸ φωτεινότερον μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ΣΤ' Π. Χ. αἰῶνος οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, τέκος μὲν καὶ θρόμμα τῆς Σύρου, ἀλλὰ χάριμα καὶ δόξα ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

TIM. Δ. ΑΜΠΕΛΑΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε. ΚΑΙΡΗ ΠΡΟΣ
Α. ΚΟΡΑΗ.

Ὁ ἐν Σύρῳ διακεκριμένος Ἑλληνοδιδάσκαλος Κύριος Ν. Φαρδούλης ἔπεμψεν ἡμῖν τὸ ἀκόλουθον ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν ἀοίδημον Α. Κοραῆ ἐπιστολῆς τῆς Κυρίας Εὐανθίας Καίρη, ἐφ' ἧς ἡ ἐν τῷ προτελευταίῳ τεύχει τοῦ Ὀ μ ἦ ρ ο ὕ δημοσιευθεῖσα ἀπάντησις τοῦ Κοραῆ. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη συμπληροῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν προλαβοῦσαν, καὶ ἐπειδὴ πᾶν ἐγγράφον, τὸν ἀείμνηστον ἐκείνον μέγαν τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλον ἀποβλέπον, ἀξίζει νὰ περιέρχεται εἰς δημοσιότητα, ἐνεκρίναμεν, ἀντὶ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν πρὸς τὴν Κυρίαν Α. Κτενᾶ ἀποστολὴν αὐτῆς, ὅπως τοῦ Κυρίου Ν. Φαρδούλη ἡ ἐπιθυμία, νὰ καταχωρίσωμεν ἐν τῷ Ὀ μ ἦ ρ ω ἀμφοτέρως τὰς ἐπιστολάς, ὅπως ἐστάλησαν ἡμῖν.

Προσφιλέστατέ μοι,

Ἀναγινώσκων ἐν τῷ «Ὀμήρῳ» τὴν τῆς Κ. Κτενᾶ διατριβὴν περὶ τῆς πρὸς Εὐανθίαν Καίρη ἐπιστολῆς Κοραῆ, εὗρον τὴν ἐξῆς ῥῆσιν: «Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἀπάντησις... εἰς ἐπιστολὴν τῆς Εὐανθίας, ἣτις ἀγνοοῦμεν ἐὰν διεσώθη μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ Κοραῆ.» Ἐνθυμηθεὶς δὲ τότε, ὅτι ἀντίγραφον αὐτῆς ἐσώζετο παρ' ἐμοί, σοὶ πέμπω τοῦτο ὅπως τὸ ἀπευθύνῃς πρὸς τὴν Κ. Κτενᾶ πρὸς ἣν εὐαρεστήθητι νὰ διαβιβάσῃς καὶ τοὺς πατρικοὺς μου ἀσπασμούς.

Υγίαινε.

Ἐξ Ἐρμούπολεως, 1 Ἀπριλίου 1874.

ὁ ὑμέτερος

Ν. Φαρδούλης.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΥΑΝΘΙΑΣ ΠΡΟΣ
ΚΟΡΑΗΝ.

Σεβασμιώτατε πάτερ.

Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου Θεόφιλος, ὅστις ἠξιώθη νὰ σὲ ἰδῇ αὐτοπροσώπως καὶ νὰ ἀπολάβῃ τῆς γλυκεῖας συναναστροφῆς σου, ἡ φήμη καὶ τὰ συγγράμματά σου θαρρύνουσι καὶ ἐμὲ, εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, νὰ γράψω πρὸς σὲ τὸν κοινὸν παιδευτὴν τῶν τοῦ γένους ἡμῶν παιδῶν καὶ μειρακίων, ὅστις οὐδὲ τὰ ψελλίσματα τῶν τοιούτων ἀποστρέφεται.

Ἀπαύξουαί σε λοιπὸν, πάτερ σεβασμιώτατε καὶ διδάσκαλε, τὴν δεξιὰν ἐκείνην καταφιλοῦσα, ἣτις τὴν Ἑλληνικὴν ἐκδίδωσι Βιβλιοθήκην καὶ τοὺς Αὐτοσχεδίους συγγράφει Στοχασμούς, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ στείλῃς μὲ τὰ βιβλία τοῦ κοινοῦ κἀνὲν γαλλικὸν βιβλίον ἠθικὸν, ἢ καμμίαν ἐγκυκλοπαιδείαν διὰ τοὺς παιδάς, διὰ νὰ τὸ μεταφράσω καὶ ἐγὼ καὶ οὕτω νὰ ὠφελήσω κατὰ τὴν δύναμίν μου τὸ γένος ἡμῶν. Σὺ δὲ, φύλαξ τῆς Ἑλλάδος ἄγγελε, σκέπε τὸν σεβασμιὸν ἐκείνον πρεσβύτην, ὅστις τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα ὑπερφιλεῖ, καὶ διαφύλαττε αὐτὸν ὑγιῆ διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς.

Κυδωνίαις, 2 Αὐγούστου 1874.

Εὐαρθία ἡ ἐξ Ἄρθρου.

ΕΚΑΡΟΜΗ ΕΙΣ ΒΑΛΟΥΚΕΣΕΡ.

Τῷ ΚΥΡΙῷ ΦΩΚΙΩΝΙ Α. ΒΟΥΤΣΙΝᾶ
ΕΝΤΑΥΘᾶ.

Φίλιτατέ μοι Φωκίωρ,

Πρέπει νὰ ἐνδῶσω εἰς τὴν ἐπιμοιρὴν σου, ὅπως σοὶ πέμψω ἀφήγησιν τῆς εἰς Βαλουκεσὲρ ἐκδρομῆς μου, καὶ πρὸς ταῦτο σοὶ διαβιβάσω ἀπόσπασμα τοῦ ἡμερολογίου μου, ἐπαραλαμβάνω σοὶ καὶ αὐθις ὅτι οὐδὲν περιέχει τοῦτο τὸ θελκτικὸν ἢ τὸ διαφέρον, καθόσον οὔτε ὡς ἱστορικὸς, οὔτε ὡς περιηγητὴς ἐπεσκέψην τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀλλ' ἔρεκα ἐργασίας, ταχέως, ὡς ἀπλοῦς διαβάτης, ἐπομένως ὁλίως ἀράξιον ἐστὶ τὸ ξηρὸν καὶ ἀτεχνὸν αὐτὸ ἡμερολόγιον τὰ ἰδὴ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἀξιολόγῳ «Ὀμήρῳ». Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, σοὶ πέμπω αὐτὸ, ἐπιβρίπτων εἰς βάρους σου πᾶσαν προκῆψουσαν ἐπιχρῖσιν καὶ ἀποδοκιμασίαν ἐκ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἦν ἡ ἐπιεικὴς φιλία σου ἤθελε τυχερὸν ἀποφασίσει.

Ἐβρῶσο

ὁ πάντοτε σὸς ἐκ καρδίας

Ν. Γ. Ο.

Σάββατον 23 Ἰουνίου 1873. Ἀποφασίσας νὰ μεταβῶ εἰς Βαλουκεσὲρ, διηυθύνθη εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Κασαμπᾶ, ὅπως φθάσῃ εἰς Μαγνησίαν λάβω τὴν διὰ Κιρκαγατσίου εἰς Βαλουκεσὲρ ἀγούσαν ὁδόν. Τὴν 4 παρὰ τέταρτον ἡ ἀτμιάμαξα ἤρξατο ἐκπέμπουσα στροβίλους ἀτμοῦ καὶ φεύγουσα ταχέως ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ραβδώσεων. Συνόδους ἔχω τοὺς κ. Μ. Ε καὶ Ι. Κ. φύλακας δὲ τὸν Ἄλθανὸν Ρετζεπ καὶ τὸν Κιρσαρέα Μιχάλην. Ἀνωφελὲς ὅλιως νὰ περιγράψω πόσον ὠραία εἶναι ἡ ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου θέα, ὡς λίαν γνωστὴ ἄλλὰ προσθέτω μόνον, ὅτι μετ' εὐχαριστήσεως μεγίστης βλέπω πάντοτε τὸν σιδηροδρομὸν φεύγοντα πᾶση ταχύτητι ἐπὶ τῆς παραλίας

μέχρι τοῦ Κορδελιού, « παρὰ θίνα ἀλὸς πολυφλοίσβοιο » καὶ κατόπιν ἐπὶ πολὺ διάστημα παροχθίως τοῦ Ἐβρου. Εἰς τὴν Μαγνησίαν ἀφίχθημεν περὶ τὴν 7 ὥραν, ἐπειδὴ δ' ἐπειγόμεθα, ὅπως ὅσον τάχιστα φθάσωμεν εἰς Βαλουκесеρ, μετὰ ἐν τέταρτον ἐπέβημεν δύο ἀμαξῶν, κατευθυνόμενοι εἰς Κιρκαγάτσιον. Περὶ τὴν 11 τῆς νυκτὸς ἐφθάσαμεν εἰς σταθμὸν παρακείμενον τῷ Μιχαίλῃ, ἀγροκλήσιον ἀνήκοντι τῷ ὁμογενεῖ κ. Κωνσταντινίδῃ. Ἦ ἐκ τῆς ἀμάξης κίνησις, ὁ καθαρός ἀὴρ ὃν ἀνεπνέομεν, ἡ προκωρημένη ὥρα, πάντα ταῦτα συνετέλεσαν ὅπως διεγερθῆ ἡ ὄρεξις ἡμῶν. Καθίσαντες λοιπὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς Σελήνης εὐρισκομένης εἰς τὸ δεύτερον αὐτῆς τέταρτον, ἐνῶ πάσα ἡ περικυκλούσα ἡμᾶς φύσις ὑκνωττει, ἐκτὸς τῶν γρύλλων οἵτινες ἀνεπεμπον τὸ θελκτικὸν αὐτῶν κρι-κρι, ἐτιμῆσαμεν προθύμως τὸ παρατεθὲν δειπνον, μεθ' ὃ ἀπελθόντες ἀφίχθημεν τὴν 4 μετὰ μεσονύκτιον εἰς Κεμικλή ντερέ, ἐνθα εἰς μόνος ὑπάρχει οἰκίσκος, χρησιμῶν ἀντὶ σταθμοῦ στρατιωτικοῦ καὶ κρηναίου ἐν ταύτῳ. Ὁ ἐκεῖ σταθμῶν Τζιχὸς Ἰβραχίμ, εἰδοποίησεν ἡμᾶς, ὅτι εἰς τὴν κλεισθίαν ἦν θά-διέλθωμεν πρέπει νὰ ὦμεν ἔτοιμοι ὅπως πιθανῶς ἀποκρούσωμεν ἐπιθεσιν ληστῶν, ἐκεῖ που ἐνεδρεούτων, καθότι πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀκούσει πυροβολισμοὺς καὶ ἐνόησεν, ὅτι λησται, ὧν γέμει ὁ τόπος, ἦσαν ἐγγύς, προστιθεὶς ὅτι ἦσαν Τσιπνίδες, οἱ μᾶλλον ἐπίροβοι τῶν ληστῶν. Πιόντες τὴν καφῆ, ἐκινήσαμεν μετὰ τοὺς παρηγορητικοὺς αὐτοῦ λόγους πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι, πολλοὶ στοχασμοὶ διέλθον τὸν νοῦν μου ἐνῶ ἔβαινον τὴς ἡ ἀνάγκη, ἔλεγον, στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ἀφοῦ οἱ λησται δὲν ἀπεθαρρύνοντο οὐδ' ἀπεδιώκοντο, ἀλλ' ἤρχοντο τιθέμενοι οὕτως ὑπὸ τὴν σιάν του, ὅπως ἀνέτως ληστεύωσι τοὺς ἀτυχεῖς διαβάτας, ἡ μήπως χρησιμεύει ὁ σταθμὸς ὡς εἰδοποιητήριον; Δεινοσύμην ὡσαύτως πρὸς τί νὰ ἐκτεθῶ εἰς τοὺς κινδύνους ληστεύσεως ἡ σφαγῆς ὑπὸ τοιούτων σκληρῶν καὶ βραχέων ἀνθρώπων,

ἐνῶ τόσοι καλὰ ἦμην εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου, καὶ ἐὰν εἰς τὰς λιθοστρώτους αὐτῆς ἔτρεχα τὸν κίνδυνον νὰ θραύσω τὸν πόδα μου, τοῦλάχιστον ἤθελον ἀποθάνει *lege artis* ἐν τοῦτοις τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος καὶ μὴ σκοπῶν, ἀφοῦ ἦμην ὠπλισμένος, νὰ παραδοθῶ, ὕψωσα τὰς σφύρας τοῦ δικάνου μου, ἠτοίμασα τὸ πολυκροτὸν μου, τοὺς δύο μόνους συντρόφους ἐφ' ὧν εἶχον πεποιθησιν, καὶ διὰ τοῦ βλέμματός διηρῶνον ἕκαστον θάμνον, ἕκαστον δένδρον, ἀναμένων νὰ ἴδῶ λάμψιν πυροβόλου ὑπὸ τὴν σιάν του, καὶ ἀνθρωπίνους μορφὰς καθ' ἡμῶν ἐφορούσας· ὁ Ἀλβανὸς Ρετζεπ μοι εἶπεν, ὅτι ἕκατὸν ἐὰν ἦναι θέλει τοῖς ἐπιτεθῆ, βλέπων οὕτω τὰ νῶτά του ὑπ' ἐμοῦ προφυλαγμένα. Ὁ Ρετζεπ συνεστήθη μοι ὡς ἀνδρείος, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Μιχάλης, ὅστις εἶχε τὸ ἦθος καὶ ἰδίως τὸν μύστακα ἀρεμάνιον, ὥστε ἤρχισα νὰ συλλαμβάνω ἐλπίδας ὅτι οἱ λησται, οἵτινες ἤθελον μᾶς προσβάλλει, δὲν θὰ ἐψάλλον εὐθύμως τὰ ἐπινίκια. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Σελήνη ἔδουσε καὶ ἐβυθίσθημεν εἰς βαθὺ σκότος, ἐνῶ δ' ἐβαίνομεν εἰς τὴν τύχην ἡμῶν, αἶφνης τὴν βαθεῖαν οἰγὴν τῆς νυκτὸς διέκοψεν οὐχὶ λίαν μεμακρυσμένος πυροβολισμὸς, ὃν ἡ ἡχώ ἐπανελάθε πολλὰκις μετὰ μείζονος ἐπιτάσεως· ἀνεπηδήσαμεν ἐπὶ τῆς ἀμάξης ὄρθοι, ἔτοιμοι νὰ πυροβολήσωμεν ὅπου ἠθέλομεν ἰδεῖ τὴν φλόγα τοῦ πυροβολισμοῦ, καθότι ἀδύνατον ἄλλως νὰ διακρίνωμεν τὸ σῶμα ἀνθρώπου ὑπὸ τοιούτων εὐλόγως κατεχόμενοι συγκινήσεων, ἐφθάσαμε καθ' ἡν ὥραν « ἠριγένεια φάνη βοδοδάκτυλος ἠώς » εἰς Ἐρόγλου, ἀγροκλήσιον τοῦ Γενησερλόγλου. Ἀφήσαντες ὀλίγον τοὺς ἵππους ν' ἀναπνεύσωσιν ἀνεχωρήσαμεν, καὶ μετὰ δίωρον πορείαν εὐρέθημεν περὶ τὴν 6 ὥραν εἰς ἕτερον στρατιωτικὸν σταθμὸν, εἰς θέσιν Χάρτα, τοιφλίκιον Νιδαλόγλου. Ἀφοῦ ἐρροφήσαμεν τὸν ἱστορικὸν καφῆ, διηυθύνθημεν πρὸς τὰ ἐμπρός καὶ περὶ τὴν 7 ὥραν καὶ 1]2 ἀφίχθημεν εἰς Κιρκαγάτσιον, κατευθυνθέντες εἰς τοῦ Μουφτί τὸ χάνιον. Κατόπιν μικρὰς ἀναπαύσεως, εὐχαρίστως εἶδον τοὺς ἀδελφούς κυρίους Ραϊκόπολλους καὶ Λεον-

ταρίτας, οἵτινες μετ' ἐξόχου φιλοξενείας, ἰδίως οἱ πρῶτοι, προσνήθησαν πρὸς με. Ἐπειδὴ δὲ μόνον ὀλίγας ὥρας διέμεινα ἐν Κιρκαγάτῃ, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ λεπτομερῶς τὰ καθ' ἕκαστα τῆς πόλεως, οὐχ ἤττον ὅμως ὑποθέτω ὅτι οὐδὲν ἔχει ἀξιοθέατον ἢ καὶ σπάνιον τούναντιον, αἰσθημα λύπης καταλαμβάνει τὸν κατὰ πρῶτον ἀφικνούμενον εἰς Κιρκαγάτζ, διότι ἀπαντᾷ σωροὺς ἐρείπιων προξενηθέντων ὑπὸ μεγάλης πυρκαϊᾶς ἀποτεφρωσάσης, τὴν 4 Ἰουλίου 1871, τὴν ἐν τέταρτον τῆς πόλεως· ἤδη ὅμως ἐκ τῶν ἐρείπιων αὐτῶν πολλὰί νέαι οἰκίαι ἀνακύπτουσιν, ὡς ὁ Φοῖνιξ ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ· τὸ Κιρκαγάτῃ εἶναι ἐν συνόλῳ ἀρκετὰ καλὴ πόλις κειμένη πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς κλιτύος τοῦ Σαρι-καγιά (Ξαθοῦ βράχου), σειρᾶς τοῦ Κούνδαγ' ἀπαρτιζομένη δ' ὑπὸ τριῶν γιλιὰδων οἰκιῶν, ὧν 250 Ἑλληνικαὶ καὶ 350 Ἀρμενικαὶ, αἱ δὲ λοιπαὶ τουρκικαὶ, διοικεῖται ὑπὸ Καϊμακάμη· ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης διατηρεῖ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον συγκροτούμενον ὑπὸ δύο τάξεων, καὶ ἐν ἀλληλοδιδασκτικῶν ἐν ᾧ φοιτῶσι περὶ τοὺς 200 Ἑλληνόπαιδας, πρὸς δὲ καὶ ἐν Παρθεναγωγείῳ ἀριθμοῦν περὶ τὰς 40 μαθητριάς. Ἀτυχῶς, ἐνεκατῆς Κυριακῆς, ἐσχόλαζον καὶ οὕτω δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ ἐγὼ αὐτὸς περὶ τῶν γενομένων προόδων ἡ μεγαλειτέρα ἔλλειψις τοῦ Κιρκαγάτῃ εἶναι ἡ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' αὕτη δύναται νὰ θεραπευθῆ ἅμα ὡς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀποφασίσωσι νὰ ἐξαδεύωσι περὶ τὰς δέκα γιλιὰδας λιρῶν Ὀθωμ. ὅπως ἀγάγωσιν ἐξ αἰρέτων τι ὕδωρ ἐξ Ἀχ Σουγιού, διακλαδώσεως τοῦ Καϊκου, μίαν καὶ ἡμίσειαν ἀπέχοντος ὥραν. Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς οὐ μακρὰν ἀπεχούσης κομοπόλεως Σῶμα παρεμβάλλουσι προσκόμματα, ἐγείροντες ἐπὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ ἀξιώσεις, οὐχ ἤττον ὅμως τὸ κάλυμα τοῦτο εὐχερῶς αἰρεται. Τὰ προϊόντα τῆς εὐρείας πεδιάδος τῆς ἐξαρτωμένης κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοῦ Κιρκαγάτῃ εἰσὶ βάμβαξ, ριζάριον, Δημητριακοὶ καρποὶ, μέλι, ὀλίγον ἔπιον, ἐξ αἰρέτων πέπωνες καὶ . . . . (2ς μὴ φθονή-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε')

σωσιν αἱ Σμυρναίδες ἡμῶν) ὠραῖαι γυναῖκες.

Εἰς Κιρκαγάτῃ ὑπάρχει καφενεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἐμπορικὸν καφενεῖον Σμύρνη », ἐνθα ὀλίγοι μὲν φοιτῶσιν, ἀλλ' ὅπου ἡ κατανάλωσις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν ἐστὶν αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη. Εἶθε τοιοῦτον μέτρον νὰ ἐφηρμόζετο καὶ ἐν Σμύρνη, ἐν ἣ ἡ βραχὴ πολλὰ ἐποιήσατο θύματα.

Ἐνοικιάσαντες ἐξ ἵππους καὶ προσλαβόντες καὶ δύο φύλακας ὀδηγούς, τὸν Ταχίρ Τζαούς καὶ τὸν Ἰσμαήλ ἀγᾶν, ἀνεχωρήσαμεν περὶ τὴν 6 ὥραν Μ. Μ. ὑπ' εὐθυμίας κατεχόμενοι μεγίστης, διπλάσιαςθεσίσης ἰδίως εἰς τὴν θέαν τοῦ κ. Μ. Ε. λευκὰ τοῦ χοροῦ φορέσαντος χειρόκτια. Μετὰ εἰκοσιλεπτῶν πορείαν διήλθομεν πρὸ δάσους ὑψηλοῦ καὶ μεγαλοπρεπῶν πευκῶν, αἵτινες κατέκειντο ἐκτάδην ὡς γίγαντες κατακεραυνωθέντες ὑπὸ τοῦ Διός. Αἰσθημα μελαγχολίας μὲ κατέλαβεν εἰς τὴν θέαν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ δάσους, ἐν ᾧ οὐδεὶς ἠκούετο θόρυβος εἰμὴ μόνον τῆς ἐρωτύλου τρυγῆνος τὸ ἄσμα συμπαθῶς ἀντηχοῦν. Μετὰ πλείστης δ' εὐχαριστήσεως ἤθελον περιεργασθῆ τὸ δάσος αὐτὸ, ἐὰν ὁ ἵππος ἐφ' οὗ ἐπέβαινον δὲν ἦτον ὁ ἀθλιέστατος τοῦ εἶδους του, πρὸς ὃν καὶ ἡ Ῥοσσινάντη αὐτῆ τοῦ δὸν Κιχώτου παραβαλλομένη θὰ ἦτο ὁ Βουκέφαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπτέρνιζον, ἐκτύπων αὐτὸν ὅπως ταχύνῃ τὸ βῆμά του, ἀλλ' οὕτως περιωρίζετο ν' ἀναπνεύσῃ μόνων σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἰπώπτευσα πρὸς στιγμήν ὅτι τὸν εἶχον διδάξει τὸ σημειωτὸν λεγόμενον βῆμα, ἐν χρήσει ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν ὁπότε, ἅμα τῇ κελύσει, οἱ στρατιῶται προσποιοῦνται ὅτι βαίνουσιν, ἰστάμενοι πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Ἀπερίγραπτον τί ὑπέφερα, ἀσυνήθιστος ἄλλως τε ὧν ἵππασίας· ἀνετιναζόμενη ὑπὸ τοῦ ἵππου μὴ θέλοντος νὰ ταχύνῃ τὸ βῆμα, καὶ συχνάκις προσκόπτοντος, ἐσάκις δ' ἤθελον νὰ σφίξω τὸ γόνυ ἐπὶ τοῦ ἐριπιείου, δεινοῦς ἡσθάνομην πόνους ἔνεκα τῶν διαφόρων ζύλων αὐτοῦ εἰσδύνοντων εἰς τὰς σάρκας μου. Τὴν 6 καὶ 10 ἐφθάσαμεν εἰς *μπογαλ καϊνέ*. ὅπου προθύμως κατῆλθον τοῦ ἵππου ἰν' ἀνα-

λάβω ὀλίγον καὶ πῖω τὸν καφέ, ὃν ὁ φρουρῶν Τσαοὺς κατασκευάζει.

Μετ' ὀλίγον εἰσεδύσαμεν εἰς ὁδὸν στενὴν, κατάφυτον ἐκατέρωθεν, ἀσφαλὲς ληστῶν κρησφύγετον, δι' ὃ καὶ οἱ προσληθέντες φύλακες ὀδηγοὶ συνέστησαν ἡμῖν τὴν μεγίστην προσοχὴν, καθότι τὸ μέρος ἦτο λίαν ὑποπτον. Μετ' ἀρχετὴν πορείαν συνήθισας εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ κινδύνου, δὲν ἐπρόσεχον πλέον εἰς αὐτὸν, τῆς προσοχῆς μου ἐλκυσθείσης ἄλλως τε ὑπὸ τοῦ ὠραίου τῆς νυκτερινῆς αὐτῆς ἐκδρομῆς. Τῷ ὄντι, ὑψικόρυφα δένδρα, ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἰστάμενα, ἐμπόδιζον τὰς ἀκτῖνας τῆς Σελήνης νὰ φωτίζωσιν ἐντελῶς, ὥστε ἐθαίνομεν ἐναλλάξ ὑπὸ τὴν σκιὰν ἢ ὑπὸ τὸ συμπαθὲς φῶς τῆς Σελήνης. Αἱ νύμφαι τῶν δασῶν, φοβηθεῖσαι τὴν παρουσίαν τῶν ληστῶν, πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐγκαταλείψει εἰς αὐτοὺς τὰ κατοικητήριά των. Παντοῦ μεγαλοπρεπῆς σιγὴ ἐδασίλευε καὶ μόνον ἐνίοτε ἢ μονότονος κραυγὴ τῆς γλαυκῆς ἀντήχει εἰς τὰ πέριξ, εἴτα ἔπαυε καὶ αὐτὰ, καὶ ἠκούετο μόνον ὁ τῶν ἵππων ποδοβλητός. Καὶ αὐτὸς ὁ Ρετζέπ, θελχθεὶς ὑπὸ τοῦ μαγικοῦ τῆς φυσικῆς αὐτῆς κζλλονῆς, ἤρχισεν ἔδων Ἑλληνικὴν ὠδήν τινα κλεπτικῶν, ἄθλα κατὰ τυράννων ὑμνοῦσαν. Ὅποσοι καὶ ἠλίκοι βεμβασμοὶ μὲ κατέλαβον! Ποιοὶ πόθοι, σιγῶντες μὲν ἀλλ' οὐδέποτε ὑπνώττοντες ἐν τῇ καρδίᾳ μου, διηγέροντο! Ὅποια ὄνειροπολήματα ἀθρόα ἐπληττον τὴν φαντασίαν μου! Ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως, ἰδίως τὴν νύκτα ὑπὸ τὰ δένδρα, ἐνῶ ἡ Σελήνη ἐπιχέει τὸ ἥμερον φῶς τῆς, γενεᾶ εὐγενεῖς, ὠραίας ἰδέας εἰς τὸν ἄνθρωπον, θαυμάζω δὲ πῶς οἱ λησταὶ δύνανται ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ, εἰς τοιοῦτον μέρος, νὰ συλλογίζωνται καὶ διαπράττωσι κακουργήματα. Πλὴν, ἄφρων! λημονῶ ὅτι ἀδιάφορα ἔλωσι μένουσιν εἰς τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως τὰ θηρία εἰς αὐτὰ καὶ οἱ λησταὶ ἀνήκουσιν, ἔχοντες μόνον ἀνθρωπίνην μορφήν. Εἰς τοιαύτας ἤμην βεθυθισμένος ὄνειροπολήσεις ὅτε ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 4]2 τῆς νυκτὸς εἰς Κερασίον. Κατήλθον ὄλος κατάκοπος ἐκ τῆς ἱππασίας εἰς τι ἐκεῖ χάνιον, ὅπου δέ-

σαντες τοὺς ἵππους, ἐνεδυναμώσαμεν τὸν στόμαχον ἡμῶν πρὸ πολλοῦ ζητοῦντα ἐπικουρίαν. Μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην κατεκλίνθημεν εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ πυκνόφυλλον πλατάνων, εὐχόμενοι, ὅπως θελκτικαὶ Δρυάδες ἠδέως ἡμᾶς βαυκαλίωσιν, πλὴν, ἀντὶ τούτων, ἐντρόμων πρὸ χρόνων ἀποχωρησῶν, μυριάδες βατράχων ἤρξαντο εἰς τὸ πλευρόν μου φρικώδη συναυλίαν ἧτις παρὰ τὸν μέγαν ἡμῶν κάματον ἤθελεν εἰς βιαίαν τρέψει φυγὴν τὸν Μορφέα, καίτοι βαρὺ φέροντα ἐκ μικρῶν φορτίον. Ἐρχισα σπουδαίως νὰ ἐνοχλῶμαι ἐκ τῆς βατραχικῆς αὐτῆς συμφωνίας. ὅτε, ὡς ἐκ θαύματος, διὰ μιᾶς τὰ ἀμφίβια αὐτὰ τετράποδα, μᾶλλον φιλόξενα τῶν ἐκεῖ ἀνθρώπων, εἰσῆγσαν, πιθανῶς μιμηθέντα ἡμᾶς.

Δευτέρα, 25 Ἰουνίου. Ἐκοιμώμην ἐτι βαθέως ὅτε πληθὺς πτηνῶν, ὑπερθε τῆς κεφαλῆς μου, ἐντὸς τῶν φύλλων τοῦ πλατάνου κεκρυμμένων, ἤρξαντο διὰ τῶν ἐωθινῶν αὐτῶν ἀσμάτων νὰ χαιρετῶσι τὴν αὐγὴν. Ἠνέωξα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐνόμισα ὅτι ὄνειρευόμην, τόσον τερπνὸν ἦτο τὸ θέαμα τῶν ἀπειραρίθμων αὐτῶν πτηνῶν ὅτινα διημερισθέντων τὸ γέρας τῆς καλλιφωνίας καὶ τῶν λαρυγγισμῶν, καὶ ἐρωτικῶς κατεδίωκον ἀλλήλα. Τὴν γενικὴν ταύτην χαρὰν ἠσθάνθη καὶ ὁ κ. Μ. Ε. ὅστις καὶ αὐτὸς ἤρξατο στεντωρεῖως ψάλλων. Ἐκ τῆς φωνῆς του πιστεύω ὅτι ἦν εὐχαριστημένος, τὸ ἐπ' ἐμοί. . . ἀκόμη σκέπτομαι εἰς τί ἡμᾶρτον πρὸς αὐτὸν ὅπως μὲ ὑποβάλλῃ εἰς τοιαύτην τιμωρίαν, ἄλλως τε καὶ αὐτὰ τὰ ἀθῶα πτηνὰ ἔπαυσαν τὴν ὠδήν των. . . ὑπὸ φθόνου. Ἐπὶ τέλους ἐξύπνησε καὶ ὁ Ι. Κ., ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του ἀπεικονίζετο τὸ Ὀθωμανικὸν μαχμουρλοῦκι ἐν τῷ ὑπάτῳ βαθμῷ καὶ τὸ τεργζακλίκι τοῦ καφεπότου καὶ καπνοπότου ἀδιάφορος ὄλος πρὸς τῶν πτηνῶν τὸ λάλημα καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως, δὲν ἠνέωξε τὸ στόμα του ν' ἀρθρώσῃ μίαν κἂν λέξιν εἰμὴ ἀφοῦ ἐρόφόρησε τέσσαρα κατὰ σειρὰν κόπελλα καφέ καὶ ἐξ σιγάρα. Ἦθελέ τις τὸν ὑπολάβει αὐτόματον μηχανὴν, ἐὰν δὲν ἤκουε μυκηθμοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμπομέ-

νοὺς, ἐξ ἀφάρτου πιθανῶς ἠδονῆς. Ἄλλ' ἐνῶ οὗτος εὐτυχῆς νυχάριστει τὴν ἀκρατον ἐπιθυμίαν τῆς διττῆς καταπόσεως, ἐγὼ ἐν τάχει ἐπισκέφθη τὸ Κερασίον, συγκείμενον ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου οἰκιῶν Ὀθωμανικῶν καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὴν τοῦ Μουδῆρη Ἰβριντῆ δικαιοδοσίαν. Οὐδὲν ἑκτακτον εἶδον ἢ αὐτὴ ἀκαταστασία τοῦ χωρίου, ἢ αὐτὴ ἀθλιότης τῶν κατοίκων ἧτις διακρίνει ὅλα τὰ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χωρία, καὶ ὅμως ἢ τοπογραφικὴ θέσις τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ἐξαιρετός. Ἀγοράσαντες εἰς Κερασίον ἐρίφιον ὅπερ ἔψησαν ἐκεῖ, ἀπήλθουμην περὶ τὴν 5 ὥραν καὶ ἡμίσειαν, καὶ τὴν 7 διήλθουμην, χωρὶς ποσῶς νὰ σταθμεύσωμεν, τὸ Γιουρούκιοι, ἔλειπνόν τι χωρίον ἐξ ὀλιγίστων οἰκιῶν, κατὰ δὲ τὴν 9 καὶ 4]2 Π. Μ. ἐφθάσαμεν εἰς θέσιν τινα Μπαγ' Ἀλενέ, ὅπου ἐπεξεδύσαμεν, στρώσαντες δ' ὑπὸ ἰτέαν τοὺς μικροὺς τάπητας οὓς εἶχομεν, ἐχαϊρετήσαμεν ἐξρωμένως τὸ ψητὸν τοῦ Κερασίον ἐρίφιον, τοῦ ὁποίου οὐδ' ἴχνος κἂν ἐναπέμεινε, καθότι καὶ διὰ τῶν ὀστέων του ἐτι δύω πειναλέοι ὡς ἡμεῖς κύνες Γιουρούκη τινος εὐωχίαν εὐφρόσυνον ἐποίησαν. Κοιμηθέντες ὀλίγον, ἀνεχωρήσαμεν κατὰ τὴν 4 καὶ 4]2 Μ. Μ. Καθ' ὁδὸν συναντήσαντες νέον τινα ἐκ τῶν νομάδων σκηνητῶν ἠρωτήσαμεν αὐτὸν, ἐὰν ἀρῆν ἦν ἢ γυνὴ αὐτοῦ δ' ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο, εἰναι Γιουρούκης ἐνεθυμῆθη τότε κάποιον τινα τῆς ἐν Γαλλίᾳ Ὁβέρνης, ὅστις λαλῶν περὶ πανηγύρεώς τινος εἶπε « δὲν ἤμεθα οὐδὲ ἄνδρες οὐδὲ γυναῖκες, ἤμεθα πάντες Ὁβερνίται. » « *Nous n' étions ni hommes ni femmes, nous étions tous des Auvergnats* » Μεγίστην ἠσθανόμην στενοχωρίαν μὴ γινώσκων τὴν Τουρκικὴν, καθόσον ὁ κ. Μ. Ε. ὅστις ἐλάλει ὀπωσοῦν τὴν Ἑλληνικὴν, τυχὸν ἵππου ὑποφερτοῦ, καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι πᾶς κίνδυνος ληστῶν ἐξέλιπε, καθόσον ἐπλησιάζομεν εἰς Βαλουκεσσερ, ἐτράπη πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁ δ' ἐμὸς Πήγασος, πείσμων ὅσον καὶ ὀκνηρὸς, δὲν ἀπεφάσιζεν ὀριστικῶς νὰ ταχύνῃ τὸ βῆμα. Ὁ κ. Ι. Κ. ὅστις καίτοι, ὡς λέγει, καταγόμενος ἐξ Ἑλλήνων ἔτυχεν

ὁμῶς ἀνατροφῆς Ὀθωμανικῆς, ἠγάπα οὐ μόνον τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ὀθωμανῶν ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἤθελε νὰ λαλῇ Ἑλληνιστὶ ἀλλὰ Τουρκιστὶ, προσπαθῆσας δὲ νὰ συνδέσῃ μετ' ἐμοῦ συνδιάλεξιν εἰς τὴν διάλεκτον ταύτην καὶ μὴ ἐπιτυχὼν τοῦτο, ἤρξατο λαλῶν μετὰ τοῦ ἵππου του, ὅστις, φαίνεται νοημονέστερος ἐμοῦ, τὸν ἐνόει, καὶ οὔτως ἤκουα μακρόθεν ζωηρὰν συνδιάλεξιν μεταξὺ ἵππου καὶ ἀναβάτου, δηλοῦσαν ἐντελῆ μεταξὺ αὐτῶν ἁρμονίαν.

Τέλος, περὶ τὴν πέμπτην ὥραν εἶδομεν μακρόθεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ μετὰ ἐν τέταρτον, εὐτυχέστεροι τοῦ Μωυσέως, εἰσηρχόμεθα εἰς αὐτήν. Ἐν τῇ εἰσόδῳ συνήνησα τὸν πολύτιμον φίλον κ. Φ. Πολύδωρον, μεθ' οὗ μετ' ὀλίγον, καίτοι κεκμηκῶς εἰς ἄκρον, ἐξήλθον εἰς περίπατον ὅπως συλλάβω ἰδέαν τινα τῆς πόλεως. Βόρβοροι, δυσωδίαι, ἀκνηροῖαι, ἀθλιότης ὁδῶν, σεσαθρωμέναι καὶ ἐτοιμῶρόποι οἰκίαι, ζῶα, καὶ ἄνθρωποι ἐλάχιστον διαφέροντες τῶν ζῶων καὶ ἀναμῖξ μετ' αὐτῶν βαινόντες, ἰδοὺ τὸ Βαλουκεσσερ. Ἐνῶ ἔβλεπον ταῦτα καὶ μετ' ἀπορίας ἤκουον τοῦ φίλου μου λαλοῦντος περὶ τῆς ἐλευθῆς τῆς πόλεως καταστάσεως, εἶδα ὅτι ἤμην τὸ ἀντικείμενον τοῦ γενικοῦ γέλωτος, καὶ παρετήρησα μάλιστα καὶ παῖδας τινὰς παρακολουθοῦντάς με μετ' οὐχὶ ἀμφιβόλων σημειῶν ἐπιθέσεως διὰ σεσηπῶτων προϊόντων τῆς λεμονέας ἢ τινων ἄλλων. Τὸ προξενεῖον αὐτὸ αἴτιον ἦτον ὁ πῖλὸς μου ὁ ψιάθινος, ὅστις, ὡς φαίνεται, κατὰ πρῶτην φοράν ἐνεφανίζετο εἰς Βαλουκεσσερ, διότι ἄλλως δυσεξήγητος εἶναι ἡ ζωηρὰ περιέργεια ἣν ἐκίνησεν ὁ ἀτυχῆς οὗτος πῖλος, καὶ ἧτις ἦτο μεῖζων ἐτι καὶ αὐτῆς τῆς περιεργείας ἣν οἱ ἑταῖροι τοῦ Κολόμβου προὔξηνσαν εἰς τοὺς Ἰθαγενεῖς κατοίκους τῆς Ἀμερικῆς, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπάτησαν τὸν πόδα των εἰς τὴν τέως ἄγνωστον ἐκείνην χώραν. Βλέπων τὴν προξενουμένην ὑπὸ τοῦ πῖλου μου συγκίνησιν, ἔσπευσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Λαδιώτου, ὅπου εὗρα καὶ φιλόξενον κατάλυμα, καίτοι τοῦ οἰκοδεσπότου ἀπου-

σιάζοντος εἰς Ἄδραμύττειον, ἐν ᾧ οἰκογενιακῶς εἶναι ἐγκατεστημένοι. Μετὰ μικρὸν δειπνῶν, κατάκοπος ὑπὸ τοῦ καμάτου, κατεκλίνθη πεποιθώς, ὅτι μακρὰν βατράχων καὶ πτηνῶν, θὰ ἡδυνάμην νὰ ὑπνώσω μέχρι τῆς ἐπαύριον, διὸ μάλιστα ἐπρόφρασα νὰ εὐχηθῶ τῷ φίλῳ Πολυδώρῳ, ἐξερχομένῳ πρὸς ἀναζήτησιν ἀναγκασιούτων αὐτῷ πραγμάτων, καλὴν ἐπάνοδον, καὶ ἔκλεισα τοῦς ὀφθαλμούς. Πλὴν « ἄλλα μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Βαλουκεσεριανοὶ γείτονες κελεύουσι », διότι, ἐνῶ ἐκοιμώμην ὡς ἀνθρώπος δειπνῶν εἰκοσὶν ὥρας ἐφ' ἵππου, αἴφνης ἀκούω σφοδρῶς σειομένην καὶ κρουμένην τῆς οἰκίας τὴν θύραν, ἀγρίας φωνᾶς ἀνδρῶν ὠργισμένων, κραυγᾶς γυναικῶν μαινομένων, κλαυθμῶς τέκνων περιφρόβων. Καίτοι ἐγένετο γρη῏σις γλώσσης εἰς ἐμὲ ἀκαταλήπτου, οὐχ ἦτον ἐνόησα ὅτι ἦσαν ἀπειλαὶ κατὰ τοῦ οἴκου ἐν ᾧ ἤμην, καὶ ἠγνόουν τί συνέβαινε καθότι, ὡς προέφην, ὁ μὲν κύριος τῆς οἰκίας ἦν ἀπὼν, καὶ ὁ φίλος συνέταϊρός μου εἶχεν ἐξέλθει. Ἐν τούτοις ἡ θύρα ἐσειέτο βιαϊότερον, λίθοι ἐρρίπτοντο κατ' αὐτῆς τε καὶ τῆς οἰκίας, καὶ ἠπειλεῖτο εἰσβολὴ τοῦ μαινομένου αὐτοῦ πλήθους. Δὲν ἤξευρα τί νὰ ὑποθέσω. Ἐφοβήθη μὴ οἱ κάτοικοι ἀνῆκον εἰς τὴν φυλὴν τῶν καννιθάλων, καὶ συνέλαβον τὸ σχέδιον, μαθόντες τὴν ἀφίξιν μου, νὰ δοκιμάσωσι τὴν σάρκα μου. Συλλογισθεὶς ὅμως ὅτι ὁ φίλος Πολύδωρος δὲν ἐγένετο βροτὰ αὐτῶν, καὶ ὅτι δὲν εἶχα που ἀναγνώσει ὅτι οἱ ἐν Βαλουκεσέρ εὐχαριστοῦνται τρώγοντες ἀνθρώπινον κρέας, ἤρχισα νὰ ἡσυχάζω ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου. Πλὴν πρὸς τί ἡ ἀνάθετος αὕτη ἐπίθεσις; Ὅπως ᾧ ἔτοιμος πρὸς πᾶν τυχαῖον, ἐπήδησα τοῦ καναπέ, ὅστις ἀντὶ κλίνης μ' ἐχρησίμευε, καὶ ἐνδύθεις προχεῖρως ἔλαβον τὸ πολύκροτόν μου ἀναμένον τὸ ἀποδοσόμενον. Μετ' ὀλίγον ἀνῆλθεν ὁ ὑπὲρτης ὅστις ἐν τάχει μοὶ ἐξήγησε τὴν αἰτίαν τοῦ τόσου θορύβου, εἰπὼν μοι ὅτι οἱ γείτονες ἀξιοῦσι νὰ μὲνῃ ἡ αὐλαία θύρα ἀνοικτὴ δι' ὅλης τῆς νυκτός, ὅπως εἰσερχόμενοι, ὅποτε ἤθελε τοῖς δόξει, λαμβάνωσιν ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης, ἐπειδὴ δ' ὁ

ὑπὲρτης εἶχε κλείσει ἔσωθεν τὴν θύραν, οὗτοι προσεπάθουν νὰ διαρρήξωσιν αὐτήν. Μόλις μ' εἶπε ταῦτα, καὶ λαβὼν μεγάλην τινὰ μάχαιραν, κατῆλθε δρομαίως, ἔτοιμος νὰ φρονέσῃ τὸν πρῶτον εἰσελευσόμενον. Εὐτυχῶς μετὰ τέταρτον κατηνάσθη ἡ ἀχαλίνοτος ὁργὴ τῶν γειτόνων, οἵτινες παραδόξους ἰδέας ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ δικαϊώματος τῆς ἰδιοκτησίας... τῶν ἄλλων, καὶ ἡδυνήθη αὐτὴν τὴν φορὰν ὀριστικῶς νὰ κοιμηθῶ, ὑπὸν ὅμως κάπως τεταραγμένον ὑπ' ὄνειρον τρομακτικῶν, καθότι ἔβλεπον ὅτι ἐνέπιπτον εἰς ἐνέδρας ληστῶν, ἐνόμιζα ὅτι ἀντινασσομένη ἔτι ὑπὸ τοῦ ἵππου μου, παθὼν ὅτι οἱ μὴ ναυτικοὶ κατόπιν μακροῦ πλοῦ οἵτινες, καίτοι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐπὶ ὥρας ἀκόμη νομίζουσιν ὅτι εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ πλοῖου, ὠνειρευόμενη ὅτι ἐδεχόμεν κατὰ κεφαλῆς σεσηπότης καρπὸς ἢ ὅτι τέλος ἐκορέννουν τὴν ἀκόρεστον πείναν ἀνθρωποφάγων ἀνδρῶν.

Τρίτη 26 Ἰουνίου Τὴν πρωΐαν ἦλθον οἱ κ. κ. Μ. Β. καὶ Ι. Κ. καὶ μετὰ τοῦ κ. Πολυδώρου μετέβημεν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν βαλανεῖον συντελεστικὸν πρὸς ἀνάπαυσιν. Εἰσελθὼν εἰς αὐτὴ ἐσκέφθην πρὸς στιγμὴν ν' ἀπέλθω, τοσοῦτον ἦν ἄθλιον, ἐλεεινὸν καὶ βυπαρὸν, οὐχ ἦττον, ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται, ἔμεινα, διότι ἦτον τὸ κάλλιστον τῆς πόλεως καὶ εἶχον ἀνάγκην αὐτοῦ. Ἐκγυμνωθεὶς εἰσῆλθον εἰς εὐρείαν τινα αἴθουσαν, ὑγρὰν, πλὴν θερμοτάτην. Προσῆλθεν εἷτα τις ὅστις διὰ νέυματος μοὶ ἔκαμε νὰ νοήσω ὅτι πρέπει νὰ πέσω ὑπτίος. Τούτου γενομένου, ἤρξατο τρίπτων με, πκτῶν με διὰ τοῦ γόνατος, τραβῶν μου τοὺς βραχίονας, προτιθέμενος ἴσως νὰ μ' ἐξαρθρώσῃ ἀγνοῶ κατὰ πόσον θὰ ἐξηρηθῆν σῶος ἐκ τῶν χειρῶν του, ἐὰν αἴφνης δὲν ἦσθάνομην τὰς δυνάμεις μου ἐγκαταλιμπανούσας με, ἐφ' ᾧ προφθασας ἐρρίψα ἐπὶ τοῦ προσώπου μου ψυχρὸν ὕδωρ, καὶ ἐπήδησα ἐκτὸς ἀποφυγῶν λειποθυμίαν, τοσοῦτον πολλὴ ἦν ἡ ἐκεῖ θερμότης· ἐδῶ μοὶ ἐδόθη ἀκόμη ἀφορμὴ ὅπως θαυμάσω τὸν ἐκτουρκισμόν τοῦ κ. Ι. Κ., ὅστις ἐπέκεινα τῶν δύο ὥρων ἔμεινεν εἰς τὴν πνιγρὰν

ἐκεῖνην ἀτμοσφαιραν, παραπονούμενος ὅτι δὲν ἦτον ἀρκετὰ θερμὴ! καὶ ἔμωσ ὀλίγον ἔτι ἐὰν ἠδύανεν ἡ θερμότης, εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἠθέλομεν εὐρεῖ αὐτὸν ὄπτον, πλὴν ἀνωφελῶς, διότι τίς ἤθελε τὸν δοκιμάσει; Τέλος, ἐξῆλθεν εἰς τὴν δευτέραν αἴθουσαν, μυκώμενος καὶ βρυχώμενος, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξύ ἐρρόφα κύπελλα ἀλλεπάλληλα καφέ.

Ὅπως ἀποσύγω κινδῶν τὴν περιέργειαν τῶν κατοίκων, ἀντήλλαξα τὸν ψιθινὸν πῖλόν μου μὲ φέσιον. Πόσον σκληρὰν εὐὸν τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν! Ὁφείλα ἔμωσ νὰ πράξω τοῦτο, ὅπως μὴ εὐρεθῶ εἰς δύσκολόν τινα θέσιν καὶ δυνηθῶ ἐνταυτῷ ἀνέτως νὰ περιεργασθῶ τὴν πόλιν.

Δύναμαι ἤδη νὰ καυχήθω ὅτι εἶδον τὴν ὑπὸ τὴν ἡλιον ἀθλιωτέραν πόλιν· αἱ ὁδοὶ τοῦ Βαλουκεσέρ εἰσὶ στεναὶ, ἀνώμαλοι, βυπαρὰι, πλήρεις ἀκαθαρσιῶν· ἐδῶ τις συνανατῆ πτώματα γαλῶν, παρέκει κυνῶν, ὀρνίθων, ἢ ὄνου τινος, φρικωδῆ δυσωδίαν ἀποπνεόντων, συγνάκις δὲ οἱ ἀπόπατοι τῶν οἰκιῶν, φρικῶδες καὶ εἰπεῖν ἔτι, ἐκκενοῦνται ἐν τῇ ὁδῷ! Αἱ οἰκίαι εἰσὶν ἄθλια, πενιχραὶ, ξύλιναὶ καὶ σεσαθρωμέναι. Μία πυρκαϊὰ δύναται ν' ἀποτεφρώσῃ ὀλόκληρον τὴν πόλιν, εὐτυχῶς ὅμως ἢ δυστυχῶς διὰ τοὺς κατοίκους, πρὸ πολλοῦ δὲν συνέβη τοιαύτη. Οὐδεμίαν οἰκογένειαν τυχοῦσα ὅπως οὖν ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς κατοικεῖ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, οὐδεμίαν κυρία ἔχει τὴν ἀτυχίαν νὰ μαραινῆται ἐν τῷ ἔλασινῳ αὐτῷ τόπῳ. Αἱ γυναῖκες τοῦ Βαλουκεσέρ, αἵτινες διακρίνονται διὰ τὸ οὐχὶ αὐστηρὸν τῶν ἡθῶν των, ἀντὶ ἐσθλῆτος φοροῦσιν εὐρυτάτης ἀναξυρίδας, ἐξερχόμεναι δὲ φοροῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν Ὀθωμανικὸν φρεσιζέ, ψιμυθιοῦνται δὲ κατὰ κύρον, βάρουςαι τὰς ὀφθαλμοὺς διὰ μέλανος χρώματος καὶ τὰς ἄκρας τῶν δακτύλων δι' ἐρυθροῦ βαθείος. Οἱ ἄνδρες, εἰσὶν ἀνάγωγοι, ἀνευ ἀνατροφῆς, ἀφιλόξενοι, ἀγράμματοι καὶ φθονεροὶ· καὶ ὅμως τὸ Βαλουκεσέρ εἶναι πόλις σχετικῶς μεγάλη, καθόσον σύγκριται, ἐκ 4,400 οἰκιῶν, ὧν 570 Ἀρμενικαὶ, 200 Ἑλληνικαὶ, αἱ δὲ λοιπαὶ Ὀθωμανικαὶ. Περιέχει δὲ

ἐργαστήρια περὶ τὰ 1000, γάνια, τὰ ἄθλια αὐτὰ τῆς Ἀνατολῆς ξενοδογεῖα, 17, μίαν ἐκκλησίαν Ἑλληνικὴν ἀνευ κωδωνοστασίου, μίαν ἀρμενικὴν, καὶ 17 τζαμιά, ὧν πρῶτιστον τὸ τοῦ Ὄσμάν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐν ἀλληλοδιδασκτικῶν Σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, κτίζεται δὲ καὶ ἐν παραναγωγείον. Περὶ τὸ Βαλουκεσέρ, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται, εἰσὶ 44 χωρᾶ ὧν τὰ πρῶτιστα ἡ Φτέλια (Εὐθαλία), καὶ ἡ Μεντοχώρα. Ὁ τόπος ἐν γένει παράγει γενήματα, βάμβακα, ριζάρια καὶ ὄπιον, ἔχει ὅμως ἑλλειψιν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ τούτου ἕνεκα εἰς τὴν πόλιν δὲν εὐρίσκει τις ὀπώρας εἰμὴ μόνον ἐκάστην τρίτην, ἡμέραν ἀγορᾶς, καθ' ἣν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων καὶ κωμοπόλεων φέρουσιν, ἕκαστος ὅ,τι ἔχει, πρὸς πώλησιν, ἀνταλλάσσοντες αὐτὸ εἴτε ἀντὶ χρημάτων, εἴτε ἀντὶ ἄλλου τινος πράγματος εἰς αὐτοὺς ἀναγκαίου· οὕτω δὲ τὰς ὀπώρας φέρουσιν ἐξ Ἀδραμυττίου. Ἀμαζοντοὶ ὁδοὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας δὲν ὑπάρχουσιν. Εἶχον ἀρχίσει τὴν κατασκευὴν τοιαύτης μεταξὺ Βαλουκεσέρ καὶ Πανόρμου, ἀλλ' ἔμεινεν ἤδη ἡμίτελης, καὶ καθ' ἑκάστην καταστρέφεται.

Τετάρτη 27 Ἰουνίου. Μετέβην σήμερον εἰς τὸ Διοικητήριον ὅπως ἰδῶ τὸν Μουσεπιτζῆν ἀναπληροῦντα τὸν ἀπόντα Μουσεσαρίφην. Τὸ Διοικητήριον, ἐν ᾧ εἶναι καὶ τὸ Ἐμποροδικεῖον, εἶναι ἀρκετὰ εὐρὸ οἰκοδόμημα λιθόκτιστον ἀλλ' ἀπλοῦν, ἀκομψόν, ἀνευ ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰσελθὼν εὗρον πλῆθος ἀνθρώπων ποικίλης μορφῆς καὶ ἐνδυμασίας, ὀρθίων ἢ ὀκλάθην καθημένων μ' ἐξέπληξε δὲ ὁ τεράστιος ἀριθμὸς τῶν κατὰ γραμμὴν τεθειμένων σανδαλίων, αἵτινα βλέπων τις, ἐὰν μὴ ἦτο τὸ ἐτερόκλητον αὐτῶν καὶ πεπαλιωμένον, ἠθέλεν ἐκλάβει ὅτι ἦσαν πρὸς πώλησιν ἐντὸς μεγάλου τινὸς σανδαλοπωλείου. Φωναί, κραυγαί, κατακοφάινουσι τὴν εἰσερχόμενον, ἔτοιμον ν' ἀνακράξῃ τὸ τοῦ Δάντου·

« O voi ch' intrate, lasciate ogni speranza »

Ἐγνώρισα τὸν Μουσεπιτζῆ ὅστις καλεῖται Μουσταῖ Ἐφέντης καὶ εἶναι προσηνὴς

μέν τους τρόπους, αλλά φαίνεται μοι πανούργος και ουχί λίαν άκέραιος. Μετά ταύτα μετέβημεν εις τὸ Ἐμποροδικεῖον. Θεέ! οὐαι φυσιογνωμιαί! Ὁ πρόεδρος, ὅστις ἔχει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ μικρὸν ἐργαστήριον, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐναργῆς ἀπόδειξις τῆς συγγενείας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν πίθηκα, οὐχὶ ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα. Ἀφοῦ τῷ ἐνεχείρισσα ἐπιτολὴν συσατικήν, ἣν ὁ ἀξιόλογος Πρόεδρος τοῦ ἐν Σμύρῃ Ἐμποροδικείου Κ. Ἀχμέτ Κιαμήλ Ἐφέντης πᾶν εὐγενῶς πρὸς αὐτὸν ἐδώκε μοι, οὗτος τὴν ἔλαβε μετὰ δισταγμοῦ, τὴν ἀνέγνωσε τρεῖς μετὰ προσοχῆς, τὴν διεβίβασεν εἰς τοὺς λοιποὺς δικαστάς, καὶ ἔσχε τὴν εὐγένειαν νὰ διατάξῃ ὅπως μοι φέρωσι παγωτὸν, ὅπερ Ἰουδαῖος τις ἐκεῖ κατεσκευάζεν. Ὅτε ἔφερον τὰ παγωτὰ ὁ κύριος Πρόεδρος ἐνόμισε πρέπον νὰ λάβῃ αὐτὸς πρῶτος, θεωρῶν δὲ ὅλως περιττὴν τὴν χρῆσιν τοῦ κοχλιαρίου, ἐβρόβα αὐτὸ, ἀφοῦ δὲ τὸ ἐτελείωσε, διέταξε καὶ τῷ ἔφερον καὶ δεύτερον, κρίνας ὅλως ἄσκοπον καὶ ἀνωφελεὲς νὰ προσφέρῃ καὶ εἰς ἐμὲ δεύτερον, πρᾶγμα δι' ὃ ἄλλως τε τῷ ἤμην εὐγνώμων, καθόσον τὸ παγωτὸν ἦτο χιῶν κεχρωματισμένη ἀπλῶς. Ἐνῶ δὲ συνομιλοῦμεν περί τινος ὑποθέσεως δι' ἣν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ τὸν ἰδῶ, εἰσέρχεται ὁ κῆρυξ τῶν δεκάτων, κηρύττων στενωρεῖα τῆ φωνῆ τὰς τιμὰς τῶν πλειοδοτούντων. Διέκοψε δὲ τὴν ἑμιλίαν ἡμῶν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν καὶ λαλῶν. Ἐνόμισα πρὸς στιγμὴν ὅτι ἤμην εἰς τὸ θορυβωδέστερον μέρος τῆς θορυβωδέστερας ἀγορᾶς.

Παρασκευὴ 30 Ἰουνίου. Χάριν ὑποθέσεων εἰμί ἠναγκασμένος νὰ μεταβῶ εἰς Βογαδίτζ. Ὁ Μουσαεπιτζῆς ἐδωκέ μοι ἔγγραφον διαταγὴν πρὸς τὸν ἐν Βαλουκεσέρ λοχαγὸν νὰ μοι δώσῃ ἓνα μουμπασίρ (ἐπίτροπον ἀπεσταλμένον) ὅπως μὲ βοηθήσῃ εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν ὀφειλομένων. Ἐνῶ λοιπὸν κατὰ τὴν 3 καὶ 4]2 ὥραν μ. μ. ἀπρηχόμην εἰς Βογαδίτζ πορευθεὶς εἰς τοῦ λοχαγοῦ τὸν σταθμὸν ἐζήτησα τὸν μουμπασίρ αὐτὸν, ἀλλ' ὁ λοχαγὸς ἀντὶ ἀπαντήσεως μοι εἶπεν ὅτι « πρέπει νὰ κάμωμεν παζαρλίκ (συμφωνίαν)

τί θὰ δώσῃς εἰς τὸν μουμπασίρην διὰ τὸν κόπον του; » Ἐβρῶν τὴν ἀπαίτησιν αὐτὴν, τοῦλάχιστον πικράδοξον, ἀπήντησα ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῆς θελήσεώς μου, οὐχ ἦττον ὅμως ἐὰν διὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ ὁ μουμπασίρ αὐτὸς μ' εὐχαριστήσῃ, θέλω τὸν ἱκανοποιήσῃ γενναίως. Ὁ λοχαγὸς μὴ εὐχαριστήσας, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς ἀπαντήσεώς μου αὐτῆς, μοι εἶπε « Προχωρεῖτε, καὶ ὁ μουμπασίρ σας φθάνει. » Ἐκινήσαμεν, ἀλλὰ περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι οὔτε ἐκείνην τὴν ἡμέραν, οὔτε κατόπιν ἐφάνη μουμπασίρ ἢ ἴχνος αὐτοῦ. Οὕτως ἄραγε ἐκτελοῦνται πάντοτε αἱ διαταγαὶ τῶν ἀνωτέρων;

Ὁ ἵππος ὃν ἵππευσα αὐτὴν τὴν φορὰν εἶναι καλὸς, καὶ εἰς τὰς 6 καὶ 4]2 ἀφίχθη μετὰ τοῦ συνοδοιπόρου μου Κωστῆ, τοῦ Ρετζεπ καὶ ἐτέρου Ἀλβανοῦ φύλακος εἰς Τσαγίσκιοι, μικρὸν χωρίον ἄσημον, ὅπου ἐσταθμεύσαμεν δι' ὀλίγα λεπτά. Διεθόντες εἶτα φάραγγας καὶ στενωποὺς δυσβάτους καὶ ἐπικινδύνους, ὅπου συνήθως ἐμφωλεύουσι λησταί, ἀφίχθημεν κατὰ τὴν 8 ὥραν εἰς Δερβένι, ἐνθα πεζεύσαντες ἐβροφήσαμεν τὸν ἀναπόφευκτον καφέ, ὀμιλήσαντες δ' ὀλίγον μετὰ τοῦ ἐκεῖ φρουροῦντος σταθμάρχου ἀνεχωρήσαμεν καὶ περὶ τὴν δεκάτην ἐφθάσαμεν εἰς Βογαδίτζ. Ἐπειδὴ εἶχον ἔγγραφον διαταγὴν πρὸς τὸν Καϊμακάμην, ἔσπευσα νὰ τὸν εὗρω, πλὴν, ἀπουσιάζοντος τούτου, μετέβην παρὰ τῷ ἀναπληροῦντι αὐτὸν Καδῆ Ἀλάγια Μωχαμέτ Σαδικ Ἐφέντη, ὃν εὗρον γουινόποδα, κατὰ τὴν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν.

Τὸ Βογαδίτζ σύγκειται ἐξ 600 οἰκιῶν Ὀθωμανικῶν καὶ δέκα πέντε περίπου χριστιανικῶν. Τὴν πόλιν δεσπόζει λοφίσκος ἐφ' οὗ εἰσὶν ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου κατὰ τοὺς μὲν, ἀρχαίας ἐκκλησίας κατὰ τοὺς δέ. Οἱ κάτοικοι, γενικῶς ἀρκετὰ εὐποροὶ, ζῶσι πενιχρῶς πᾶν, κύριον ἐπάγγελμα ἔχοντες τὴν γεωργίαν. Ὁ τόπος παράγει δημοτριακοὺς καρποὺς, ρίζαριον, βάμβακα καὶ ἰδίως ὄπιον περιζήτητον ὑπὸ τῶν ἐμπορευομένων αὐτό.

Κατακλινθεὶς περὶ τὴν 4 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἠγέρθη περὶ τὴν 3 καὶ 4]2 ὥραν, κατὰ τὴν 4 δὲ καὶ 4]2 ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὸ Σινδιργῆ. Πολυπληθὴς συνοδία ἀγοραστῶν ὀπίου μετέβαινε εἰς Σινδιργῆ συνοδευομένη ὑπὸ φυλάκων, ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν ληστῶν, καθόσον τὸ Σάββατον εἶναι ἡμέρα τῆς ἐκεῖ ἀγορᾶς. Ὅποια μάλιστα ἡ ληστεία αὐτή! πῶσα κωλύματα παρεμβάλλει εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυξιν! ἡ παντελής ἔλλειψις ὀδῶν καὶ ἡ ληστεία, εἰσὶν αἱ δύο πρῶτισται αἰτίαι δι' ἃς πλοῦσοι τόποι μένουσιν ἐν στασιμότητι, ἐνῶ ὑπὸ τῆς φύσεως δαφιλῶς ἐπλάσθησαν ὅπως εὐημερώσασαι εἰς ἀνθρώρην πάντοτε διαμένωσι κατὰστασιν. Εἰμθα ἕνεκα τοῦ πλήθους ἡμῶν ἀπηλλαγμένοι φόβου ληστρικῆς ἐπιθέσεως. Τὰ μέρη ἃ διέρχομαι εἰσὶ τερπνὰ καὶ κατὰφυτα, ἡ δὲ θεὰ τῆς ὅλης συνοδίας παράγει εὐχάριστον ἐντύπωσιν. Περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀφίχθημεν εἰς Σινδιργῆ, κατελθόντες εἰς τοῦ Σερίφ πασᾶ τὸ Χάνιον. Μετέβην παρευθὺς εἰς τὴν οἰκίαν ἧτις χρησιμεύει ὡς Διοικητήριον, ἐν αὐτῇ εὗρον τὸν Καϊμακάμην Βογαδιτζίου Χαβούζ Μεσεμέτ Σετκι Ἐφέντη, γέροντα ἀγαθὸν τοὺς τρόπους πλὴν μικρόνοα. Ἐνεχείρισσα αὐτῷ τὸν Ἐμιοναμῆ τῆς ἐν Βαλουκεσέρ ἀρχῆς οὕτως ἤμην κομιστής, ἀφοῦ δὲ τὸν ἀνέγνωσε μοι εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθω ὅπως λάβῃ γνώσιν αὐτοῦ καὶ ὁ μουδέρης, ὅστις ὑπάγεται μὲν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του, ἀλλ' ὅστις εἶναι ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ τοῦ Σινδιργῆ.

Ἀπῆλθον λοιπὸν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς κωμοπόλεως αὐτῆς ἧτις, πολιτικῶς ὑπαγομένη εἰς τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βαλουκεσέρ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν πνευματικὴν προστασίαν τοῦ ἁγίου Κυζίκου, σύγκειται ἐκ 300 οἰκιῶν, ὧν αἱ ἡμίσειαι Χριστιανικαί, αἱ δ' ἕτεραι Ὀθωμανικαί, περιέχει δὲ ἐν τζαμίον καὶ μίαν ἐκκλησίαν ἔχουσαν κωδωνοστάσιον ἐνῶ ἡ τοῦ Βαλουκεσέρ στερεῖται τοιούτου. Ὑπάρχει ἐν ἀλληλοδιδασκτικῶν Σχολεῖον τῶν ἀρρένων διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου διδασκάλου κ. Ξανθίδου ἐν ᾧ φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς 70

μαθητὰς ἀλλ' ἀτυχῶς παρθεναγωγεῖον δὲν ὑπάρχει. καταβάλλεται ὅμως προσπάθεια ὅπως ἰδρυθῇ τοιοῦτον, πιστεύω δ' ὅτι ταχέως θέλει ἀναπληρωθῆ καὶ ἡ ἔλλειψις αὕτη, καθόσον πρὸς τοῦτο ἀσχολεῖται καὶ ὁ Ἑλληνικὸς φιλελευθευτικὸς Σύλλογος « Ἐγκράτεια » ὅστις εἶναι ἐκεῖ ἰδρυμένος.

Ἐν γένει ἡ κωμόπολις εἶναι τερπνὴ τὴν θεάν ὡς ἔχουσα πολλοὺς κήπους καὶ δένδρα, παράγει δὲ ὄρυζαν, καπνὸν, σήσαμον, δημοτριακοὺς καρποὺς, βάμβακα καὶ ἐξαιρετὸν ὄπιον. Ἄξιον ἰδιαίτερας μνείας διὰ τὰς καλὰς αὐτοῦ ιδιότητας εἶναι τὸ ὕδωρ τοῦ Μενέντ σογιού ὅπερ πηγάζει εἰς τὰς ρίζας πεύκης τινὸς καὶ εἶναι ἐξαιρετὸν.

Παρατηρῶ εἰς τὸ Χάνιον κίνησιν ἑκτακτον μαθητῶν ὅτι λησταί περὶ τοὺς δέκα συνέλαβον συνοδίαν ἐμπόρων ἐξ εἰκοσιν ἀτόμων ἀπὸ τοὺς ὁποίους διὰ πολλῶν κακώσεων ἀφῆρσαν ὅσα εἶχον μεθ' ἑαυτῶν χρήματα, πρὸς δὲ καὶ περὶ τὰς ἑκατὸν ὀκάδας ὀπίου, τὸ ὅποιον διεμοίρασαν μεταξύ των, ἀπορρίψαντες τὸ τοικεντί. Ἴδου νέον εἶδος ἐπισκαπτῶν, ἄνευ προνομίου τῆς Κυβερνήσεως! Εἰδοποιοῦνται περὶ τούτου οἱ ἐπιέμποροι τῆς ἡμετέρας πόλεως.

Μεταβὰς εἰς τὸ Διοικητήριον εἶδον τὸν Μουδέρην Σινδιργῆ Ζελατίμβεη, κολοσσαῖον τὸ ἀνάστημα ἐξερχόμενον πρὸς καταδιώξιν τῶν ληστῶν. Νέος τις Ὀθωμανὸς βλέπων αὐτὸν ἀναχωροῦντα εἶπε στωπτικῶς « τίς ἠξέυρει πῶσα ἀρνία θὰ φάγῃ! » ὅπερ ἦτον λίαν σημαντικὸν ἐννοίας καὶ ἐξήγει ἐν μέρει τὴν ἀπόλυτον εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη κυριαρχίαν τῆς ληστείας ἠναγκάσθη ἐπομένως ν' ἀναμένω τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μουδέρη καὶ τῶν ληστῶν οὓς ἐμελλε νὰ συλλάβῃ, ὅπως συλλάβω καὶ ἐγὼ, τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι ληστάς.

Ἐπειδὴ μοι εἶπον ὅτι τὸ ὑπερκείμενον ὄρος τῆς κωμοπόλεως, ὅπερ οὔτε ἀπότομον εἶναι οὔτε ἀπέχει πολὺ, εἶναι πλήρης θήρας οἷον κάπρων, ἀρκτων, ἐλάφων, λαγωῶν καὶ περδίκων, διηγέρθησαν ὅλαι αἱ κυνηγετικαὶ μου ἐπιθυμιαὶ ἀθροῖαι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπέζητησα τὴν γνωριμίαν κυνηγῶν ὅπως ἐπι-

σκεφθῶ τὰ παραδείσια αὐτὰ ὄρη, τὴν γῆν αὐτὴν τῆς ἐπαγγελίας· ἡ εὐχὴ μου τῆς γνωμμίας ἐπληρώθη ἐν τῷ ἅμα, καὶ ἐγνώρισα τοὺς ἀρίστους τῶν κυνηγῶν, οἵτινες μοι ὑποσχέθησαν νὰ ἐλθωσι νὰ με παραλάβωσι κατὰ τὴν χαραγῆν ὅπως ἀνέλθωμεν τὸ ἔρος πρὸς θῆραν. Ἐν τῷ ἅμα ἠτοίμασα τὰ ἐπιτήδεια καὶ προσεπάθησα νὰ κοιμηθῶ, πλὴν μάτην περιεστρεφόμενη ἐπὶ τοῦ στρώματος· μυριάδες ψύλλων τε καὶ κορεῶν δεινῶς καθ' ὅλην τὴν νύκτα μοι ἐπετέθησαν ὥστε ἠναγκαζόμην νὰ ἀπίζωμαι μόνος καὶ ἀναμένων τὴν θῆραν τῶν ἀρκτων καὶ κάπρων, νὰ κυνηγῶ τὰ κίμοθόρα αὐτὰ καὶ ἀδιάλλακτα ἔντομα, χωρὶς νὰ δυνηθῶ οὐδ' ἐπ' ὀλίγον νὰ κοιμηθῶ. Ἐάν τις ἐξ ὑμῶν, φιλάται, προτίθηται νὰ ὑπάγῃ εἰς Σινδιργῆ, τῷ συνιστῶ ἀπὸ καρδίας τὸ Χάνιον τοῦ Σερifo Πασῶ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀδάμαστα θηρία.

Πιστὸς ἐρωμένος, μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἐκ τῆς πατρίδος γῆς, δὲν ἀναμένει μετὰ πλείονος ἀνυπομονησίας τὴν στιγμήν τῆς ἐπανόδου, καθ' ἣν θὰ ἰδῆ φιλάτην μηστὴν τῆς καρδίας, ὅσον ἐγὼ ἀνέμενον τὴν χαραγῆν ὅπως φαιδρῶς ἀνέλθω τὸ παρακείμενον ἔρος καὶ χαιρετήσω τὰς ἐκεῖ ἐλάφους Χάρης εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν μου αὐτὴν καὶ εἰς τὰς ἀπὸ τὸ βαρὺ πεζικὸν (τοὺς κορεοὺς,) τὸ ἐλαφρὸν ἵππικὸν (τοὺς κώνωπας,) καὶ τοὺς εὐζωνας (τοὺς ψύλλους,) συγκειμένους ἀπειροπληθεῖς ἐχθρικός φάλαγγας, αἵτινες ἀπηνῶς δι' ὅλης τῆς νυκτὸς με κατεμάστισαν, εὖρον τὴν νύκτα αὐτὴν τρις μακροτέραν τῆς μακροτέρας χειμερινῆς νυκτὸς. Ἀπαυδήσας τέλος ὑπὸ τοῦ καμάτου, ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ὑπνώσας ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἶδα κατ' ὄναρ ὅτι ἔβου ἐκατόμβας ἀρκτων, ἐλάφων καὶ λοιπῶν. Μόλις ἐκοιμήθην καὶ ἀνετινάχθην ἐπὶ τῆς κλίνης ἔντρομος μὴ παρήλθην ἢ ὥρα τῆς θῆρας· εὐτυχῶς δὲν εἶχεν ἐπι ἐξημερώσει· ἐγεγρηθείς ἐν τῷ ἅμα, ἐνεδύθην καὶ ἀνέμενα τὴν ἔλευσιν τῶν συγκυνηγῶν. Αἱ ἐκατόμβαι ὅμως ἐγένοντο κατ' ὄναρ, διότι οἱ δόντες τὸν λόγον των ὅτι θὰ ἐλθωσιν ἵνα με παραλάβωσι, δὲν ἤλθον οὐδ'

ἐνόμισαν πρέπον νὰ με εἰδοποιήσωσι περὶ τούτου.

Ἐλπίζω ὅτι ἐάν τις ἐξ αὐτῶν φοιτήσωσιν εἰς τὸν Σάλλογον « Ἐγκράτειαν » θέλωσι μάθει ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀπαραίτητον εἶναι νὰ τηρῇ ὁ τίμιος ἄνθρωπος τὸν λόγον του. Οὐχ' ἦττον ὅμως δὲν ἐλέγχω τοὺς ἀτυχεῖς τοῦ Σινδιργῆ κατοίκους, καθότι εἶδον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, πολὺ τοῦ Σινδιργῆ μεγαλειότερας, ἄνδρας ἐπὶ πλούτῳ καὶ κοινωνικῇ θέσει διακρινόμενους, ἀσυστόλως ν' ἀθετῶσι τὸν λόγον των, μὴ ἐννοοῦντες οἱ δειλαῖοι τί ἐστὶ λόγος, καὶ πόσον ἱερά εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις αὐτοῦ.

Κατ' ἀναγκὴν λοιπὸν δὲν ἐξεπλήρωσα τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ κυνηγῶ εἰς μεστὸν θῆρας μέρος καὶ ὑπῆγα, ἀντὶ εἰς θῆραν, εἰς τὸ Διοικητήριον ὅπου εὖρον τέλος τὸν κολλοσιαῖον Μουδῆρην, ἐπανελθόντα, ἀπρακτον ἐννοεῖται, ἐκ τῆς καταδιώξεως τῶν ληστῶν ἢ φυσιογνωμίας του δὲν με διαθέτει ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀναπέμπει δὲ ἄσπῃν ἧτις δὲν εἶναι βεβαίως ἐκ ῥόδων, καὶ οὕτω μ' εὐλογοφανῆ πρόφασιν ἀπεμακρύνθη ὀλίγον αὐτοῦ. Μοι διηγήθη ὅτι κατεδίωξε τοὺς ληστὰς ἀλλ' ὅτι οὗτοι ἀνῆλθον τὸ ἔρος, ὁπότε οὗτος, ἔφιππος ὢν, ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν. Τὸν συνεχάρην διὰ τὴν ἀνδρίαν του καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν καταδίωξιν του, ἀφοῦ κατάρθωσε νὰ περιορίσῃ τοὺς ληστὰς εἰς τὰ ὄρη. Μ' εὐχαρίστησεν ἐκλαβὼν τὰ συγχαρητήρια ἀντὶ μετρητῶν. Ἐνῷ ἐλέγομεν ταῦτα ἔρχεται πληγωμένος τις Ὀθωμανὸς ὅστις λέγει ὅτι ἐνῷ ἤρχετο μετ' ἄλλων συνοδοιπόρων, ἐξ ληστὰς ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῶν, καὶ τοῦτον μὲν ἐπλήρωσαν τοὺς δὲ λοιποὺς, συλλαβόντες, ἀπεγύμνωσαν.

Ὁ Μουδῆρην εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἠθέλησε νὰ δικαιολογηθῆ ἐπιρρίπτων τὸ βῆρος εἰς τὴν κυβέρνησιν ἧτις δὲν τῷ χορηγεῖ τὰ μέσα ὅπως ἐξοντώσῃ τὴν ληστείαν, ἀλλὰ τῷ δίδει δύο μόνον χωροφύλακας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν κατοίκων.

Μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ διακρίνω ἓνα γραφίσκον, Ἰσμαῆλ Ἐφέντην, ὅστις γυμνά-

πους ἐργάζεται συμφώνως πρὸς τὴν τοπικὴν συνήθειαν· ἔχει φυσιογνωμίαν καλὴν, λαλεῖ δὲ τὰ Ἑλληνικὰ ἀρκετὰ καλά, ἅτε καταγόμενος ἐκ Κύπρου καὶ διαμείνας ἐπὶ πολὺ εἰς Κ/πολιν. Ἐλάμβανε μισθὸν 235 Γρσ. κατὰ μῆνα, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις χάριν οἰκονομίας ἀπέκοψε τὰ 5 καὶ οὕτω λαμβάνει μόνον 230· ὢν ἐγγαμος, ἕνεκα πενίας δὲν δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Σινδιργῆ εἶναι ἄξιος καλλιτέρας τύχης.

Τὴν 4 καὶ ἡμίσειαν ὥραν μ. μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ νέου διὰ Βογαδιτζ ὅπου ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 7 καὶ 1]2 ὥραν. Μόλις δ' ἀφίχθημεν εἰς Βογαδιτζ καὶ ὡς λάροι ἐπεπέσαμεν ἐπὶ πολυποικίλου φαγητοῦ ὃ τις ἐκ τῆς συνοδίας μας, ἀπὸ πρωίας ἀφίχθεις ἐκεῖ, εἶχεν ἐτοιμάσει. Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ὁ τρόπος ἡμῶν τοῦ τρῶγειν ἀνέρχεται εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ἐν τῷ μέσῳ παρατίθεται τὸ φέρον τὸ φαγητὸν πινάκιον, οἱ δὲ συνδαιτυμόνες ἐκλάθην καθήμενοι χρώνται τοῖς δακτύλοις ἀντὶ περόνης, ὅπως ἐτι καὶ νῦν οἱ Ὀθωμανοί. Κατ' εὐτυχίᾳ ἐξαίρεσιν εἶμι ἀπῆλλαγμένος τῆς ἀνάγκης αὐτῆς ἅτε ὢν ἐφοδιασμένος με μάχαιραν καὶ περόνην, πρόνοιαν δι' ἣν οὐδέποτε μετενόησα.

Τὴν ἐπαύριον μετέβην εἰς τὸ διοικητήριον ὅπου εὖρον τὸν φίλον μου καδδῆν καὶ αὐθις γυμνόποδα, τὸν ταμίαν γυμνόποδα, καὶ τοὺς δύο γραμματεῖς γυμνόποδας· ἐξ ἀποφάσεως εἶναι τὸ γυμνόπου ἢ μεγάλη τῆς ὑπηρεσίας στολή, ὅπως ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἧτις καὶ αὐτὴ — λέγουσιν — ὅτι εἶναι γυμνή.

Ὁ Καδδῆς μοι εἶπεν ὅτι ἀφίκετο εἰδησις ὅτι ληστὰς εἰσῆλθον εἰς τι παρακείμενον χωρίον ἀφ' ὅπου ἔλαβον τροφίμα καὶ ἀπῆλθον ἀνενόγητοι, παραλαβόντες καὶ ὀλίγα χρήματα, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ἄλλοι ληστὰς προσέβαλον τὸν ἄνθρωπον του ὅστις ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὐταὶ ληστρικαὶ πράξεις ἤρχισαν νὰ γίνωνται δι' ἐμὲ ἀφορμὴ σκίψεως σπουδαίας, καὶ νὰ εὐρίσκω ὅτι δὲν ἤμην ὁ κατάλληλος ὅπως ἐλθῶ εἰς τοιαῦτα μέρη, οὐχ' ἦττον ὅμως ὅπως ἐγκαρδιωθῶ ἔλε-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΤΑ. Ε'.)

γον ὅτι καλὸν εἶναι νὰ γνωρίσω καὶ τοὺς ληστὰς τῶν ὄρεων τῶν μερῶν αὐτῶν, ἀφοῦ ἐγνώρισα τοὺς εἰς τὰς πόλεις.

Εἰς τὰς 4 μ. μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Βογαδιτζοῦ καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπανήλθωμεν εἰς Βαλουκεσέρ περὶ τὰς 40 καὶ 1]2. Καθ' ὁδὸν οὐδὲν ἀξιοσημείωτον συνέβη, ἢ ὅτι φθάσαντες εἰς Δερβένιον ὅπως πῖωμεν τὸν σχετικὸν καφέ, εὖρομεν καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἀπελθόντας ἐμπόρους μετὰ τῶν φυλάκων των, οἵτινες ἐσκοποῦσιν διὰ σφαιρῶν κατὰ λευκοῦ λίθου, 500 μέτρα ἀπέχοντος, καὶ ὅν οὐδεὶς εὕρισκε, γενικῶς δ' ἐπιστεύετο ὅτι ὁ λίθος αὐτὸς δὲν βάλλεται ὑπὸ σφαιρας, καθότι οἱ ἐκάστοτε διερχόμενοι τὸν θέτουσιν ὡς σημεῖον σκοποβολῆς ἀλλὰ τὸν ἀστοχοῦσι πάντοτε. Οὐδόλως πιστεύων εἰς τοιαύτας προλήψεις, παρετήρησα ὅτι ἡ ἀπόστασις ἦτο μακρὰ δι' ἀπλοῦν καὶ σύνηδες κυνηγετικὸν ὄπλον, ὅπερ διὰ μικρᾶς δυνάμεως ἐξακοντίζει τὴν σφαιραν, ἧτις κατ' ἀνάγκην θὰ διαγράψῃ καμπύλην συντομωτέραν τοῦ σημείου καὶ οὕτω θ' ἀποτύχῃ· ἐσκόπευσα ἐπομένως περὶ τὸν πῆχυν ἄνω τοῦ σημείου, καὶ ἡ σφαῖρα ἐκ περιέργου συμπτώσεως εὗρε τὸ κέντρον τοῦ λίθου. Τὸ γεγονός αὐτὸ, ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὴν τύχην μάλλον ἢ εἰς τὴν δεξιότητά μου, ἐπεσπάσατο τὰς ζωνρὰς ἐπευφημίας πάντων, καὶ ἰδίως τῶν Ἀλβανῶν φυλάκων, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ὁποίων ὑψώθη κατὰ ἑκατὸν μέτρα ὡς παρετήρησα τοῦτο κατόπιν ἐκ τῶν ἐνδείξεων πλείονος σεβασμοῦ καὶ περιποιήσεως. Καὶ τοῦτο διότι μία βολὴ ἐκ τύχης εὗρε τὸ σημεῖον! Πόσοι ἐπὶ πολὺ ἀπολαμβάνουσι δόξαν, τιμὰς καὶ θέσεις, ἕνεκα τυχαίας τινος συμπτώσεως, καὶ ἀπατῶσι τὸν κόσμον, ἕως οὗ καταπέση ἡ λεοντῆ!!

Σάββατον, 6 Ἰουλίου. Σήμερον ἐπεσκέφθην τὸ Σχολεῖον τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος. Ὁδυνηρὰν ἐπροξένησέ μοι ἐντύπωσιν ἢ ἐπίσκεψις αὐτῆ. Σχολεῖον ῥυπαρὸν, μαθηταὶ ῥυπαροί, διδάσκαλος ἀνίκανος καὶ ἀγράμματος! Εὖρον ἐν αὐτῷ μαθητὰς τεσσαράκοντα, ὃ δὲ διδάσκαλος εἶπέ μοι ὅτι

ἔχει ὀγδοήκοντα τέσσαρας μαθητὰς ἐν οἷς 40 — 42 μαθητριάς. Οἱ μαθηταί, οἵτινες μανθάνουσιν ὀλίγην ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, εἰσι λίαν ἀδύνατοι. Παρετήρησα ὅτι αἱ μαθητριάς, μικραὶ τὴν ἡλικίαν, ἔχουσι βεβαμμένας τὰς χεῖρας ὡς αἱ Ὀθωμανίδες. Τοιαύτη εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἀνατροφή ἦν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ αὐτῷ σχολείῳ λαμβάνουσιν αἱ ὁμογενεῖς ἡμῶν! Ἐξήλθον τοῦ Σχολείου ἔρμαιον μεγίστης λύπης καὶ ἀθυμίας ἐκ τῆς οἰκτρᾶς αὐτῆς καταστάσεως, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἀνικανότητά καὶ ἀδαημοσύνην τοῦ διδασκάλου τοῦ κατακτείου εἰς τὸ γένος τῶν δασκάλων, καὶ εἰς τὴν ἀβελτηρίαν τῶν γονέων.

Εἶτα, μετέβην εἰς τὸ μέγα ἐν Βαλουκεσέρ τζαμίον τοῦ Ὀσμάν, γαμβροῦ τοῦ Μεάμεθ Β' καὶ κατακτητοῦ τοῦ μέρους αὐτοῦ. Τὸ τζαμίον αὐτὸ ἐκτίσθη πρὸ 460 ἐτῶν, εἶναι δὲ εὐρύχωρον οἰκοδόμημα, δυνάμενον νὰ περικλείσῃ 1600 ἀνθρώπους καὶ συγκείμενον ἐκ θόλων ἕξ, εἰς δύο σειράς τεθειμένων. Ἐν τῷ πρὸς μεσημβρίαν μέσῳ θόλῳ, ὑπάρχει εἶδος βωμοῦ, οὗτινος τὰ πλαίσια εἰσὶν ἐκ λίθου ποικίλως ἀλλ' ἀνευ τινος κομψότητος ἐγγεγλυμμένα· δεξιᾶ τοῦ βωμοῦ εἶναι μικρὸς τις ἄμβων ξύλινος χαμηλὸς, ἀριστερᾶ δὲ εἰς ἀπόστασιν βημάτων τινῶν εἶναι ἕτερος ἄμβων δύο περίπου μέτρων ὕψους. Τὸ τζαμίον ἐσωτερικῶς εἶναι ἐστρωμένον διὰ ταπήτων ἐφ' ὧν γονυπετοῦσιν οἱ Μωαμεθανοὶ ἐν ὥρᾳ προσευχῆς.

Τὸ προαύλιον ἐπίσης εἶναι εὐρὺ ἔχον ἐν τῷ μέσῳ εἶδος τι ἀναβρυτηρίου, ἀνευ τινος κομψότητος καὶ χάριτος, ὁμοιάζοντος μάλλον πρὸς κλωβόν.

Τὴν 7 Μ. Μ. εὐρὺν οἰνοποιῶν τινα Ἑπταγήσιον, Σπύρον Κοντογούρην, κυνηγὸν ἐκ τῶν πρώτων τοῦ Βαλουκεσέρ, ἵππευσα καὶ διηυθύνθημεν εἰς Κιστερβέν, χωρίον τι ἐκ 40 οἰκιῶν Ὀθωμανικῶν ἀποκλειστικῶς ὀποτελούμενον, ὅπου ἀφίχθημεν μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν.

Κατήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰβραχίμ Ἀβιτ'ῆ, καίτοι δὲ μὴ γνωστὸς εἰς τοὺς ἐν ἑκῷ, ἀλλ' εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ συγκυνηγοῦ

μου, ἐγενόμην δεκτὸς μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας.

Ἐκαθήσαμεν ἐκτὸς τῆς οἰκίας εἰς ἐσκεπασμένον διὰ ξηρῶν κλάδων μέρος ὅπου ἦν καὶ ἐστία ἐν ἧ ἔκαιε πῦρ. Ἀμα ἐκαθέσθημεν ἀφίχθησαν οἱ πρόκριτοι τοῦ χωρίου, μεθ' ὧν ἤρχισα, ἀφοῦ ἀντηλλάγησαν αἱ συνήθεις χαιρετισμοί, διεξεδίκην ὁμιλίαν, ἀρκετὰ γελοῖαν ἕνεκα τῆς ἀγνοίας μου τῆς Τουρκικῆς διαλέκτου. Μετ' ὀλίγον παρετέθη τὸ φαγητὸν εἰς ὃ ἔλαβον μέρος πάντες οἱ παρευρισκόμενοι· τὸ πρῶτον φαγητὸν ἦτο εἶδος τι σούπας, τσορβᾶ τραχανᾶ, ἀθλίας. Εἶχον ἀνάγκην γενναιότητος ὅπως φάγω ἕξ αὐτῆς. Μετὰ ταύτην ἔφερον ἕτερον φαγητὸν οὗτινος ἡ θεὰ μοὶ ἦτον ἀγνωστὸς· ἦσαν τριγωνικὰ μικρὰ σχήματα, ἅτινα δὲν ἴδυναμην νὰ νοήσω ἐκ τίνος ὕλης συνέκειντο. Γευθεὶς εἶδον ὅτι ἦσαν ζύμη, καὶ ἐνόησα ὅτι ταῦτα ἀνεπλήρου τὰ μακαρόνια παρὰ τοῖς κατοίκοις τοῦ χωρίου. Ὅπως φάγω εἶχον ἀνάγκην οὐχὶ πλέον γενναιότητος ἀλλ' ἠρωϊσμοῦ· εὐτυχῶς ἡ πείνα ἐπῆλθεν ἐπίκουρος καὶ οὕτω κατώρθωσα νὰ γευθῶ, μεταχειριζόμενος ἀντὶ περόνης ἦν εἶχον λησμονήσει εἰς Βαλουκεσέρ, τὰ δάκτυλα. Μετὰ τοῦτο παρετέθη καρύκευμα ἀπὸ πάμιας ἐδοκίμασα νὰ φάγω διὰ τῆς χειρὸς καὶ μοὶ ἐπῆλθεν ἀνατριχίσις καὶ ἀηδία· εὐτυχῶς παρετήρησα ξύλινόν τι κοχλιάριον καὶ ὀπισθεὶς δι' αὐτοῦ, ἐπετέθη κατὰ τοῦ φαγητοῦ αὐτοῦ, ὑπερ ἦτον ὑποφερτόν, ἀλλ' ἀτυχῶς ὀλίγον· τοῦτο διεδέχθη σαλάτα, ἀρκετὰ κακῶς κατεσκευασμένη, ἀλλ' ὅπως δῆποτε σχετικῶς πρὸς τὰ δύο ταῦτα φαγητὰ καλλίστη. Ἐδῶ ἐτελείωσε τὸ Λουκούλλειον γευμὰ μου εἰς θεαίμει πεπεισμένος, συνεισέφερον καὶ οἱ λοιποὶ δαιτυμόνες. Ἀφαιρεθείσης τῆς χαμηλῆς στρογγύλης τραπέζης, προσήλθέ τις τῶν συνδαιτυμόνων εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐντὸς μικροῦ ἀγγεῖου ἔθεσεν ὀλίγον καφέ ὃν μεθ' ὅλης τῆς Μουσουλμανικῆς σοβαρότητος ἐφάρξατο, ἤλεσε καὶ ἔβρασεν, εἶτα δὲ μοὶ προσέφερε ἀνευ σακχάρους.

Μετὰ μικρὰν ἔτι συνομιλίαν οἱ ξένοι ἀνεχώρησαν, ἡμεῖς δ' εἰς τὸ αὐτὸ ἐν ᾧ ἐφάγο-

μεν μέρος κατεκλίνθημεν ἐπὶ ταπήτων οὓς ἐπὶ τούτῳ ἔστρωσαν. Μόλις εἶχον παρέλθει ὀλίγα λεπτά καὶ ἤκουσα ὑπόκωφόν τινα κρότον παρατεταμένον ὡς βροντὴν μεμκρυσμένην, ἔπειτα τὸ οὖς, ὁ κρότος οὗτος πύξεν ἐντασιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐντρομος ἀνεπήδησα μὴ γινώσκων τί συμβαίνει· ἀλλ' εὐθὺς καθησάμην διότι ὁ ξενίζων μας Ὀθωμανὸς ἐπροξένει ὄλον αὐτὸν τὸν κρότον. Ὑπνώτων ἐραγγε καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε θὰ ἔθραυε τὰς ὕλους τῆς οἰκίας... εὐτυχῶς δὲν ὑπῆρχον.

Κάκιστα κοιμηθεὶς ἕνεκα τοῦ βόγγου τοῦ οἰκοδεσπότη εἰς ὃν ἀνεμίγη καὶ ὁ τοῦ συνοδοιπόρου μου Σπύρου, καὶ ἐκ τῶν μυριάδων ψύλλων οἵτινες καὶ ἐνταῦθα λυσσωδῶς μοὶ ἐπετέθησαν, ἠγέρθη καὶ περὶ τὴν 4 ὥραν ἀφουπνίσας καὶ τοὺς λοιπούς. Περὶ τὴν 5 τῆς πρωίας ἐκινήσαμεν συμπαραλαβόντες τὸν τε Ἰβραχίμ καὶ τινα Χασάν. Μόλις ἀντρχόμεθα τὸν παρκαίμενον λόφον καὶ ὁ Ἰβραχίμ μοὶ ἔλεγε ὅτι ἀδύνατον νὰ μὴ φωνεύσωμεν πληθὺν περδίκων, αἵφνης τεσσαράκοντα θήματα πρὸ ἐμοῦ ἀνεπήδησε λαγωγὸς ὅστις ἐν τῇ ταχείᾳ φυγῇ ἐζήτηε τὴν σωτηρίαν. Πυροβολήσας τὸν ἐφόνευσα καὶ ἤλπισα ὅτι ἀφθονον θήραν θέλομεν κάμει ἀρχίζοντες ὑπὸ τόσον καλοῦς οἰωνοῦς.

Κυνηγήσαντες μέχρι τῆς 11 καὶ 1)2 ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ χωρίον φωνεύσαντες 4 λαγωγούς καὶ ἱκανὰς τρυγόνας πρὸς δὲ καὶ τινα ἄλλα πτηνὰ οἷον μελισσοουργούς καὶ χρυσοκωρῶνας, ἀλλὰ πέρδικα οὐδεμίαν εἶδομεν καὶ, μὴ ἔχοντες θηρευτικὸς μεθ' ἡμῶν κύνες. Ἐνῶ δὲ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἐκδιώξω πέρδικος ἐκτύπων διὰ τοῦ σπλου μου θάμνον τινα, αἵφνης ἀνεπήδησε μεθ' ὀρυκῆς ὄφεις τις ὑποκίτρινος, μεγαλειότερος μέτρου, ὅστις σταθεὶς κατὰ τὸ ἡμισυ ὄρθιος καὶ ἀτενίσας με μετὰ σπινθηροβολούντων ὀφθαλμῶν, ὤρμισε κατ' ἐμοῦ μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε δὲν ἐπρόφρασα ν' ἀποσυρθῶ ὅπως τὸν πυροβολήσω· εὐτυχῶς ὅμως προέλαθα καὶ διὰ τοῦ σωλῆνος τοῦ σπλου μου τὸν ἐκτύπησα καὶ ὡσεὶ διὰ πτύου τὸν ἐβρίψα μακρὰν μου εἰς ἄλλον θάμνον ἐν ᾧ ἐκρύβη. Ἀ-

γνοῶ τί εἶδους ὄφεις ἦτο, γινώσκω μόνον ὅτι κακὰ κατ' ἐμοῦ ἠβουλήθη.

Ἐπανελθόντες εἰς τὸ χωρίον, ἵππεύσαμεν καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥρα ἀφίχθημεν εἰς Βαλουκεσέρ.

Τὸ θέαμα καθ' ὁδὸν ἦτον ὠραῖον ἕνεκα τῆς ζωηρᾶς κινήσεως ἧτις ἐπεκράτει εἰς τοὺς ἀγρούς· ὀλόκληραι οἰκογένειαι χωρικῶν εἶχον πῆξει καλύβας καὶ ἄλλοι μὲν ἐκοιμῶντο, ἄλλοι δὲ κατεγίνοντο εἰς τὸ θέρος, ἄλλοι εἰς τὴν ἀλωφένῳ τὰ παιδία ἐκυλλόντο ἐπὶ τῶν χόρτων· παρετήρησα ὅμως ὅτι τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα τῶν γεωργῶν αὐτῶν ἀνήρχοντο εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡσιόδου.

Ἀριστήσας καὶ ἀναπαυθεὶς ἐξήλθον μετὰ τοῦ φιλάτου μοι Πολυδώρου εἰς περίπατον καὶ δι' ἀτραπῶν συσκίων, ἀνὰ μέσῳ πυκνοφύλλων δένδρων, ὑπήγομεν εἰς Γιάρβουνάρ, 1 καὶ 1)2 ὥραν ἀπέχον τοῦ Βαλουκεσέρ, ὅπου κατ' ἔτος μεταβαίνουν αἱ Ὀθωμανίδες πρὸς πανήγυριν, ἰδιαιτέρως δὲ αἱ Ἀρμένειαι.

Τὴν ἐπαύριον, Δευτέραν 9 Ἰουλίου, ὑπήγον πάλιν μετὰ τοῦ φιλάτου μοι συνεταίρου, χάριν περιπάτου, μέχρι τοῦ χωρίου Τσάιρ Ἀσσάρ 1 καὶ 1)2 ὥραν ἀπέχοντος, κειμένου ἐπὶ ὀροπέδιου καὶ ἀπαρτιζομένου ἐκ 50 περίπου οἰκιῶν, ἔχοντος δὲ καὶ ὑψηλὸν μινικρὸν. Εὐρόμεν τὸν Μπαρῆ βέν, ἔχοντα ἐκεῖ κτήματα, καὶ ὃν εἶχομεν γνωρίσει εἰς Βαλουκεσέρ. Τῆ προσκλήσει αὐτοῦ ἀνήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν του, λίαν κακῶς διασκευασμένην, ἀλλ' ἐμείναμεν ὀλίγον.

Πέμπτη, 12 Ἰουλίου. Λαβὼν ἐπιστολὰς ἐκ Σμύρνης τὴν προτεραίαν, ἀπεφάσισα ν' ἀνσχωρήσω, ἵππεύσας λοιπὸν περὶ τὴν 5 ὥραν τῆς πρωίας ἀφοῦ ἐσφιγξά ἐγκαρδίως τὴν χεῖρα τοῦ καλοῦ Πολυδώρου ὅστις ἔμελλε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Σμύρνην μετ' ὀλίγης ἡμέρας, καὶ παρήγγειλα νὰ ἐκφράσῃ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου τῷ κ. Δαδιώτῃ διὰ τὴν φιλοξενίαν ἧς ἔτυχον ἐν τῇ οἰκίᾳ του κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, ἐφυγα χωρὶς οὐδὲ βλέμμα νὰ βίψω πρὸς τὰ ὀπίσω πρὸς τὴν πόλιν ἧτις ὡς πόλις μὲν εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀθλιότητος, ὡς κοινωνία δὲ, εἶ-

να ανταξία της πόλεως. Δὲν ἐξαίρω δὲ τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα, διότι εὐρον, μετὰ λήπης μεγίστης τὸ λέγω, τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας κιβδηλοὺς, ἐλεεινοὺς, ἀθλίους, φθονοῦντας ὁ εἰς τὸν ἕτερον, προσπαθοῦντας τὶς νὰ καταστρέψῃ τὸν ἄλλον, ἄνευ συναισθήσεως τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς των, ἄνευ αἰσθήματος ἐθνισμοῦ, ἀλλὰ φεῦ! διηρημένους μεταξὺ των, ἀποκεκτηνωμένους καὶ ἔρμαιον ἐγωῦσμοῦ φθονεροῦ.

Ἀνεχώρησα λοιπὸν χάριον ὅτι ἐγκαταλιμπάνω τὴν ἐξορίαν αὐτὴν, ἔχων ὡς φύλακας τὸν Ῥετζέπ καὶ τινὰ Ἰσμαήλ, φύλακα τοῦ ἐν Βαλουκесеρ διαμένοντος Π. Α. καὶ τὸν ἔμπορον μετερχομένου, ὃν βεβαίως ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς ὁ μετ' αὐτοῦ συναλλαχθεὶς.

Ὁ ἵππος μου εὐτυχῶς εἶναι καλός· ἀληθὲς ὅμως ὅτι ἐπλήρωσα τριπλὴν τιμὴν ἀγωγίου. Ἴδου ἐγὼ καὶ πάλιν ἀνὰ μέσω των ὄρεων ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος αὐτά. Τερπνὴ θέα! Κατάφυτα ὄρη, ὠραὶ κοιλιάδες, θελκτικοὶ ρύακες, διαυγεῖς κρήναι! Μετὰ πόσης ἠδονῆς ἤθελέ τις ταξειδεύει ἐνταῦθα, καίτοι οὐδεμίαν ὑπαρχούσης ὁδοῦ, ἐὰν εἰς ἐκάστην καμπὴν τοῦ δρόμου, ἐὰν ὀπισθεν ἐνὸς βράχου ἢ ἀνὰ μέσω των φύλων πρίνου ἢ εἰς τὴν σκιάν ἄστυφύλλου πλατάνου δὲν ἀνέμενε νὰ ἰδῇ φονικὰ στόμα ὑπλὼν κατ' αὐτοῦ εὐθιυόμενα!

Ταχυποροῦντες ἀφίχθημεν ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν, καθ' ἣν ὥραν ὁ ἱμάτης ἐφάνει τὴν τῆς μεσημβρίας προσευχὴν, εἰς Κερκασίν, ὅπου διαμείναντες ἐπὶ 4 ὥραν ὅπως προγευματίσωμεν, ἀνεχώρησαμεν ἐκ νέου, πλὴν ἡ πορεία ἦν δυσάρεστος καθόσον ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος ἢ ἀτμοσφαίρα εἶναι πνιγνὰ. Διερχόμεθα τὰς αὐτὰς ἐπικινδύνους ὁδοῦς. Ὁ συνοδῶν μου Ἰσμαήλ μοὶ διηγήθη τὴν ἱστορίαν του. Ἐπὶ πέντε κατὰ συνέχειαν ἔτη ἦτον ἐπιδοσόμενος εἰς τὸν ληστρικὸν βίον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θεῖου του, καὶ πολλὰς εἶχε ληστείας διαπράξει καὶ φόνους. Εἶτα ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὑποσχεθείσης ἐντελῆ ἀμνηστείαν, προσῆλθε, πλὴν αὕτη μὴ τηρήσασα τὸν δοθέντα λόγον

τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐπεμψεν εἰς τὸ κάτεργον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐπὶ ὀκτὼ διέμεινεν ἔτη. Ἦδη εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Π. Α. ἤλλαξε δηλαδὴ ἀρχηγόν!

Περὶεργοὶ ἄνθρωποι οἱ λησταὶ αὐτοὶ! δι' ἐν μετζίτιον φονεύουσιν ἀτυχῆ ὁδοιπόρον, καὶ ὁμως ἀβόβως δύναται τις νὰ τοῖς ἐμπιστευθῇ χιλίας λίρας, βέβαιος ὅτι ἀσφαλῶς θέλουσι παραδώσει αὐτὰς εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον.

Τὴν 8 καὶ 1) ἐβόασα εἰς Κιρκαγάτσιον ὅπου εὐθὺς ἐνοικίασα τὸ ὄχημα τὸ ἄνευ ἐλατηρίου, ὅπερ καλεῖται ἀραμπᾶς, ὅπως ἀναχωρήσω διὰ Μαγνησίαν τῷ ὄντι ἀποχαιρετήσας τὸν Ἰσμαήλ μετὰ μίαν ὥραν ἀνετιναζόμεν εἰς τὸν ἀραμπᾶ. Ἄγνοῶ διατὶ μεταξὺ των ποινῶν δὲν κατέταξαν καὶ τὸ ὄχημα αὐτὸ, ὅπερ ἀνατινάσσει, πρὸς τὰ ἐπάνω, πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν ἐν αὐτῷ, καταθραῦον τὰ τε ὁσπὰ καὶ τὰ ἐντόσθια του. Ἐποθέτω ὅμως ὅτι ὁ ποινικὸς νόμος δὲν κάμνει χρῆσιν αὐτοῦ, ἅτε των βασιάνων πρὸ πολλοῦ καταργηθεισῶν. Μόλις ἐκίνησε καὶ παρενθὺς ἐλησημόνησα καὶ ληστὰς καὶ ἐνέδρας καὶ πάντα, σκεπτόμενος πόσα λεπτὰ θὰ παρέλθωσιν ἕως οὗ συντριβῶ μετὰ βάσανον ὀκτὼ ὥρων, ἐβόασα, ὡς ἐκ θαύματος, κατάκτοπος μὲν πλὴν ἀβλαβῆς εἰς Μαγνησίαν, τὴν Παρασκευὴν κατὰ τὴν 5 ὥραν τῆς πρωίας, δηλαδὴ ἀκριβῶς 24 ὥρας ἀπὸ τῆς ἐκ Βαλουκесеρ ἀναχωρήσεώς μου. Ἄφου εὐτρεπίσθην ὅπως δὴποτε ἀποβαλὼν τὸ Βαλουκεσερίον ἦθος, μετ' ὀλίγον ἤμην νοχελῶς ἐξηπλωμένος ἐν τῇ ἀτμαμάξῃ ἥτις ἐσύριζεν ὡσεὶ εἰρωνευομένη τὰ λοιπὰ τῆς μετακομίσεως μέσα. Μετὰ δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας ἤμην εἰς Σμύρνην.

Νῦν ἔτι, ὅτε προφέρω τὴν λέξιν Βαλουκесеρ, αἰσθάνομαι βίγος διατρέχον ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν συναίσθησιν ἐκείνην ἣν ὁ ἐξυπνῶν κατόπιν τρομεροῦ ὄνειρου.

Νικόλαος Γ. Οἰκονομίδης.

Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῶ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΡΑΚΩΝ.

Πολλοὶ τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου, ὀλίγοι δὲ τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν πόλιν ταύτην ξένων, γινώσκουσιν ὅτι ἡ ἀγορὰ τῶν ἵππων καὶ τῶν κτηνῶν μεταβάλλεται κατὰ πᾶσαν παρασκευὴν εἰς ἀπέραντον ἀγορὰν ρακῶν, παλαιῶν σιδήρων καὶ παντοειδῶν ἀντικειμένων ὀλοκλήρων ἢ συντετριμμένων, ἄνευ σχήματος καὶ ὀνόματος.

Τὸ ἔμπόριον τῶν παλαιῶν ἐνδυμάτων, παλαιῶν ταινιῶν, παλαιῶν τραπεζικῶν σκευῶν, παλαιῶν ἐργαλείων, καὶ διαφόρων παλαιῶν πραγμάτων, ἀπὸ πολλοῦ χρονολογεῖται εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ Λονδίνου. Πρὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων ἢ «Ἀγορὰ τῶν Παλαιολόγων» ἦνθει, καὶ σήμερον ἔτι ἀνθεὶ κατὰ πᾶσαν κυριακὴν εἰς Οὐνδστίχ. Ἴνα λάβῃ τις ἰδέαν ἀκριβῆ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀγορᾶς ταύτης, πρέπει νὰ παρευρεθῇ ἐν αὐτῇ καὶ ἰδῇ τὸ πλῆθος τῶν ρακενδυτῶν οἵτινες πανταχόθεν συρρέουσι καθ' ἣν ὥραν οἱ κώδωνες προσκαλοῦσι τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐπίδειξις φενιάνων, πυρκαϊὰ ἢ πυγμαχία οὐδέποτε προσελκύουσιν ἀνθρώπους ποικιλώτερον ἐνδεδυμένους τῶν προσερχομένων εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην, ἐν ἣ οἱ μὴ ἔχοντες τὰ μέσα νὰ ἀπευθυνθῶσιν εἰς τοὺς ράπτας δύνανται νὰ ἐνδύθωσιν ἀρκετὰ καλῶς ἀντὶ εὐτελεστέρων τιμῶν.

Οἱ εὐτυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου, οἱ συνηθίσαντες νὰ δίδωσι παραγγελίας εἰς τὸν ράπτην, τὸν πιλοποιὸν, ἢ τὸν ὑποδηματοποιὸν, ἀμεμνησμένοι νὰ ἐννοήσωσι πόσον εὐθιγὰ ἢ ἀποδοτικὰ εἶναι ἐνδοθῆ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν εἰς τὰς ἀγορὰς ταύτας, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχῃ πολλὰς ἀπαιτήσεις νὰ συμμορφωθῇ μετὰ τὸν συρμόν. Εἶναι πρόληψις τὸ νὰ μὴ θέλῃ τις νὰ φορέσῃ ἔνδυμα τὸ ὅποιον εἶχεν ἕνα ἢ πολλοὺς κυρίους, οὐδὲ νὰ βάλῃ ὑποδήματα μεταχειρισμένα· ἀλλ' ἅμα ἀποβάλλῃ τὴν πρόληψιν ταύτην, εὐχαριστεῖται ἐξαι-

ρέτως εἰς τὰς ἀγορὰς ταύτας· δὲν ὑπάρχει ἔμποροράπτῃς ἐν Λονδίῳ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ κατωτάτου ὅστις δὲν ἔχει ἀντιπρόσωπόν του ἐν αὐταῖς. Εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, τὸ χρηματιστήριον τῶν ἐνδυμάτων. Ἐκεῖ συνέρχονται οἱ ἐπειράριθμοι πωληταὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐνδυμάτων καὶ γαλονίων, οἱ περιερχόμενοι τὸ Λονδίον καὶ τὰ περίχωρα, οἱ περιπατητικοὶ οὗτοι ἔμποροι, τῶν ὁποίων οἱ σάκκοι ἐπισωρευόμενοι ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσιν οἰκοδόμημα ἰσοδυναμοῦν κατὰ τὸ ὕψος μετὰ τὰς αἰγυπτιακὰς πυραμίδας. Ἴνα φαντασθῇ τις πόσα ράκη περιέχουσιν οἱ σάκκοι αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι εἰς ἐκάστην ἀγορὰν τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν χρηματικὸν ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 50,000 φράγκων. Ἐκτὸς τῶν πωλητῶν παλαιῶν ἐνδυμάτων καὶ παλαιῶν γαλονίων, ἔρχεται εἰς τὰς ἀγορὰς ταύτας καὶ ἡ μεγάλη ἑταιρία τῶν μεταπωλητῶν τῶν τετραυσιμένων ἐκ πορσελάνης, ἀγγείων, τῶν παλαιῶν φαβεντιανῶν, τῶν ἑτεροζύγων υαλίνων σκευῶν (verres dépareillés), ἡ ἑταιρία τῶν ἐμπόρων ἐκείνων, οἵτινες περιέρχονται τὰς ρυπαριώτερας ὁδοῦς τοῦ Λονδίνου ἀγοράζοντες ἀντὶ 20 ἑκατοστῶν τοῦ φράγκου τοὺς παλαιούς πῖλους, ὅσον ρυπαροὶ, ὅσον ἐφθαρμένοι ἢ ἄμορφοι καὶ ἄν ἦναι. Βλέπων τις ἐπιστεωρευμένους τοὺς μόνον τὸ ὄνομα φέροντας τούτους πῖλους νομίζει ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρῃ μεταξὺ αὐτῶν πῖλον δυνάμενον νὰ καλύψῃ ἀνθρωπίνην κεφαλὴν. Καὶ ὁμως τὸ ἔμπόριον αὐτῶν ἐνεργεῖται μετ' ἐπιτυχίας καὶ κέρδους, ἀρκετὴ δ' ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι οἱ μεταβατικοὶ οὗτοι πιλοπῶλαι δὲν παραιτοῦσι τὸ ἔργον των. Γνωρίζουσι τὸ μυστήριον νὰ ἐπιδιορθώσωσι τοὺς πῖλους τούτους καθιστῶντες αὐτοὺς στίλβοντας, καὶ τοὺς πωλοῦσιν ἀντὶ 6 πενῶν (ἢ 60 ἑκατοστῶν τοῦ φράγκου). Δίδων τις τόσον ποσότητα χρημάτων, δὲν λαμβάνει μὲν κάλυμμα οἶον αὐστηρῶς ἀπαιτεῖ ὁ συρμός, ἀλλ' ἀρκετὰ στερεόν. Ἐὰν θέλῃς ν' ἀγοράσῃς πῖλον ἐκλεκτόν, ἐξόδουσον 80 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου, ἂν ἐξοδεύσῃς ἡμίσειαν κορώναν ἥτοι

3 φράγκα περίπου, γίνεσαι τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς κομψότητος: ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ὀλίγοι πῖλοι πωλοῦνται εἰς τοιαύτας τιμὰς. Τὰ ὑποδήματα πωλοῦνται εἰς διαφόρους τιμὰς ἀπὸ 60 ἑκατοστὰ μέχρις 6 φράγκων. Καὶ ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων ἐπίσης ἐνεργοῦνται πράξεις ζωηρόταται κατὰ πᾶσαν κυριακὴν, καίτοι τὸ μέρος τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν εἶναι τὸ χειρότερον. Οἱ πωλητὰι αὐτῶν ἐνεργοῦσιν ἀπέραντον ἐμπόριον παλαιῶν ὑποδημάτων, στραβοπατημένων, ἐξυλωμένων, ἐσχισμένων, ἄνευ πτέρνας καὶ πέλματος, τὰ ὅποια φαίνονται ὅλως ἀνεπίδεκτα διορθώσεως. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἀγορασταὶ φοροῦντες πέδιλα πολὺ χειρότερα, τὰ ὅποια ἔρχονται νὰ ἀνταλλάξωσιν ἀντ' αὐτῶν πληρόντες 15 ἢ 20 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου. Οἱ ἀγορασταὶ οὗτοι ἐξετάζουσι τὰ πρὸς πώλησιν ἐκτεθειμένα ταῦτα ὑποδήματα, τὰ παραβάλλουσι πρὸς τὰ ἰδικὰ των, ζητοῦσι τὴν ἀδειαν νὰ τὰ δοκιμάσωσιν, ἔπειτα δὲ καθήμενοι ἐκβάλλουσι τὰ ἰδικὰ των, φοροῦσι τὰ νέα καὶ πληρόνουσι τὸ συμφωνηθὲν ποσόν. Ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὅτι ὑπάρχουσι μεγάλα κέρδη εἰς τὰς πωλήσεις ταύτας ἀλλ' ἵνα ἐννοήσῃ ὅτι τὸ ἐμπόριον τοῦτο εἶναι ἐπικερδές, ἀρκεῖ νὰ μάρη ὅτι τὴν πρώην ἐκάστης κυριακῆς γίνεται τρομερὸς συναγωνισμὸς τῶν βιομηχάνων τούτων, ἀμυσιθητούτων εἰς ὑπερόγκους τιμὰς τὴν ἐνοικίαν τῶν θέσεων εἰς τὰς ὁποίας ἐκθέτουσι τὰ ἐμπορεύματά των. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἀγορᾶς ταύτης δὲν γνωρίζει οὔτε καθηστέρηματα, οὔτε χρεωκοπίας, συμφωνῶν πάντοτε τοῖς μετρητοῖς, καὶ ἀποδιώκων ἀμέσως τὸν μὴ πληρόνοντα. Πληροῦσι δὲ 20 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου δι' ἕκαστον τετραγωνικὸν μέτρον δι' ἐνοικίον ἀπὸ τὴν 10^{ην} πρώην ὥραν τῆς κυριακῆς μέχρι τῆς 2 μ. μ. τὴν 11 ὥραν ὁ εἰσπράκτωρ περιέρχεται ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἐτέρου φέροντος, κρημνόμενος ἐκ τοῦ λαίμου του, σάκκον δερμάτινον ἐν ᾧ ῥίπτει τὰ ἐσπραττόμενα χρήματα, κρατῶν πῆγυν διὰ τοῦ ὁποίου μετρεῖ τὸν ἐνοικιζόμενον

χώρον. — Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς « ἀγορᾶς τῶν Παλαιοπάνων », γινόμενης εἰς *Moses-Square*.

Ἡ δὲ « ἀγορὰ τῶν ρακῶν » γίνεται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν κτηνῶν εἰς τοὺς ἀγρούς τῆς Βαπεγγάγης τὴν πρώην ἐκάστης παρασκευῆς βλέπει τις διευθυνόμενος πρὸς τὸ μέρος τοῦτο παντοσιδῆ ἀμάξια φέροντα ἀντικείμενα ἀπερίγραπτα, καὶ συρόμενα ἀπὸ διάφορα ὑποζύγια, ἵππους, ἀνθρώπους, κύνες καὶ ὄνου. Νομίζει ὅτι τύραννός τις διέταξεν ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ πάντας τοὺς ρακοπώλας, μεταπωλητὰς, ρωποπώλας, πωλητὰς παλαιῶν σιδήρων καὶ σκευῶν κ. λ. νὰ ἐκκενώσωσι τὰς ἀποθήκας των, καὶ ὅτι καταφεύγουσιν ἐν σπουδῇ μὲ τὰς πραγματείας των εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν κτηνῶν. Τόμοι δλόκληροι ἀπαιτοῦνται ἵνα περιγραφῶμεν τὰ ἀπειράριθμα ἀντικείμενα, τὰ ὅποια μὲ ὅλην τὴν ἀνομοιότητα καὶ ἀνωμαλίαν των, ἐκθέτονται κατὰ τάξιν ἐν τῇ ἀγορᾷ. Κατὰ μῆκος τῶν διόδων σημειοῦνται διὰ τῆς κριωλίας τὰς ἐνοικιασμένας θέσεις, καὶ εἶναι σπάνιον μέχρι μεσημβρίας νὰ μὴ ἐνοικιασθῶσιν ἅπασαι. Ἡ ἀγορὰ αὕτη εἶναι ἔτι ποικιλωτέρα τῆς τῶν Παλαιοπάνων. Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ τις εἰς οἰονδήποτε πρᾶγμα τὸ ὅποιον νὰ μὴ εὑρῇ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἀπορεῖ πόθεν ἔρχονται, καὶ πρὸς τί ἐκθέτουσιν αὐτὰ οἱ μεταπράται. Ἐστοιχημάτισάν ποτε δύο ἄτομα, ἂν δύνανται νὰ εὑρωσιν εἰς τρεῖς κατὰ σειράν ἀγορὰς τὸ μᾶλλον ἀπίστευτον πρᾶγμα, ἦτοι νεκρικὸν φέρετρον, καὶ τῶντι τὴν δευτέραν παρασκευὴν εὔρον τρία μέλανα καὶ ἐπιμήκη κιβώτια πρὸς πώλησιν χρησιμεύοντα πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν προώρων γεννημένων ἐμβρύων ἀλλ' ὁ μετ' αὐτῶν στοιχηματίσας δὲν ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἠττημένον προφασισθεὶς ὅτι τὸ φέρετρον εἶναι ἢ ἀναπαυτήσιος κλίνη τῶν νεκρῶν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς νεκρὸν ὃν οὐδέποτε ζῆσαν, καὶ ἐπομένως τὰ τρία μέλανα κιβώτια δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς νεκρικὰ φέρετρα.

Τὰ παραδοξότερα εἶδη ἀπαντῶνται εἰς ἕκαστον βῆμα εἰς τὸν αὐτὸν μεταπωλητὴν εὐρίσκει τις κιβώτιον πλήρες ἐλίκων (*tire-bouchons*) τεθραυσμένων καὶ μοχλῶν σκωριῶν των, ἐν κλωβίον κρέατος ἐκ σύρματος ὀρειχαλίνου, ἐν ἄρμονικόν, μίαν ἠλεκτρικὴν μηχανὴν ἀτελῆ, πέντε κύστας διὰ χοίρινον παχος, δύο ἐτέρας διὰ τυρίον, δύο φύσας, μίαν πυράγραν, ἕνα μύλον διὰ καφέ, καὶ πολλοὺς τέρους τῶν *Methodistikῶν Ἀγαρησίων*. Ἐπίσης εὐρίσκει τις βρακτηρίας διὰ τοὺς γωλοὺς, διαφόρους ξυλίνοὺς πόδας, σιδερέας ἀρπάγας διὰ τοὺς βραχίονας τῶν μονοχειρῶν, καὶ παντοσιδῆ χαλύβδινα ἐργαλεῖα διὰ τοὺς ἀναπήρους: πλὴν ταῦτα εἶναι μεταχειρισμένα καὶ μᾶλλον ἢ ἥττον βεβλαμμένα καὶ ρυπαρά. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν τῇ ἀγορᾷ δακτυλίδια, κτένια, ὠρολόγια, κλυζοσύριγγες, κύβοι, παιγνιόχαρτα, ἢ Παλαιὰ καὶ ἢ Νέα Διαθήκη, οἱ ψαλμοὶ, πάντα πωλούμενα μὲ τὸ ζύγιον. Ἐπίσης εὐρίσκει τις ἀσπρόρουχα ὁμοιάζοντα μὲ ξαντὸν, καὶ ὑποκάμισα ἀρκετὰ στερεὰ, κινητοὺς περιστερώνας καὶ περιστερὰς, μυάγρας καὶ μῆς, χοίρους Ἰνδικούς καὶ πιθήκους, ταριχευμένους ἢ ζῶντας. Ἄλλαχού πάλιν ἀπαντᾷ σκευὴ ἀεριοφωτῶς δι' οἰκίαν ἰδιωτικὴν, μηχανὴν ψάλλουσαν τὸ *Kyrie eison tēn basilicissan*, ἀκανθίδα γυμνασμένην νὰ περιστρέφῃ μηχανὴν ἀλέθουσαν τὸ κεγχρίον τῆς, καὶ ἀντλοῦσαν ὕδωρ ἐκ τινος μικροσκοπικοῦ φρέατος διὰ σχοινίου καὶ κάδου λεπτοτάτου.

Εἰς τοιαύτην ἀγορὰν ἐννοεῖται ὅτι προσέρχονται διὰ νὰ ἀγοράσωσιν ἢ πωλήσωσιν μόνον οἱ δυστυχῆσαντες. Πρὸς τούτους οἱ περιφερόμενοι χαλκωματοπώλαι, οἱ ἀκονηταί, οἱ ἐπιδιορθωταὶ τῶν πορσελανῶν ἀγοράζουσιν ἐργαλεῖα παλαιὰ πωλούμενα εἰς τιμὰς εὐθηνότατας, τὰ ὅποια συνήθως ἀνήκουσιν εἰς χρεωκοπήσαντας ἢ ἀποθανόντας κυρίους. Ἐν γένει δὲ ἡ ἀγορὰ αὕτη ἔνεκα τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν πωλουμένων πραγμάτων ἀξίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ « Παγκόσμιος Ἐκθεσις. » Εἶδον ἐντὸς μεγάλου τετραγώνου κλωβίου ἐξ ὀρειχαλκού,

ἐγκεκλεισμένους, δύο γαλάς, ἕνα πίθηκον, ἕνα κύνα, μίαν κλώσσαν, τέσσαρας ποντικούς καὶ τέσσαρας Ἰνδικούς χοίρους. Παράδοξος τῶντι δημοκρατία! τῆς ἑποίας ὅμως οἱ κάτοικοι ἐφαίνοντο συζῶντες ἐν εἰρήνῃ.

Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπαριθμηθῇ τις καὶ περιγράψῃ τὰ ἀπειράριθμα ἀντικείμενα ἅτινα πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην.

O.

ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ.

Οἱ πλείστοι τῶν συγγραφέων ἀνομολογοῦσιν ὅτι ὁ στέφανος ἦτο κατ' ἀρχὰς ἰερατικὴ στολή μᾶλλον ἢ σημεῖον βασιλικῆς ἀξιώματος, οἱ δ' ἡγεμόνες μετέπειτα προσέλαβον αὐτόν.

Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο στεφάνους ἐν ταῖς ἱερῆς τε καὶ κοιναῖς τελεταῖς, ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσφερομέναις θυσίαις, ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς συμποσίοις, ἐν ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἐπινικίοις: τοῦθ' ὑπερ ἐν ταῦθα δι' ὀλίγων παραδειγμάτων προτιθέμεθα ν' ἀποδείξωμεν.

Ὁ πολιτικὸς λεγόμενος στέφανος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις ἐκ φύλλων δρυὸς μετὰ τῶν βαλάνων συγκείμενος, ἐδίδοτο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς σώζουσι πολίτην ἐν τῇ μάχῃ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ 92^ῳ Ῥωμαϊκῷ αὐτοῦ ἐπερωτήματι τῷδε:

« Διατί τῷ σώσαντι πολίτην ἐν πολέμῳ, δρύινον διδῶσι στέφανον; »

Ὁ δὲ λαμβάνων αὐτὸν ἀπέλαυε διὰ πάντος μεγάλων προνομίων.

Ὁ Τιμολέων ὀδηγῶν ποτε τὸ στράτευμά του κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ ἀπῆντησεν ἡμίονους κομίζοντας σέλινα. Οἱ στρατιῶται ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν, καθότι τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν ἐστειφανοῦντο συνήθως μὲ σέλινα: ὅθεν καὶ ἡ παροιμία « ἔχει ἀνάγκην τοῦ σελίνου » διὰ τὸν βαρέως νοσοῦντα λεγόμενον. Ὁ Τιμολέων ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτοῦ τῆς δαιμονίας ταύτης καὶ ἐγκαρδίωσῃ, διακό-

πει τὴν πορείαν τοῦ στρατεύματος, δημηγορεῖ προπρόντως πρὸς αὐτοὺς καὶ τέλος ἀνακράζει ὅτι ὁ στέφανος αὐτομάτως πρὸ τῆς νίκης εἰς χεῖρας αὐτῶν προσέρχεται ὑπαινιττόμενος ὅτι οἱ Κορίνθιοι ὡς ἱερὸν καὶ πάτριον τὸ τοῦ σελίνου στέμμα νομίζοντες, δι' αὐτοῦ στεφανοῦσι τοὺς τὰ Ἰσθμια νικῶντας. Λαβὼν ὅθεν σέλινα στεφανοῦται πρῶτος αὐτὸς, καὶ εἶτα οἱ περὶ αὐτὸν ἀρχηγοὶ καὶ τὸ πλῆθος :

« Ἀναβαίνοντι δὲ αὐτῶ πρὸς λόφον, . . . « ἐμβάλλουσιν ἡμίονοι σέλινα κομίζοντες. « καὶ τοῖς στρατιώταις εἰσῆλθε, πονηρὸν « εἶναι τὸ σημεῖον, ὅτι τὰ μνήματα τῶν « νεκρῶν εἰώθαμεν ἐπεικῶς στεφανοῦν σε- « λίνους καὶ παροιμία τις ἐκ τούτου γέγο- « νε, τὸν ἐπισφαλῶς νοσοῦντα, δεῖσθαι « τούτου τοῦ σελίνου. Βουλόμενος οὖν αὐ- « τοὺς ἀπαλλάξαι τῆς δεισιδαιμονίας καὶ « τὴν δυσπιστίαν ἀφελεῖν ὁ Τιμολέων, ἐ- « πιστήσας τὴν πορείαν, ἄλλα τε πρέπον- « τα τῷ καιρῷ διελέχθη, καὶ τὸν στέφα- « νον αὐτοῖς ἔφη πρὸ τῆς νίκης κομίζομε- « νον αὐτομάτως εἰς τὰς χεῖρας ἔκειν. Οἱ « γὰρ Κορίνθιοι στεφανοῦσι τοὺς Ἰσθμια « νικῶντας, ἱερὸν καὶ πάτριον στέμμα τὸ « τοῦ σελίνου νομίζοντες. . . . Ἐντυχῶν « οὖν ὁ Τιμολέων, ὡσπερ εἴρηται, τοῖς « στρατιώταις, καὶ λαβὼν τῶν σελίνων, « κατεστήσατο πρῶτος αὐτὸς, εἶτα οἱ πε- « ρὶ αὐτὸν ἡγεμόνες καὶ τὸ πλῆθος. » (Πλου- « τάρχ. Τιμολ. XXVI.)

Ὁ ἔξοχος τραγικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης, ὁ τοῦ Σοφοκλέους ἐφάμιλλος, εἰ καὶ νεώτερος αὐτοῦ, διαβλήθεις ἐπὶ ἀσεβείᾳ, ἐγκατέλιπε τὰς Ἀθήνας καὶ κατέφυγεν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τὴν βασιλεῖ Ἀρχελάω, παρ' ᾧ καὶ ἤξιώθη μεγάλων τιμῶν, ἐνθα καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 78 ἐτῶν. Ὁ Σοφοκλῆς μαθὼν τὸν θάνατόν του ἐν τῷ θεάτρῳ καθ' ἣν στιγμὴν παρίστανεν ἐν τῶν ἑαυτοῦ δραμάτων, διέταξεν ἀμέσως τοὺς ἠθοποιούς νὰ καταθέσωσι τοὺς ἀνθίνους τῶν στεφάνων (ὡσπερ σημεῖον λύπης) καὶ ὁ ἴδιος ἐπενθηρόρησε.

Ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Φίλιππος,

μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην του, πῶν πολλὸν ἄκρατον ἐν συμποσίῳ, καὶ μετὰ τῶν φίλων πανηγυρίζων τὰ ἐπινίκια, ἐβάδιζεν ἐν θριάμβῳ μὲ ἀνθὴ κατεστημένους διὰ μέσου τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐξύβριζεν αὐτούς. Ὁ ρήτωρ Δημάδης, συγκαταριθμούμενος καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν, ὅπως ἀναστειλῆ τὴν ἀσέλγειαν τοῦ βασιλέως, εἶπε πρὸς αὐτόν. — Βασιλεῦ, ἐνῶ ἡ τύχη σοὶ περιέβαλε πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, οὐ δὲν αἰσχύνεσαι πράττων ἔργα Θεοσίτου; Ἡ ἐπιπληξίς δ' αὐτῆ εὐπτόχως γενομένη τοσοῦτο μετέβαλε τὴν διάθεσιν τοῦ Φιλίππου, ὥστε ἀπέριψε τοὺς στεφάνους, ἀπέβαλε καὶ τὰ ἄλλα ὑβριστικὰ σύμβολα τῆς πανηγυρικῆς ταύτης εὐωχίας, καὶ θαυμάσας τὴν παρρησίαν τοῦ ἀνδρός, καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος τῶν λόγων του πεισθεὶς, οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς αἰχμαλώτους ἀνευ λύτρων ἀπέλευσεν :

« Λέγουσι δὲ τινες ὅτι καὶ παρὰ τὸν πό- « τον πολλὸν ἐμφορησάμενος ἄκρατον, καὶ « μετὰ τῶν φίλων τὸν ἐπινίκιον ἄγων κῶ- « μον, διὰ μέσων τῶν αἰχμαλώτων ἐβά- « διζεν, ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκλη- « ρούντων δυστυχίας. Δημάδην δὲ τὸν ρή- « τора κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν τοῖς αἰχ- « μαλώτοις ὄντα χρήσασθαι παρρησίᾳ, καὶ « λόγον ἀποφθέγγασθαι δυνάμενον ἀναστει- « λαι τὴν τοῦ βασιλέως, ἀσέλγειαν φασὶ « γὰρ εἶπειν αὐτόν. Βασιλεῦ, τῆς τύχης « σοὶ περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, « αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θεοσί- « του; τὸν δὲ Φίλιππον, τῇ τῆς ἐπιπλη- « ξεως εὐστοχίᾳ κινήθη, τοσοῦτο με- « ταβαλεῖν τὴν ὕλην διάθεσιν, ὥστε τοὺς « μὲν στεφάνους ἀπορίψαι, τὰ δὲ συνα- « κολουθοῦντα κατὰ τὸν κῶμον σύμβολα « τῆς ὑβρεως ἀποτρίψασθαι, τὸν δ' ἄνδρα « τὸν χρῆσάμενον τῇ παρρησίᾳ θαυμάσαι, « καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολύσαντα πρὸς « ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν ἐντίμως, τέλος δ' ὑπὸ « τοῦ Δημάδου καθομιληθέντα ταῖς Ἀτ- « τικαῖς χάρισι, πάντας ἀπολύσαι τοὺς « αἰχμαλώτους ἀνευ λύτρων. » (Διόδωρ. Σι- « κελ. Βιβλ. XVI. Κεφ. 87.)

Ἀγγελιαφόρος τις ἐλθὼν ἐκ Μαντινείας ἀνήγγειλε τῷ Ξενοφῶντι θύοντι τότε τοῖς θεοῖς ἐστεμμένῳ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Γρύλλου ἐφρονεῖτο ἐν τῇ μάχῃ ὁ Ξενοφῶν ἐκβαλὼν τὸν ἀνθινὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς, ἐξήκολούθει τὴν θυσίαν μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ ἰδίου ὅτι γενναίως μαχόμενος ἀπέθανεν, ἐπέθηκε πάλιν τὸν στέφανον.

« Ὁ δὲ Γρύλλος τεταγμένος κατὰ τοὺς « ἰππείας (ἦν δὲ ἡ μάχη περὶ Μαντινείαν) « ἰσχυρῶς ἀγωνισάμενος ἐτελεύτησεν. . . . « Τηνικαῦτα δὲ καὶ τὸν Ξενοφῶντα φασὶ « θῦειν ἐστεμμένον. Ἀπαγγεληθέντος δ' αὐ- « τῷ τοῦ θανάτου, ἀποστεφανώσασθαι ἔ- « πειτα μαθὼν ὅτι γενναίως, πάλιν ἐπι- « θέσθαι τὸν στέφανον. (Διογένης. Λαέρτ. Βι- « βλ. Β'. Κεφ. 5'. X.)

Ὁ Πολέμων, διανυκτερεύσας ποτὲ ἐν δεῖπνῳ καὶ κραιπάλῃ, καὶ ἐπιστρέφων τὴν πρῶ- « ταν οἰκαδε, εἶδε τὴν θύραν τῆς σχολῆς τοῦ Ξενοκράτους ἀνοικτήν. Εἰσῆλθε λοιπὸν ἀποτόμως, τὴν κεφαλὴν βόδοις ἐστεμμένος λαμπροενδυμένος, τοὺς βραχίονας ἔχων ἡμιγυμένους, καὶ ἐκαθέσθη μετὰ τῶν μαθητευόντων νέων, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐμπαίξῃ τὸν διδάσκαλον. Ὁ φιλόσοφος Ξενοκράτης ἐξηκολούθησεν ἀταρχῶς τὴν παράδοσιν τοῦ μαθήματος, ὄντος περὶ μετριοφροσύνης καὶ ἐγκρατείας. Ὁ Πολέμων συγκινηθεὶς ἐκ τῆς εὐφραδείας καὶ εὐγενείας τοῦ λόγου, ταπεινωθεὶς καὶ τότε πρῶτον ἐρυθριάσας, ἀφείλεν ἱρέμα τὸν ἀνθινὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς, περιεκαλύφθη τῷ μανδύᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἐνὸς μαθήματος ἐντελῶς συνετισθεὶς, ἐκ λίαν ἀκολάστου καὶ τρυφῆ καὶ ἡδοναῖς διακεχυμένου, κατέστη εἰς τῶν διασημοτέρων φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς, καὶ διεδέχθη μάλιστα ἀκολούθως τὴν Ξενοκράτειον Σχολήν.

« Πολέμων, Φιλοστράτου μὲν υἱὸς ἦν, « Ἀθηναῖος, τὸν δῆμον Οἰήθεν. Νέος δ' ὢν, « ἀκόλαστός τε καὶ διακεχυμένος ἦν οὕτως. « . . . Καὶ ποτε συνθέμενος ταῖς νέοις, καὶ « ἐστεφανωμένος, μεθύων εἰς τὴν Ξενοκρά- « τος ἤξε σχολήν. Ὁ δὲ, οὐδὲν διατραπείς, « ἤρε τὸν λόγον ὁμοίως ἦν δὲ περὶ σωφρο-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ε'.)

« σύνης ἀκοῦον δὲ τὸ μειράκιον, κατ' ὀλί- « γον ἐθηράθη καὶ οὕτως ἐγένετο φιλόπο- « νος, ὡς ὑπερβαλλέσθαι τοὺς ἄλλους, καὶ « αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν. » (Διογένης. Λαέρτ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 3.)

Ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος, εἶχεν ὑποσχεθῆ χρυσοῦν στέφανον, ὡς ἄθλον πολυποσίας, τοῖς συνδαιτυμόσιν. Ὁ Ξενοκράτης, ἄλλως τε ἐγκρατέστατος, ἤξιώθη μὲν τοῦ βραβείου, ἀλλ' ἀπελθὼν οἰκαδε ἀνῆρτησεν αὐτὸν πρὸς τὸ ἀγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, ἐνθα συνήθως ἀνέθετε καὶ τοὺς ἀνθίνους.

« Καὶ χρυσῷ στεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' « ἄθλῳ πολυποσίας, τοῖς κατασχοῦσι παρὰ « Διονυσίῳ, ἐξιώντα θεῖναι πρὸς τὸν ἰδρυμέ- « μένον Ἑρμῆν, ἐνθα περ τιθέναι καὶ τοὺς « ἀνθίνους εἰώθεν. » (Διογένης. Λαέρτ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. Β'. V.)

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμου μὲ τοὺς Ταραντίνους οὗτοι δὲ μὴ δυνάμενοι οὔτε νὰ ὑποστηρίξωσιν οὔτε νὰ καταπαύσωσιν αὐτὸν ὡς ἐκ τῆς θρασύτητος καὶ τῆς μοχθηρίας τῶν δημαγωγῶν, ἀπεφάσισαν νὰ προσαναλέσωσι τὸν Πύρρον δι' ἡγεμόνα αὐτῶν ἐπὶ τὸν πόλεμον, φήμην ἔχοντα δεινοτάτου στρατηγοῦ. Μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων καὶ νουνεχόντων πολιτῶν, οἱ μὲν ἀπ' εὐθείας ἀνθιστάμενοι πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, κατεβέβησαν ὑπὸ τῶν πολεμοφρονούντων, οἱ δὲ βλέποντες ταῦτα ἀνεχώρουν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν καθ' ἣν ἡ περὶ τούτου ἀπόφασις ἐμελλε νὰ ψηφισθῆ, τοῦ δήμου ἤδη συνεδριάζοντος, ἀνῆρ τις, ἦθος προσηνοῦς, Μέτων καλούμενος, θέσας ἐπὶ κεφαλῆς στέφανον μαραμένον ἀνθῶν, καὶ λαμπάδιον εἰς χεῖρας λαβὼν, ὡσπερ οἱ μεθύοντες, ἀυλητρίδος προπορευομένης, μετέβη εἰς τὴν συνέλευσιν, καὶ ἐδημηγόρησε κατὰ τῶν πολεμοφρονούντων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἐνκντία γνώμη ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Πύρρος προσεκληθῆ.

« Ῥωμαῖοι Ταραντίνους ἐπολέμου. Οἱ δὲ « μῆτε φέρειν τὸν πόλεμον δυνάμενοι, μῆτε « θέσθαι, θρασύτητι καὶ μοχθηρίᾳ δημαγω- « γῶν, ἐβουλεύοντο ποιέσθαι Πύρρον ἡγε- « μόνῳ, καὶ καλεῖν ἐπὶ τὸν πόλεμον, ὡς

25.

« σχολὴν ἄγοντα πλείστην τῶν βασιλέων, « καὶ στρατηγὸν ὄντα δεινότατον. Τῶν δὲ « πρεσβυτέρων καὶ νοῦν ἐχόντων πολιτῶν, « οἱ μὲν ἀντικρὺ ἐνιστάμενοι πρὸς τὴν γνῶ- « μην, ἐξέπιπτον ὑπὸ κραυγῆς καὶ βίας « τῶν πολεμοποιῶν. Οἱ δὲ, ταῦτα ὁρῶντες, « ἀπέλειπον τὰς ἐκκλησίας. Εἷς δὲ τις ἀνὴρ « ἐπιεικῆς, Μέτων ὄνομα, τῆς ἡμέρας ἐκεί- « νης, ἐν ἣ τὸ δόγμα κυροῦν ἐμελλον, ἐν- « στάσης, καὶ τοῦ δήμου καθεζομένου, λα- « βῶν στέφανον τῶν ἐώλων, καὶ λαμπά- « διον, ὡσπερ οἱ μεθύοντες, αὐλήτριδος « ὑψηγομένης αὐτῷ, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν « ἐκώμασεν. » κτλ. (Πλουτάρχ. Πύρ- ρος. XIII.)

Ὁ Καλλίγουλας ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν τοῦ Πάστορος καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον καὶ τὸν Πάστορα. Οὗτος παρεγένετο. Τὸ ἀνθρωπόμορφον τέρας τῶν Ῥωμαίων παρατηρήσας αὐτὸν τῷ ἐπέ- στειλεν ἀρώματα καὶ ἓνα ἀνθινον στέφα- νον. Ὁ Πάστορ τὰ ἐδέχθη, καίτοι ἐν καιρῷ πένθους ἢ συμφορᾶς τινος οὐδόλως ἐπετρέ- πετο ἵνα φέρῃσι στεφάνους ἐν συμποσίοις. Ὁ Σενέκας διηγοῦμενος τὸ ἱστορικὸν τοῦτο προστίθησι τάδε : « Ἄν μοι ἐρωτᾶτε τὸ αἴ- « τιον τῆς διαγωγῆς τοῦ Πάστορος . . . εἶχε « καὶ ἄλλον υἱόν. »

Ἡ τέχνη τοῦ συνδυάζειν τὰς ἀντιθέσεις ἀπαιτεῖ μεγίστην ἐπίνοιαν καὶ χάριν ἐν- ταύτῳ. Οἱ ἀρχαῖοι ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερεξη- κόντισαν τοὺς νεωτέρους. Παριστώσι τὰς ἀντιθέσεις δι' εἰκονογραφημάτων, ἐνῶ ἡμεῖς προτιμῶμεν πᾶς διὰ λέξεων ἀναλυτικᾶς πα- ραστάσεις αὐτῶν. Ἐάν λ. χ. οἱ νεώτεροι ἤθελον νὰ παραστήσωσιν ἡμῖν γέροντά τινα διατηροῦντα τὰς χάριτας καὶ τὴν παιδρό- τητα τῆς νεότητος μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ χεί- λους τοῦ τάφου, ἤθελον βεβαίως συντάξει λόγον σατυρικὸν ἢ πανηγυρικὸν, ἐπιγράμ- ματα ἢ μελέτας φιλοσοφικᾶς. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως, ὅπως ἐκφράσωσι τὴν αὐτὴν ταύτην ἰδέαν, ζωγραφίζουσι τὸν Ἀνακρέοντα ἐξερχό- μενον τοῦ συμποσίου καὶ εἰς κῆπον εἰσερ- χόμενον. Βαδίζει σφαλερῶς, κλονεῖται, μό- λις εἰς τοὺς πόδας στηρίζεται. Ἄλλ' ὅμως

ἔτι ψάλλει, μὲ ἀνθὴ κατεστημένους, ὀλίγα βήματα προβαίνει, ἢ λύρα διαφεύγει τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὁ δ' ἀνθινός του στέφανος καταπίπτει πρὸς τὴν ῥίζαν κυπαρίσσου . . .

Ὁ λημνίσκος ἦτο στέφανος ἐξ ἀνθῶν, διὰ μαλλίνοι ταινίων περιτυλιγμένος καὶ μὲ μακρὰς ἄκρας ἀπρητημένας. Ὁ παρὰ Ῥω- μαίοις Πραίτωρ ἔθετεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφα- λῆς τοῦ πολλάκις νικῆσαντος μονομάχου ὡς σημεῖον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἀπελευθερώ- σεως αὐτοῦ.

Ὁ Ἄσπεριον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο πο- ταμὸς παρ' ᾧ ἐβλάστανε φυτὸν τι ἐξ οὗ ἐσχημάτιζον στεφάνους τῇ Ἡρᾷ, καθότι ὁ ποταμὸς οὗτος ἐγέννησε τὰς τρεῖς θυγατέ- ρας, Εὐβοίαν, Προσύμναν καὶ Ἄκραν, αἷτι- νες ἀνέθρεψαν τὴν Ἡραν.

Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οἱ νεόνυμφοι ἐφό- ρουν στεφάνους ἐκ μήκωνος καὶ σπασάμης, ἀνθὴ τῇ Ἡρᾷ ἀφιερωμένα.

Ἡ ὑπὸ τῶν χαρίτων πρώτη στεφανω- θεῖσα θεότης ἦτο ἡ Πανδώρα.

Ἐμ. Γαρρακόπουλος.

ΠΕΡΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ. (*)

Κατὰ τὴν πρεσβυτέραν τῆς ἱστορίας ἀ- δελφὴν, τὴν μυθολογίαν, ἡ ὑγεία ἦτο μία τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀσκληπιοῦ, θείας τι- μῆς ἀπολαύουσα, καὶ ταύτην μετὰ τῆς ἐτέ- ρας αὐτῆς ἀδελφῆς ἀναφέρει καὶ ὁ τοῦ Ἱπ- ποκράτους ἕρκος « Ὁμνυμι Ἀπόλλωνα ἱπ- τρὸν, καὶ Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν καὶ Πανά- κειαν ». Ἡ ἀλληγορουμένη αὕτη φυσικὴ ἀ- λήθεια, τοῦτέστι ἡ υγιαίνουσα ἢ φυσιολο- γικῶς διατηρουμένη ὑπαρξίς καὶ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ τὸ διαρκὲς ἀντικείμενον τῆς ἀνθρωπότητος πάσης, πρὸς ὃ ἀπέβλεψεν ἐν τῇ ἀρχαίῳ ἐντι καὶ ἡ Μωσαϊκὴ ὑγιεινὴ ὑπὸ μορφῆν θρησκευτικῆς ὁργανισμοῦ, καὶ ἡ Λυ-

(*) Ἐν Δήμῳ συνεστήθη ἐσχάτως Ἀναγνω- στήριον ὑπὸ τὸ αἰσίον οἰωνῶν ὄνομα Ὁ μ ο ῖ ν ο ι α, ἐξελέχθησαν δὲ Ἐρροροὶ αὐτοῦ, οἱ Κῶ-

κῶργεῖοι διαιτητικὴ ὑπὸ μορφῆν πολιτι- κῆς θεσμοθεσίας, καὶ ἡ κυρίως ὑγιεινὴ ὑπὸ μορφῆν τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης, οἷα ἡ Ἱπ- ποκρατικὴ. Τὸ ἐλευθέρον τῆς δημοκρατου- μένης Ἑλλάδος τέκνον, Ἱπποκράτης ὁ Κῶος, δικαίως ὀνομασθεὶς πατὴρ τῆς ἱατρικῆς, αὐτὸς ἠνέωξε καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐποχὴν τῆς ὑγιεινῆς, ἀπορηνάμενος ὅτι οὐδεμία νό- σος γεννᾶται ἄνευ φυσικῆς τινος αἰτίας, καὶ ὁρίσας κατ' ἐπιστημονικὴν τινα τάξιν, ὅσον ἐπετρέπετο ἐν τῇ ἀκατιργάστῳ ἐκείνῃ τῆς ἐπιστήμης ἐποχῇ, τὰ ὑγιεινῶς τροποποι- οῦντα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἐκ τῆς τοιαύ- τῆς ἐξετάσεως τῶν φυσικῶν αἰτιῶν γεννᾶ- ται ἡ ἐπιστήμη καθόλου, καὶ διὰ τῆς Ἱπ- ποκρατικῆς ἢ ἐμπειρικῆς μεθόδου, ἤτοι διὰ τῶν ἀνεξαλείπτων καὶ γονίμων τῆς πείρας διδασκαλιῶν προάγονται καὶ τελειοποιούν- ται, Κύριοι, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἐν αἷς καὶ ἡ ἱατρικὴ καὶ ὁ ταύτης κλάδος, ἡ ὑγι- εινη. Διὰ τοιαύτης μεθόδου βαδίσας ὁ ἡμέ- τερος πρόγονος, ἀκμυῖαν διετήρησε τὴν δό- ξαν αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τῶν δισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ἐνιου- τῶν, ἐνῶ πᾶσαι αἱ σχολαὶ καὶ διδασκαλίαι αἱ ἀφιέμεναι εἰς μόναν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκ τῶν προτέρων φιλοσοφίας ἢ τῆς θεωρητικῆς μεθόδου, αἱ ἔζουσαι ὅλως τῆς λυχνίας τῶν σπουδαστηρίων, ἅπασαι αὐτὰ ἀνεπιστρεπτι ἀντιπαρῆλθον καὶ κατέπεσον καταλιπούσαι ἀπλὴν ἱστορικὴν φήμην. Ἄλλὰ μὴ νομίση- τες ὅτι ἐννοοῦμεν διὰ τοῦτο νὰ ἀπαρνηθῶ- μεν πάντας τοὺς θεωρητικούς ἀγῶνας τρι-

ριοὶ I. X. Παντελίδης, Σ. Βουλγαρίτζας, I. Αλα- πύρης, K. Χρυσόγος καὶ II. Ἀρμένης. Ἐν αὐτῷ ἀνεγνώσθη καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη πραγματεία ὑπὸ τοῦ εὐπαιδέτου Ἱατροῦ K. Εὐαγγέλου Ἐμμανουήλ. Ἀσμένως χαίρειζον ὁ Ὁ μ η ρ ο ς τὴν εἰς τὴν φιλογικὸν κόσμον ἔλευσιν τοῦ νεωτέρου τούτου ἀδελφοῦ του, εὐχε- τὰ αὐτῷ μακρὰς καὶ εὐκλεεῖς ἡμέρας, πέποιθε δ' ὅτι, διὰ τῆς συνδρομῆς ἰδίου τῶν μακρᾶν τῆς πατριδος αὐτῶν εὐπορούντων Ἀηνίων, τὸ ἀρτι- σύστατον τοῦτο ἱερὸν τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα θέλει ἀποφέρει καρποὺς ἀγλαοὺς, καὶ ὑψηλῆσαι καὶ ὠφελῆσαι τὴν μεγάλην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπόθεσιν. Σ. O.

ούτων νόων, ὅσοι ὀπωσθήποτε παρεσκεύα- σαν τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπιτυχέστερας ἐρεῦνας καὶ μελέτας, λέγομεν δὲ μόνον ὅτι τὰ ἀπο- τελέσματα τῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου ἀνὰ πά- σας τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἐγένοντο πολλῶ γονιμώτερα ἢ τὰ τῆς θεωρητικῆς. Τοῦτου ἕνεκεν καὶ ὁ θεῖος Ἱπποκράτης δὲν ἦτον ὀλως ἀμέτοχος τῆς θεωρίας, λέγων τὴν ἱπ- τρικὴν εἰς τὴν σοφίην ἐπάγειν, καὶ τὴν σο- φίαν εἰς τὴν ἱπτρικὴν.

Ἐν τῇ Ἱπποκρατικῇ ὑγιεινῇ κατατάσσο- μεν, Κύριοι, τὸ περὶ διαίτης τῶν ὀξέων νό- σων, εἰς ἣν οἱ νεώτεροι ὀπαδοὶ τῆς ἀντιφλο- γιστικῆς μεθόδου οὐδὲν πλέον προσέθηκαν, τὴν διαιτητικὴν γυμναστικὴν, ἧς τοσοῦτον παρημελήσαμεν ἡμεῖς οἱ τοῦ Ἱπποκράτους ἀπόγονοι, καὶ τὴν κλιματολογίαν αὐτοῦ ἢ τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων σοφὸν συγγραμμάτιον αὐτοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πᾶς ἐπιστήμων ὁμολογεῖ ἀνακράζων, τί πε- रिπλέον ἡμεῖς γνωρίζομεν! Τοιαύτη ἡ Ἑλ- ληνικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ἀνδρὸς, τὰ πάντα ἀναπληροῦντος διὰ μόνου τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀδιαλείπτου ἐξετάσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων, διότι ἔλλειπον αὐτῷ ἅπασαι αἰ γνώσεις τῆς χημείας καὶ ἀνατομίας, τῆς φυ- σικῆς καὶ φυσιολογίας! Ἐκ τοῦ σοφοῦ δὲ ἐκείνου καὶ περιληπτικοῦ συγγραμμάτιου, τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλ' ὅσας λέξεις καὶ το- σαύτας ἐννοίας περιέχοντος ἠρόσθη, λέγου- σιν ἐπ' ἐσχάτων ὁ γάλλος συγγραφεὺς Μον- τέσκιος τὸ ἐπίσης θαυμαστὸν αὐτοῦ συγ- γραμμάτιον « τὸ πνεῦμα τῶν νόμων. »

Ἡ τῆς ὑγιεινῆς ἀπόρροια γυμναστικὴ τέ- χνη ἀπετέλει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι τακτι- κὸν σύστημα φυσικῆς ἀνατροφῆς ἐντὸς τῶν καλουμένων Γυμνασίων, ὁποῖα μάλιστα ἦσαν τὰ ἐν Ἀθήναις τρία ἀξιάγαστα δημό- σια καθιδρύματα, τὸ Λύκειον, τὸ Κυνόσαρ- γες καὶ ἡ Ἀκαδημία, πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων μικροτέρων καὶ ἰδιωτικῶν Γυμνα- σίων. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ σήμερον διατηρήσαν- τες τὰ ὀνόματα τῶν Γυμνασίων τῆς δια- νοίας καὶ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως, παρελεί- ψαμεν τὴν διὰ τῆς γυμναστικῆς καλῶς κα- νομισμένην φυσικὴν τοῦ σώματος ἐκπαίδευ-

σιν, πρὸς βλάβην τῆς υγείας αὐτοῦ καὶ πρὸς εξασθένειαν τῶν ψυχικῶν ἡμῶν δυνάμεων, καὶ οὕτω πλείονα μὲν ἰδρύνονται νοσοκομεία, οὐδαμοῦ δὲ ἐγείρονται πραγματικά τοῦ σώματος Γυμνάσια, ὅπως ὀλιγώτερον νοσῶμεν. Μόνοι οἱ Γερμανοὶ, Κύριοι, ἐμιμήθησαν καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ ἀρχαίου ἡμῶν προπάτορος πλείοτερον ἢ ἄλλος τις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης λαός. Ἡ ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων σοφία ἐδόξαζεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι δυσκόλως διατηρεῖται ὁ νοῦς ἐν ὑγιᾷ καταστάσει, ἀσθενοῦς ὄντος τοῦ σώματος, τοῦθ' ὕπερ δεικνύσι τῷ ὄντι τὸν ἀναγκαῖον σύνδεσμον μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἀνθρώπου ὅθεν καὶ σοφοὶ καὶ ἰατροὶ συντελεστικώτατον πρὸς τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος εὕρισκον τὴν γυμναστικὴν ὑγιεινὴν, ἥτοι γυμνάσεις καλῶς κανονισμένας. Τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα Γυμνάσια συνίσταντο, Κύριοι, ἐκ διαφόρων στοῶν ἐν αἷς ἐτίθεντο τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὴν γυμναστικὴν, καὶ εἰς δύο ἐξ αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ καθίσματα διὰ τοῦς φιλοσόφους καὶ τοῦς διδασκάλους τῆς ῥητορικῆς, ὑπῆρχον φυτεῖαι δένδρων κανονικαί, περίπατοι, ἀγάλματα δὲ θεῶν τε καὶ ἡρώων, καὶ ἄλλων διασήμεων ἀνδρῶν κατεκόσμου τὰ ἰδρύματα ἐκεῖνα, ὧν ἡ ἐπιστάσις καὶ διεύθυνσις ἀνετίθετο εἰς τὸν λεγόμενον Γυμνασιάρχην, ἔχοντα ὑφ' ἐκυτὸν κοσμητοράς, καὶ σωφρονιστάς, καὶ παιδοτρίβας καὶ ἀλείπτας καὶ ἄλλους. Ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας οἱ ἔφηβοι ὑπεχρεοῦντο ἵνα φοιτῶσιν ἐν τοῖς Γυμνασίοις τούτοις, ἀσκούμενοι εἰς τὴν πάλην, τὴν πυγμὴν, τὴν ὄρχησιν, τὸ πικυράτιον, καὶ εἰς τὴν σφαίρισιν. Παρὰ ταῦτα ὑπῆρχον ἐντὸς τῶν γυμνασίων ψυχρά τε καὶ θερμά λουτρά, ἀλλ' ἡ ψυχρολουσία θεωρεῖτο ῥωστικότερα τῆς θερμολουσίας καὶ μᾶλλον προσήκουσα εἰς τοὺς ἐφήβους καὶ τοὺς ἀνδρας.

Ἡ Ἱπποκρατικὴ ὑγιεινὴ, Κύριοι, ὡς καὶ ἡ τοῦ Διοκλέους τοῦ Καρυστίου ἐκείνη ἀκολούθησαντος, ἐδέσποζε μετὰ τῆς ἱατρικῆς αὐτοῦ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ἐν πολλοῖς θαυμάζεται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμά-

των ἐν τῇ Δύσει, τοῦτέστι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 15 αἰῶνος καὶ πέραν, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἐπομένως καὶ ἡ ἱατρικὴ καὶ ὑγιεινὴ, ἤρξαντο βαθμηδὸν προαγόμεναι καὶ τελειοποιούμεναι, κυρίως δὲ ἀπὸ τοῦ Βάκωνος καὶ Γαλιλαίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὄθησις αὕτη ἐδόθη ἀπὸ τῶν σοφῶν τοῦ Βυζαντίου φυγάδων, ἀπὸ τῆς παρὰ τούτων γενομένης ἐν τῇ Δύσει ἀναγεννήσεως καὶ ἀναμορφώσεως τῶν γραμμάτων. Αὐτοὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων]πόλεως μετακομίζοντες εἰς τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, φιλοξενούμενοι τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς μεγαλοδοξίας τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων, τοῦ καὶ ἡγέτου τῆς Φλωρεντικῆς Δημοκρατίας, αὐτοὶ συνέστησαν τὴν πνευματικὴν συγκοινωνίαν ἀναμέσον Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, αὐτοὶ ἀνέλαβον τὴν πνευματικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Δύσεως. Ἐν τοῖς αἰμνήστοις καὶ σοφοῖς τούτοις ἀνδράσι κατατάσσονται, Κύριοι, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, ὁ Πλήθων, ὁ Χρυσολωρᾶς, ὁ Χαλκοκονδύλης, ὁ Ἀργυρόπουλος, καὶ Ἰωάννης Λάσκαρις ὁ τὴν ῥητορικὴν ἐν Παρισίοις διδάξας, ὁ ἀπὸ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐξοβελίστας τὰ συναξάρια ὧν αὐτὴ ἐβριθε, καὶ πληρώσας αὐτὴν διὰ τῆς μεταφράσεως πολλῶν ἐκ τῶν κλασικῶν τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων, καὶ πολλῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πατέρων.

Ἄλλ' ἔκτοτε, ἀπὸ τῆς ἐώας ἀπέπτησαν πρὸς τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην αἱ ἀειπάρθενοι Μοῦσαι, καὶ πᾶς μὲν διανοητικὸς βίος ἐσθῆθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῇ πρωτογόνῳ ταύτῃ τῶν φώτων ἐστία, καὶ ἤρξατο ὡς ἐβρέθη, ἢ ἐν τῇ Δύσει ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων, καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἔργων ἐν οἷς καὶ ἡ ἱατρικὴ μεμιγμένη μετ' ἀλχημικῶν ἀραβικῶν γνώσεων, μέχρις οὗ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὁ Βάκων καὶ ὁ Γαλιλαῖος, τὴν ἐμπειρικὴν ἀκολουθήσαντες μέθοδον, τούτεστι ἐξετασταὶ γενόμενοι τῶν τῆς φύσεως φαινομένων, παρεσκεύασαν καὶ ἤνοιξαν, ὡσπερ ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ὁ Θεόφραστος, τὴν μόνην πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀληθῆ ὁδόν. Οἱ ἐρμηνευταὶ δὲ οὐ-

τοι τῆς φύσεως καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ῥωμανο-καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς εἰρκτὴν διὰ βίου καταδικασθέντες, ὁ μὲν Βάκων ἀπὸ ἀπλήρη ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ ἀπαρνηθῆ τὴν περαιτέρω διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς πειραματικῆς, ὁ δὲ Γαλιλαῖος ἐπιμένων εἰς τὴν ἐμολογίαν τῆς κινήσεως τῆς γῆς ἀπεβίωσεν ἐν σκοτεινῇ καὶ καθύγρῳ εἰρκτῇ, δι' ἄρτου μόνον καὶ ὕδατος τρεφόμενος. Βεβαίως εἶναι λυπηρὸν, Κύριοι, νὰ τὸ εἴπωμεν, ἀλλ' ἔμως πολὺ βέβαιον, ὅτι συχνότατα οὕτε τὰ ψεῦδη καὶ αἱ πλάναι πίπτουσιν ἅμα ἀνακαλυφθῶσιν, οὕτε αἱ ἀλήθειαι γίνονται παραδεκταὶ ἅμα ἀποδειχθῶσιν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὁ χρόνος ἐκθρέψῃ καὶ ἀναπτύξῃ νέας γενεὰς διαφοροτρόπως εἰθισμένας καὶ διαφοροτρόπως ἀνατεθραμμένας. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἀλήθεια ἀνίσταται καὶ ἀναζῆ μέχρι συντελείας αἰῶνων. Οὕτω μετὰ τὸν Βάκωνα καὶ Γαλιλαῖον αἱ φυσικαὶ ἀλήθειαι προήγοντο αὐξόμεναι μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, καὶ παρέσχον τὰ μέσα τῆς τελειοποιήσεως καὶ εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑγιεινὴν, ἥτις ὑποβοηθεῖται παρ' ὅλων τῶν φυσικῶν γνώσεων, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς χημείας, βοτανικῆς καὶ φυσικῆς. Ἐντεῦθεν ἡ ὑγιεινὴ ἀπέβη σήμερον ἡ ἰσχυρὰ βοηθὸς τῆς ἱατρικῆς, τὰ τε άτομα καὶ τοὺς λαοὺς πολυειδῶς εὐεργετοῦσα ὡς ἰδιωτικὴ καὶ δημόσιος ὑγιεινὴ.

Εἰς ἄλλην συνδιάλεξιν, Κύριοι, θέλομεν ὀμιλήσει περὶ τῶν χρησιμωτέρων ἀντικειμένων τῆς πρακτικῆς ὑγιεινῆς, καὶ περὶ διαφόρων τοῦ γυναικείου φύλου στολισμῶν, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν, ὡς τὰ ψιμίθια, μαραίνουσι πρόωρος τὸ φυσικὸν τῆς γυναικὸς κάλλος, καὶ ἀποβαίνουσιν ἐνταῦτ' ἐπιβλαβέστατα εἰς τὴν ὑγείαν αὐτῆς, ἄλλα δὲ, ὡς τὰ ἐνώτια, τὰ βραχιόλια καὶ περιδέραια, ἀναμιμνήσκουσιν ἐποχὰς βαρβαρότητος καὶ αἰχμαλωσίας, καὶ ἀφίνουσι νεκρὰ μεγάλα χρηματικά ποσὰ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι ὑπὲρ ἀγαθοῦ τινός, καὶ ἄλλα, ὡς τὰ στηθόδεσμα, πιέζουσι τὸ στήθος καὶ προκαλοῦσιν εἰς τὰ ἐν αὐτῷ ἐγκλειόμενα εὐγενῆ ὄργανα ἐπικινδύνους στάσεις καὶ συμφορήσεις αἵματος, ἐξ οὗ καὶ ἡ φθίσις αὐτῆ πολλὰκις ἀνεπτύχθη, ἕτερα δὲ, ὡς τὰ κρινολίνια, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τῆς ἀσελγείας. Καθ' ὅλων τούτων, Κύριοι, καὶ πολλῶν ἄλλων καταχρήσεων καὶ παρεκτροπῶν ἡ ὑγιεινὴ ἐξανίσταται διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, εἰ καὶ ἡ μεταξὺ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας καὶ τῶν κρίσεων τοῦ λογικοῦ σύγκρουσις καταπνίγει πολλὰκις τὰς ἐπιστημονικὰς συμβουλὰς καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου!

Εὐάγγελος Ἐμμανουήλ.

ΕΙΣ ΤΟΚΕΤΟΝ ΒΡΕΦΟΥΣ.

Διατί τοὺς ὀφθαλμοὺς σου ἔχεις ἔτι κεκλεισμένους ;
Μὴ διότι εἰς τὴν λάμπην τῆς Ἑδέμ συνειθισμένους ;
Σκοτεινὸν τὸ φῶς τῆς γῆς ;
Πῶς δὲ, ὅταν διανοίγουν, ἡ χροιά των οὐρανό ;
Μὴ τοῦ κόσμου, ὅθεν ἦλθες, φέρεις ἔτι τὰ σημεῖα,
Τῆς ζωῆν χρυσοῦς ζωῆς ;

Διατί οἱ πέριξ κρότοι αἰσθησιν δὲν σοὶ ποιῶσι ;
Μήπως ἔναυλοι ἀκόμη εἰς τὰ ὄτα σου ἤχουσι
Οἱ ψαλμοὶ τῶν Χερουβίμ ;
Αἱ δὲ χεῖρες πρὸς τὸν Πλάστην, πῶς ὡς πτέρυγες ὀρμῶσι ;
Μὴ νομίζεις, ὅτι ἔτι εἶσ' ἐκεῖ ὅπου πετώσι
Οἱ Χοροὶ τῶν Σεραφίμ ;

Φ. Α. Β.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΜΕΙΡΑΚΙΟΥ. (*)

Σὺ, ὁ τὴν χρυσὴν ἡμέραν ἐκ τοῦ χάους ἀνατέλλων,
Ὅ τὰ σκότη διαλύων,
Φώτιζε καὶ τὴν ψυχὴν μου, Πλαστοργε, εἰς ταύτην στέλλων
Τῆς σοφίας σου τὸ πνεῦμα, φῶς ἀνέσπερον καὶ θεῖον.

Ὅ τὰ κρίνα περιβάλλων μὲ στολὴν των τὴν ὠραίαν,
Εἰς ἀκήρατον λειμῶνα,
Ἐνδυσον καὶ τὴν ψυχὴν μου, τὴν δειλὴν αὐτὴν καὶ νέαν,
Μὲ ἀθάνατον στολὴν τῆς, ἀρετῆς ἀγνὸν χιτῶνα.

Ὅπως δὲ τ' ὠραῖον ἄνθος ἐπιστρέφ' εἰς τὸν αἰθέρα
Τὴν γλυκεῖαν εὐωδίαν,
Ἐβθε ἅπας μου ὁ βίος, ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ,
Νὰ μεταστραφῆ εἰς ζῶσαν πρὸς τὸν Πλάστην ὑμνωδίαν !

(*) Ἐγγραφή τῆ 40 Φεβρουαρίου 1872 κατ' αἴτησιν τοῦ Συλλόγου τῆς παιδαγωγικῆς μουσικῆς, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ι. Καραπούττα.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

(*Ἐπιγραφαὶ Περγάμου).

ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΟΔΗΜΟΣ
ΕΤΕΙΜΗΣΕΝ

ΛΟΝΙΟΥΛΙΟΝΚΟΥΛΔΡΑΤΟΝ
ΠΑΤΟΝΑΝΘΥΠΑΤΟΝΚΡΗ
ΗΚΑΙΚΥΡΗΝΗΣΠΡΕΣΒΕΥΤΗ
ΤΟΥΣΕΒΑΣΤΟΥΕΠΑΡΧΕΙΑΣ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΚΗΣΠΡΕΣΒΕΥΤΗ
ΤΟΥΣΕΒΑΣΤΟΥΚΑΙΑΝΤΙΣΤΡΑ
ΤΗΓΟΝΑΥΚΙΑΣΚΑΙΠΑΝΦΥΛΙΑΣ
ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝΑΣΙΑΣΟΒΟΠΡΕΣ
ΒΕΥΤΗΝΗΠΟΝΤΟΥΚΑΙΒΕΙΘΥΝ
ΦΡΑΤΡΕΜΑΡΟΥΑΛΕΜ.
ΗΤ ΗΘΥ ΠΟΥΛΩΝΟΥΝ
ΟΝΕ ΕΡΓΕΗΝ ΡΑΙΚΤΙΣΤΗ
ΡΗΣΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣΒΟΥ
ΚΤΩΝΙΔΙΩΝ ΑΝΑΘ

Ἐπὶ μαρμάρου εὐρισκομένου ἐπὶ τινος δε-
ξαμενῆς κήπου τινὸς χριστιανικοῦ ἐν τῷ χω-
ρίῳ Κονσέκιον.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ
ΑΔΡΙΑΝΩΙ
ΟΛΥΜΠΙΩΙ
ΣΩΤΗΡΙ
ΚΑΙΚΤΙΣΤΗ

Ἐπὶ μαρμάρου κειμένου ἐν τινι χρι-
στιανικῇ οἰκίᾳ.

ΘΕΟΔΩΡΟΥΤΕΛΕΣΦΟΡΟΥΤΕΡΠΑΝ
ΤΩΝΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ

Ἐπὶ μαρμάρου εὐρισκομένου ἐν τῇ χρι-
στιανικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου Γγιούρκιοῦ
κατὰ τὸ Θήβης πεδῖον.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ
ΑΔΡΙΑΝΩΙ
ΟΛΥΜΠΙΩΙ
ΣΩΤΗΡΙ
ΚΑΙΚΤΙΣΤΗ
ΓΑΙΟΣΑΝΤΙΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐπὶ μαρμάρου εὐρισκομένου ἐν τινι οἰ-
κίᾳ χριστιανικῇ.

ΖΩΝ

ΤΙΚΑΔΥΔΙΟΒΑΣ
ΤΟΣΕΑΥΤΩΙΚΑΙ
ΚΑΛΑΙΤΥΧΗΣΥΜ
ΒΙΩΚΑΤΟΙΧΟΜΕ
ΝΑΙΚΑΙΤΟΙΣΙΔΙ
ΟΙΣΗΑΣΙΝ

Ἐπὶ μαρμάρου τεταγμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ
τοῦ Παπᾶ Παΐσιου.

ΗΒΟΥΛΗΚΑΙΟΔΗΜΟΣ
ΕΤΙΜΗΣΕ

ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΝΟΥΑΤΕΡΑ
ΤΟΝΠΡΥΤΑΝΙΚΑΙΚΤΙΣΤ
ΤΟΥΑΛΕΞΗΤΗΡΙΟΥΤΟΥΕΝΤΩΙ
ΤΩΝΝΕΩΝΓΥΜΝΑΣΙΩΙ
ΚΑΙΔΙΕΣΤΑΤΗΓΟΝΚΑΙΤΡΙΣ
ΕΙΡΗΝΑΡΧΗΝΚΑΙΑΓΟΡΑΝΟΜΟΝ
ΚΑΙΠΕΡΟΝΟΜΟΝΚΑΙΤΑ
ΜΙΑΝΚΑΙΦΙΛΩΝΠΑΝΤΩΝ
ΑΡΕΤΗΣΕΝΕΚΑΚΑΙΤΗΣ
ΕΙΣΤΗΝΠΑΤΡΙΔΑΕΥΝΟΙΑΣ

ΑΤΛΑΟΣΒΑΣΙ
ΙΚΑΙΘΗΝΑΝΗ ΕΡ Ι ΔΩ
Υ ΝΟΥΣ

Ἐπὶ μαρμάρου ὁμοίως τῆς αὐτῆς οἰκίας.

MNQ
TINΣ
EISKI
ΓΥΝΑΙ
PE

Ἐπὶ μαρμάρου τετραγώνου εὑρισκομένου
ἐν τῷ Μουσεῖῳ.

ΔΙΟ Ι ΦΟ
ΡΜΟΓΕΝΟ
ΡΕΤΟΥ
ΚΑ ΠΙΑΔΟ
ΛΕΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΛΩΝ
ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
ΑΣΙ
ΓΩΙΔΟ
ΔΩΡΟΝ
ΕΦΟΥ

Ἐπὶ μαρμάρου ἡμιθρούστου εὑρισκομέ-
νου ἐν σχολείῳ.

ΖΩΝ
ΤΙΚΑΛΥΔΙΟΒΛΑΣ
ΤΟΣΕΛΥΤΩΙΚΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΥΧΗΣΥΜ
ΒΙΩΚΑΤΟΙΧΟΜΕ
ΝΑΙΚΑΙΤΟΙΣΙΔΙ
ΟΙΣΠΑΣΙΝ

Ἐπὶ μαρμάρου εὑρισκομένου ἤδη ἐν τινι
οἰκίᾳ χριστιανικῇ.

ΘΕΟΔΩΡΟΥΤΕΛΕΣΦΟΡΟΥΤΕΡΟΑΝ
ΤΩΝΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ. . . . .

Ἐπὶ μαρμάρου ἡμιθρούστου εὑρισκομένου
ἐν τῷ σχολείῳ.

ΗΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ
ΘΥΑΤΕΡΗΝΩΝΠΟ
ΛΙΣΚΑΤΕΣΚΕΥΑ
ΣΕΝ'ΤΑΣ'ΟΔΟΥΣΕΠΙ
ΑΝΘΥΠΑΤΟΥΑΥΦΙ
ΔΙΟΥΜΑΡΚΕΛΛΟΥ

Ι —
Μ Α

Τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἐγορήγησεν ἡμεῖς ὁ
Ταχὺρ Βέης, εἰπὼν, ὅτι τὴν παρέλαθεν ἐκ
τῶν Θηρῶν.

ΟΔΗΜΟΣ
ΔΕΥΚΙΟΝΑΓΡΙΟΝΔΕΥΚΙΟΥ
ΥΙΟΝΠΟΥΒΑΗΙΑΝΟΝΒΑΣΣΟΝ
ΤΟΝΠΑΤΡΩΝΗΣΩΤΗΡΑΚΑΙ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΝΓΕΝΟΜΕΝΟΝ
ΤΗΣΠΟΛΕΩΣ

Ἐπὶ μαρμάρου εὑρισκομένου ἐν τῷ διοι-
κητηρίῳ τοῦ χωρίου Κλισίαισι.

ΕΠΙΣΤΡΑ
ΑΡΧΙΑΝΤ
ΤΟΥΣΩΤΙ
ΨΗΦΙΣΑΝ
ΒΟΥΛΗΣ Ν
ΑΝΔΡΑΚΑ
ΠΟΛΑΤΚΙΣ
ΝΟΝΤ
ΑΝΑΚΙ
ΔΡ

Ἐπὶ μαρμάρου ἔντινι οἰκίᾳ ὀθωμανικῇ.